

BISERICA
ORTODOXĂ ROMÂNĂ

Revista Periodică Ecclesiastică.

Anul al XXX-lea 1906—1907.

„Predică Cuvântul“

II Timotei, IV. 2.

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA „CĂRȚILOR BISERICESTI“.

1907.

TABELA MATERIILOR

DIN

*Revista periodică eclesiastică „Biserica ortodoxă Română“
pe anul al XXX-lea (1906—1907), însoțită și de numele autorilor.*

PARTEA OFICIALĂ.

Jubileul Majestății Sale Regelui și Sfântul Sinod al Bisericii Române pag. 121—130. Serbarea punerii temeliei a bisericii Catedrale din Galați pag. 150—151. Patriarhia dela Constantinopol și bisericile grecești din Țară pag. 241—242. Scrisori oficiale pag. 250—252. Acte oficiale, (Desbaterile Sf. Sinod) pag. 253—290; 845—871. Copie de pe darea de seamă de mersul moral și material al Parohiei Mastacani, jud. Covurlui pag. 700—707. Raport general al P. C. Protoereu al jud. Mehedinți pag. 708—719. Evangelia seî viața și învățătura Domnului nostru Iisus Christosă pag. 832—833; 951—960; 1066—1077; 1177—1195; 1306—1314. Scrisori oficiale pag. 841—844. Felicitări de anul nou 1907, pag. 1170—1171. Prozeții trecuți la religia ort. rom. pag. 13 15. Cuvântare pag. 1316—1318. Către toți cucernicii preoți și către toți învățătorii din comunele rurale pag. 1406—1409.

P. S. ARH. CALLISTRAT BÂRLĂDEANU.

Apocalipsul Sfântului Ioan Teologul pag. 33—47. Cartea lui Iov pag. 156—168; Continuare în No. 4 pag. 382—397. Cartea lui Iosua Navi pag. 490—499. Intregimea cărței lui Iosua Navi pag. 673—680. Locuințele și mobilile Ebreilor vechi pag. 872—881; Continuare în No. 9 pag. 1004—1017. Viața nomadă a vechilor Ebrei pag. 1281—1291.

Dr. DRAGOMIR DEMETRESCU.

Pietatea Iudaică pag. 1—15; Continuare și sfârșit în No. 2 pag. 222—230. Oare-cari reflexiuni asupra studiului despre pietate pag. 326—331. Practica în Biserica Ortodoxă pag. 424—433; Continuare în No. 5 pag. 580—587; Continuare în No. 8 pag. 909—921; Continuare în No. 9 pag. 1057—1065; Continuare în No. 10 pag. 1160—1169; Continuare în No. 11 pag. 1292—1296; Continuare în No. 12 pag. 1423—1434. Frica și iubirea de Dumnezeu pag. 728—742.

C. ERBICEANU.

Traducerea și adnotarea Actelor privitoare la înființarea Mitropoliei Ungro-Vlahiei pag. 16—32. Note asupra Istoriei Bisericești a Românilor pentru secolul al XIX-lea pag. 111—116; 313—319; 463—472; 815—831. Zece Maiu 1906 și Iubileul de patruzeci de ani de domnie al Majestății Sale Carol I Regele României pag. 131—143. Reflexiuni Religioase pag. 332—334. Când a început așezământul monahilor pag. 357—360. Sfaturi și îndemnuri date creștinului și în special clericilor (asupra chipului cum să se poarte pe acest pământ față de ceilalți frați ai lor, ce sunt în mizerie) pag. 361—372. Starea Basarabiei pe timpul retrocedării sale la Moldova pag. 500—511. Despre relațiunea între dreptul bisericesc și legile civile ale Statului pag. 601—612. Expunere explicativă pag. 743—752. Despre Români din scrierea lui Daniil Filipid pag. 922—929; 967—980; 1089—1105. Ceva despre Antim Ivireanu pag. 1201—1214; 1346—1354; Despre ordinea și disciplina în interiorul bisericii noastre pag. 1410—1416.

Dr. M. POPESCU.

Câte-va cuvinte asupra Catecumenatului pag. 48—56. Continuare în No. 5 pag. 550—557. Continuare în No. 10 pag. 1148—1154. Predică împotriva beției pag. 291—298: Sectele religioase din Asia, Berillus și învățătura s'a pag. 169—176. Continuare în No. 4 pag. 398—405. Continuare în No. 6 pag. 635—642. Continuare în No. 8 pag. 946—950. Continuare în No. 9 pag. 1050—1056. Predică împotriva pizmei și urei dintre oameni pag. 792—798. Viața religioasă a Romanilor și amestecul Statului în afacerile cultului pag. 1260—1266; Predică pentru post și pomeni pag. 1379—1386

Dr. PETRU GÂRBOVICEANU.

Regele Carol I și Biserica ortodoxă Română pag. 144—149. O sesiune extraordinară a Sfântului Sinod pag. 105—110. Legea clerului pag. 57—61. Continuare în No. 2 pag. 177—187. Continuare în No. 5 pag. 512—520. Continuare în No. 6 pag. 643—651. Continuare în No. 7 pag. 768—769. Literatura Bisericească pag. 320—325. Continuare în No. 4 pag. 434—442. Literatura Bisericească pag. 782—791. Biserica în Franța. (Raportul dintre Biserică și Stat. Concordatul din 1801. Separațiunea Bisericii de Stat). pag. 882—887. Continuare în

No. 9 pag. 997—1003. Continuare în No. 10 pag. 1121—1127. Continuare în No. 11, pag. 1224—1229; continuare în No. 12 pag. 1339—1345. Bibliografie pag. 1196—1198. Discuțiuni în Senat, privitoare la chestiuni bisericesti pag. 1267—1280.

Dr. CORNOIU.

Repausul Duminical pag. 373—381. Clericii români față de drepturile lor la funcțiunile publice pag. 481—489. Necesitatea clerului de a se instrui pag. 681—686. Continuare în No. 7 pag. 721—727. Continuare în No. 9 pag. 961—966. Chestiuni de actualitate pentru clirici pag. 1081—1088. Continuare în No. 11 pag. 1215—1223. Serbarea Sfinților Trei-Ierarhi. Patronii Seminarilor, la Seminarul „Central“ pag. 1297—1305.

Dr. BADEA CIREȘEANU.

Nartica. Studiu Liturgic și Istoric pag. 75—85. Cuvântare panigrică (pentru ziua de 21 Maiu, întru lauda Sfinților Împărați și întocmai cu Apostolii, Constantin și Elena maica sa) pag. 208—221. Cuvântare Panigrică (în ziua de 29 Iunie pentru lauda Sf. Apostoli Petru și Pavel), pag. 341—356. Priviri generale asupra cultului popoarelor vechi pag. 443—450. Religiunea vechilor Egipteni, Babiloneni, Evrei, Arabi și chanaaniti pag. 543—549. Cuvântare (la Adormirea Sf. Fecioare Maria) pag. 588—595. Religiunea vechilor Indieni, Perși, Greci și Romani pag. 687—699. Călătoria mea la Sf. Munte Athos, în Palestina și Egipt pag. 799—814; 930—945; 1018—1031; 1128—1141; 1246—1259; 1387—1399.

BOROIANU.

Din Literatura Patristică pag. 335—340; 406—418; 564—579; 652—672. Din viața și activitatea preotului pag. 753—767. Clement al Alexandriei pag. 888—899; 981—996. Adevărurile credinței și datoria de a le apăra pag. 1106—1127. Ciril al Alexandriei și opera sa contra lui Iulian Apostatul pag. 1234—1245. Ciprian pag. 1321—1338.

B. M.

Isoria Bisericii Occidentale din Evul Mediu pag. 86—101; 188—200; 299—312; 451—462; 521—542; 613—634; 770—781; 900—908; 1032—1044; 1142—1147. Scurte priviri Istoric și Dogmatice pag. 1155—1159; Observațiuni critice asupra Istoriei Bisericești a lui Eusebiu pag. 1172—1176; 1417—1422.

A. M.

Literatura Apocrifă pag. 62—74. Sistema Dogmatică a lui Origen pag. 231—235; 473—476. Deismul pag. 558—563; 1045—1049; 1230—1233; 1400—1405.

PROFESOR ICONOM CONST. NAZARIE

Bibliografie pag. 1078—1080.

PĂRINTELE CONST. MORARIU.

Citiți, citiți, ce poate credința în Dumnezeu pag. 1355—1378.

ALEX. LĂPĚDATU.

Documente privitoare la Istoria Bisericii noastre pag. 201—207.

D. ROUSSO.

Textele eshatologice din Codex Sturdzanus și pretinsul lor bogomilism. pag. 236—239; 419—423.

Pr. N. GEORGESCU.

Apologetica lui Tertulian. pag. 102—104.

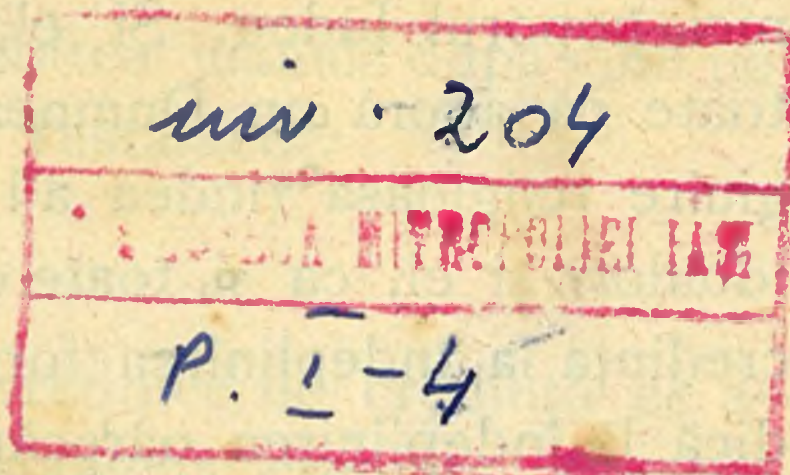
DONAȚIUNI.

Pag. 117—120; 240; 477—480; 596—600; 720; 840; 1199—1200; 1319—1320.

1906/aprilie

nr. 1-

30 (1906) : 1-9

PIETATEA JUDAICĂ¹⁾.

La Iudei ca și la toate popoarele vechi, înainte de creștinism, se pune mare preț, în deosebi, pe formele externe ale cultului. Ele și numai ele se credeau că reprezintă toată credința, dreptatea, pietatea și religiozitatea, și de aceea erau socotite, cu drept cuvânt, ca o dovadă sigură, care învederă credința în Dumnezeu. Și la Iudei, ca și la toate celelalte popoare, formele din afară ale cultului și ale religiunii, erau însăși religiunea și se considerau ca semnele văzute, ale credinței, celei nevăzute, pe care credinciosul o avea în inima sa. Prin acestea, și la Iudei, ca și în toată lumea veche păgână și idololatră, fiecare credea și avea credința ferină că își împlineă toată datoria către Dumnezeu și își dovedea toată credința, toată pietatea și religiozitatea sa.

In lumea veche dar, înainte de aparițiunea luminei e-

¹⁾ In numerile precedente ale Revistei am examinat pietatea creștină, după învățătura evanghelică. Am expus'o așa cum ea reese din scrierile Noului Testament, adică din cuvintele Domnului și ale Apostolilor. Aci examinăm pietatea după scrierile Vechiului Testament, după spiritul legii mozaice, după învățătura profeților și credința poporului Iudeu.

vangelice, erà o credință comună, dela care nu se exceptă nici poporul Iudeu. Și el, cu tot monoteismul său, cu toate că adorà un Dumnezeu nevăzu, și întreaga sa legiuire religioasă tindea a'l feri și a'l păzi de a se închinà idolilor, și el, ca și toate celelalte popoare mărginea toată credința la îndeplinirea formelor din afară ale cultului, adică la îndeplinirea oarecăror semne văzute.

Prin acestea și Iudeii ca și toate popoarele, credeau că își arată credința lăuntrică nevăzută, ce o aveau în inima, sufletul și cugetul lor, și credeau că se îndreaptă înaintea lui Dumnezeu. Prin aceste semne văzute, ei credeau, nu numai că își arată toată credința în Dumnezeu, căruia se închinau și pe care îl adorau, dar se credeau chiar deslegați și sloboziți, nu numai de orice datorie a recunoștinței către el, dar chiar și de greutatea ce îi apăsà pentru toate păcatele săvârșite.

Toată credința dar și toată pietatea și religiozitatea, și la Iudei, ca și la celelalte popoare erà legată d'aceste forme din afară ale cultului. Erà pironită în ele și nu se puteà înțelege și pricepe în afară de ele și fără de ele. Ea se rezumà în ele, se învederà și dovedeà prin ele și se credeà că constă numai din ele.

Aceasta erà credința comună a poporului Iudeu, călăuzit chiar de legea lui Moise, care a pus bazele vieței sale religioase, bazele credinței monoteiste, care s'a păstrat numai la acest popor.

Netăgăduit însă că spiritul cel adevărat al legii, după cum se va vedeà, nu mărginea toată pietatea și religiozitatea, adică toată credința, supunerea și iubirea către Dumnezeu, și îndreptarea omului față de El, numai la aceste forme din afară ale cultului, dar aceasta erà cugetarea dreaptă și profundă numai a acelora cari erau pătrunși de spiritul teocratic al legislațiunei mozaice. Ea erà credința numai

a acelora ce se înălțau a înțelege legea lui Moise, după spiritul, iar nu după litera ei.

Acestea zise, să urmărim pietatea judaică după cum ne o înfățișează scrierile Vechiului Testament.

*
* *

După mărturiile și afirmările vrednice de credință ce avem din scrierile Vechiului Testament, credința, pietatea și religiozitatea se identifică cu cultul; iar cultul, sub diferite forme, aceste scrieri ne spun că este foarte vechiu în omenire. Ele ne afirmă că este mai vechiu decât legiuirea mozaică. Ele ni-l arată practicat în poporul judeu, înainte de primirea legii și îi urcă origina până la primii oameni. Ideea însă sau credința despre el și formele sale, fie despre cel adus lui Dumnezeu înainte de lege, fie despre cel adus sub prescrierile și povățuirile legii, este aproape aceeași. Și credincioșii ce-l săvârșiau înainte de lege, și cei ce-l aduceau sub lege, credeau că prin el îndeplinesc toată pietatea și religiozitatea, își arată toată credința și săvârșesc tot ce sunt datori și trebuie să facă față de Dumnezeu.

Moise însă dând poporului Iudeu, norma de credință pe care să o aibă pururea acest popor, a pus și bazele cultului. El a orânduit tot ce se referea la el și a stabilit modul cum credinciosul judeu trebuie *a crede, a se închină și a adoră pe Dumnezeu*. El a arătat dar acestui popor atât cum trebuie să creadă, dar în acelaș timp și cum trebuie să-și arate toată pietatea și religiozitatea sa. El i-a arătat și cum să-și dovedească credința sa în Dumnezeul pe care-l adoră. Din legiuirile sale dar, vom vedea pietatea judaică, în toată viața acestui popor, până la aparițiunea luminei evangelice.

Dar referindu-ne la scrierile Vechiului Testament, spre a cunoaște pietatea judaică din aceste scrieri, vedem cum

oamenii cei pioși și credincioși, chiar înainte de timpurile legii, își arătau prin propria lor pornire credința, supunerea și frica ce o aveau de Dumnezeu, prin un cult oare care. Iar după ce s'a dat legea, Iudeul era dator a îndeplini cu sfințenie formele prescrise cu privire la cult. Numai împlinindu-le, Iudeul era devotat și supus legii. Numai astfel se putea cu adevărat numi drept și temător de Dumnezeu, păzitor și împlinitor credincios al legii dumnezeiești. Numai astfel era, cu un cuvânt, socotit pios și religios, adică adevărat credincios al lui Dumnezeu, cel ce l'a făcut poporul său ales și i-a dat prin Moise legea, ca să'L cunoască, să'L adore și să creadă numai în El.

Insemnarea dar și înțelesul cultului și al tuturor formelor ce'l compunea, fie în acest cult cel săvârșit înainte de legea lui Moise, fie cel orânduit de această lege poporului Iudeu, după scrierile Vechiului Testament, nu era alta decât *credință, că tot, cel ce'l săvârșia și îndeplinia cu sfințenie formele sale, își dovedea credința sa.*

*
* *

Tot din scrierile Vechiului Testament, vedem că cultul, cu oarecare forme își urcă origina sa până la cei dintâi strămoși ai omenire. El se urcă chiar până la primul om. Cartea Facerei, ne istorisește cum fiii lui Adam, Cain și Avel, de sigur după exemplul tatălui lor, 'și au arătat credința lor în Dumnezeu prin daruri și sacrificii ce i-au adus¹⁾. Apoi vedem că exemplul lui Cain și Avel, adică aducerea de daruri și sacrificii lui Dumnezeu, se urmează după aceea în omenire în toate timpurile posterioare. Cei credincioși și temători de Dumnezeu, le aduceau atât în timpurile înainte de potop, cât și după aceea. Astfel dar, toți patriarhii genului uman, anteriori și posteriori potopului, înainte

¹⁾ Comp. Facerea IV, 3—5.

de a se da legea poporului Iudeu, aduc sacrificii lui Dumnezeu. Ei își arată credința lor în el prin aceste semne văzute pe cari caută a le săvârși.

Din scrierile lui Moise dar, cari ne dau cele mai vechi, mai sigure și mai vrednice de credință știri despre origina genului uman și despre cei d'întâiu oameni, aflăm cum toți patriarhii și străbunii omenirii dinaintea timpurilor lui Moise, aduceau sacrificii și își arătau astfel prin aceste daruri credința lor în Dumnezeu. Cărțile lui Moise ne spun cum patriarhii Noe, Avraam, Isac, Iacov și alții ridicau altare, adică jertfelnice în pământul Hanaan și pe acestea aduceau sacrificii lui Dumnezeu, arătându-și astfel mulțumirea și recunoștința lor către el, pentru a se întări în respectul, cum și frica și supunerea. Ele ne spun cum acești patriarhi prin sacrificiile și cultul ce îi aduceau, îl adorau și îl prea măriau, Dumnezeu, creator al cerului și al pământului. Îl recunoșteau judecător drept al lumii, carele nici odată nu pedepsește pe nedrept. Ele ne învață cum, în fine, acești străbuni ai omenirii, prin sacrificiile lor, se ridicau până la credința de a prea mări și adora pe Dumnezeu ca o ființă supremă și eternă ¹⁾.

¹⁾ Comp. Genesa VIII, 20; XII, 7; XIII, 4; XV, 9—21; XXII, 13; XXVI, 25 XXXV. 1—8 etc.—Vorbind despre sacrificiile aduse de primii oameni este natural a se naște întrebarea, cum au conceput ei această idee? Dacă adevărat au ajuns la ea prin propria lor pornire; sau li s'a insuflat această idee. Opiniunile întru aceasta sunt împărțite, atât între părinții bisericești, cât și între explicatorii vechi și noi ai sfintelor scripturi. Unii cred că oamenii prin ei însuși, adevărat din propria lor pornire, au ajuns la nevoia d'a sacrifica lui Dumnezeu. Alții, din contră, că li s'a insuflat această, spre ași aduce aminte omul de Dumnezeu, a'l cunoaște, a i se închina și a fi pururea într'o legătură religioasă cu el. Și de o parte și de alta sunt argumente destul de puternice. Pentru prima ipoteză se invocă sacrificiul fiilor lui Adam, presupunându-se că chiar și Adam, a adus sacrificii, și toate au fost aduse în scopul d'a îmblânzi pe Dumnezeu, cel mâniat prin păcatul neascultărei primului om. Dar alții socotesc că aceste sacrificii, aduse de primii oameni au fost dictate de Dumnezeu. După explicarea acestora, Dumnezeu nu a

*
* *

Toate aceste sacrificii din timpurile străvechi ne sunt cunoscute din cărțile lui Moise. Ele sunt săvârșite și aduse lui Dumnezeu înainte de a se da legea poporului Iudeu; iar Moise le descrie, pe de o parte, spre a arăta cum s'a conservat totdeauna cunoștința despre Dumnezeu în omenire, adică legătura religioasă între El și om, iar pe de alta, spre a învedera cum oamenii, cei drepti și temători de Dumnezeu, n'au lipsit nici o dată d'a crede în Dumnezeu și a'și arăta această credință prin fapte.

Dacă observăm însă de aproape natura și modul aducerii acestor sacrificii, ele, cu tot caracterul lor monoteist, căci toți cei ce le aduc par a se închina unui singur Dumnezeu, mai nu se deosebesc de sacrificiile comune ale tuturor popoarelor idololatre. Pentru aceasta Moise scoțând pe poporul Iudeu din robia Egiptului, cugetă cum să'l păziască cu desăvârșire de ori și ce înclinare către idololatria cu care acest popor era deprins, în Egipt. El întemeie spre acest sfârșit credința într'un singur Dumnezeu, căruia să se închine tot Iudeul, să creadă în el și numai în el; și pentru ca numai pe acest Dumnezeu să'l adoreze, și pentru ca Iudeii să se deosebescă de celelalte popoare, Moise a orân-

voit ca făptura mâinilor sale, să fie cu desăvârșire dată peirei. El a voit, în marea sa misericordie, ca făptura, după chipul și asemănarea sa să continue a fi pururea într'un fel de legătură cu ea, ca să'și aducă aminte de El și să'l cunoască și adore. Spre acest sfârșit a ordonat sacrificiile. În sensul acestei susțineri s'ar părea că militează și oarecari locuri din scrierile Vechiului și Noului Testament; anume locul din cartea Facerei cap. IV, 4 și VIII, 21, unde se zice că sacrificiile lui Avel și al lui Noe au plăcut lui Dumnezeu; cum și locurile din epistolele Apostolului Paul către Coloseni II, 22, 23, Romani X, 17, și Evrei, XI, 4. Comp. și Deut XII, 8, 32. Apoi tot în sensul acestei din urmă opiniuni se mai poate adăoga și faptul că cei întâi străbuni ai genului uman ridicau altare pentru a aduce sacrificii acolo unde aveau o descoperire divină, sau li se întâmpla un bine oarecare, sau scăpau de o nenorocire (comp. Gen. XVIII. XIII, 4, 18 XXVI, 25. XXXV, 1, 3, 7 etc.

duit, prin anume legi, toate cele privitoare, la cult și la săvârșirea tuturor faptelor ce decurg din credință. El a orânduit tot ce putea dovedi această credință și tot ce putea întări în popor pietatea și religiozitatea credinței într'un singur Dumnezeu.

Moise este cel întâiu și marele legiuitor al poporului Iudeu. El a dat acestui popor legea. El a dat norma de credință în cele zece porunci. Dar pentru ca aceste porunci să fie pricepute și înțelese de popor, el le a întrupat în cultul ce a prescris Iudeilor să'l aibă, când se vor închină lui Dumnezeu și când îl vor adora.

Moise dar, prin legile sale, privitoare la cult, condus de spiritul teocratic al legiuirii sale monoteiste, a prescris tot ce privea pietatea și religiozitatea poporului ales. El a dat, se poate zice, atât norma de credință (Decalogul), cât și modul ei de aplicare. Această din urmă parte este coprinsă în toate preceptele aflate în cartea Exodului, a Leviticului, a Numerilor și a Deuteronomului. Prin toate aceste precepte, Moise explică și arată modul cum trebuie a fi cultul și a se exercita pietatea religioasă de fiecare Iudeu. El arată cum fiecare trebuie să o practice și să o îndeplinească, pentru a bine plăcea lui Dumnezeu și a fi adevărat serv și credincios al lui.

Că în modul de aplicare al legii de credință într'un singur Dumnezeu nevăzut, Moise s'a dat la un formalism, care întrupă, nu arareori, în mod prea material, credința cea cu desăvârșire spirituală a Decalogului, și că aplicarea, sau săvârșirea acestui formalism, adesea ori eră aproape ca și cultul idololatrii, este iarăși fapt istoric netăgăduit.

Din istoria Vechiului Testament, în care este descrisă întreaga viață religioasă a poporului Iudeu până la venirea Mântuitorului, vedem că toți dreptii, toți profeții și toți trimișii lui Dumnezeu sunt nevoiți a imputa aceasta po-

porului. Apoi aceste practice religioase așa cum le interpretau și le cereau unii explicatori și povățuitori ai poporului, este iarăși netăgăduit că nu dezvoltau nici nu întrețineau, și cu atât mai puțin nu dezvoltau în popor nici o pietate. Ele erau cu desăvârșire departe d'a putea nutri inimile credincioșilor cu hrana spirituală cuprinsă în spiritul legii. Ele, așa cum se executau, din îndemnul și sub povățuirea interesată a celor ce erau povățuitorii morali și conducătorii poporului, nu încălziau, nici inima, nici sufletul credinciosului Iudeu. Ele nu'i inspirau nici un ideal, nu'l ridicau la un nivel religios moral, care să'l mulțumească. Nu'i da încrederea în sine, nici nu'l făcea conștient de faptele sale. Intre faptele vieții sale, fie ele bune sau rele și între sacrificiile, pe cari credinciosul Iudeu era dator a le aduce, era un fel de tranzacțiune, care seamănă mai mult cu o convențiune de debit și credit între credincios și divinitate. Se aseamnă cu o obligațiune ce se liquidă și luă sfârșit prin aducerea darurilor sau a sacrificiilor. Credinciosul se credea achitat de datoria sa! Pentru aceasta îndeplinirea formelor prescrise de legea cea veche, nu putea, nici măcar să îndrumeze, cel puțin pe credincios către ceva mai bun în viitor, mai ales când era greșit și păcătos. Ea era incapabilă d'a îi da o orientare mai bună. Era incapabilă de a'l putea conduce la bine. Era incapabilă de a'l putea îndrepta.

Cu un cuvânt, orice ar fi făcut credinciosul iudeu; ori cum s'ar fi purtat întru îndeplinirea faptelor religioase de pietate, ce'l obligă legea a le săvârși, și ori cât de zelos ar fi fost el întru a le îndeplini cu sfințenie, ele erau neputincioase d'a putea aduce o tămăduire sufletului celui căzut în păcat. Ele nu puteau a'l preface moralmente. Nu'i puteau da nici măcar mângăerea ce sufletul său dorea să o aibă, și erau cu desăvârșire departe d'a 'l putea renaște moralmente.

Acest adevăr, despre neputința formelor și a faptelor legii celei vechi, că ea adică nu putea aduce mângăere și vindecare în suflet celor greșiți, nici prefacerea morală dorită, mai ales de cei păcătoși; că ea nu putea nici a-i îndreptă, nici a-i absolvi de păcate, reese din foarte multe locuri ale scrierilor Vechiului Testament. Aproape nu este scriere în care să nu vedem cum oamenii cei dreپți și temători de Dumnezeu, profeții în deosebi, și chiar cei ce păcătuesc, văd și recunosc neputința și deșertăciunea faptelor legii. Cu toții nu arareori le desaprobă; cu toții spun cu glas mare, că așa cum ele se săvârșiau, numai pentru a îndeplini forma, nu puteau reprezenta adevărata pietate pe care Dumnezeu o cerea dela cei ce credeau în el și voiau cu adevărat a păzi și a ține legea sa. Nu arareori profeți, oamenii cei dreپți și pioși, și câte o dată chiar păcătoșii, nu numai că nu le aprobă, dar spun că ele nu arată credința și iubrea credinciosului către Dumnezeu. Ei spun clar că prin ele păcătosul *nu se îndreaptă nici în fața oamenilor, nici înaintea lui Dumnezeu.*

Astfel sunt și astfel se considerau faptele impuse de lege, ca pietate religioasă, față de spiritul cel adevărat al legii dată de Dumnezeu prin Moise poporului Iudeu. Astfel se considerau și acesta era raportul și toată puterea lor față de starea morală a credincioșilor, și mai ales a celor ce erau căzuți în păcate și îi apasă greutatea lor de care căutau cu orice preț să scape, dar vedeau și recunoșteau că prin simplele forme ale legii, nu puteau.

*
**

Dar pentru a fi clar, precis, lămurit și bine înțeles, pe de o parte principiul cel abstract al legii mozaice, aceea ce era și trebuia a fi credința însăși în poporul Iudeu, după spiritul cel adevărat al legii, iar pe de alta cum trebuia a se invedera și dovedi această credință prin fapte, cari

nu numai să o învedereze, dar să și îndrepte pre om, să'l facă bun, drept și temător de Dumnezeu; și pentru ca să se înțeleagă, după adevărata lor valoare, și față de lege și față de credincios, atât spiritul legii, cât și întreaga orânduire mozaică, trebuie a examina de aproape și cu toată atențiunea aceste două lucruri. Numai astfel se poate cunoaște pietatea judaică după învățătura cuprinsă în scrierile Vechiului Testament. Numai astfel se poate pricepe cum această pietate, este desaprobată de glasul unanim al dreptilor, al profeților și chiar al păcătoșilor, și arătat lămurit de aceștia că ea numai preînchipuie și îndrumă pe fiecare către adevărata pietate și religiozitate, către pietatea cea întru Messia, către pietatea creștină.

*
* *

Pentru a cunoaște pietatea poporului Iudeu, după natura și caracterul ei cel adevărat, așa cum o descriu scrierile Vechiului Testament, trebuie a recurge la însăși origina instituirii acestei pietăți. Trebuie a recurge la timpurile lui Moise, cel care, din porunca lui Dumnezeu, a pus bazele credinței, ale pietății și ale religiosității la acest popor.

Moise, scoțând poporul iudeu din sclavia Egiptului, înainte de a'l introduce în pământul făgăduinței, unde el nu s'a învrednicit a intra, a pus bazele organizării sale religioase și politice. Toate legiurile cu privire la această organizare, sunt cuprinse în cele patru din urmă cărți ale sale, în Exod, Levitic, Numeri și Deuteronom.

Cu privire la organizarea religioasă, adică la credința și pietatea religioasă, pe care trebuie să o aibă și să o practice acest popor, observăm că Moise, prin cele două table, cari cuprindeau cele zece porunci, așa numitul Decalogul, a arătat poporului care trebuie să'i fie credința, și cum să se poarte în raporturile sale religioase și morale către Dumnezeu și aproapele. Iar ca această credință să fie vie

și trainică în popor; ca ea să se păziască și să se păstreze așa cum Moise doriă, după voiă Aceluia ce îl trimisese și îi dăduse legea, el a orânduit modul cum trebuia să se practice și să se săvârșiască toată fapta religioasă, care învederă credința. El a instituit cultul, ceremoniile religioase și a regulat tot ce trebuia să facă credinciosul, pentru a dovedi că este serv devotat al Celuia ce i-a dat să moștenească pământul făgăduinței.

Două lucruri se deosebesc în organizarea religioasă pe care Moise o dă poporului Iudeu: *Credința pe care acest popor trebuie să o aibă în Dumnezeu și pietatea pe care trebuie să o practice pentru ași dovedi această credință.* Prin Decalogul său Moise arată poporului aceea ce trebuie să creadă și să mărturisească, îi dă legea pe care fie-care judeu trebuia să o aibă scrisă în inima sa și după care să se poarte în viața sa, atât către Dumnezeu, cât și către aproapele său. Prin el i-a arătat baza credinței sale: aceea ce trebuia să creadă și să mărturisească.

Dar Moise n'a lipsit d'a învăța pe poporul său și cum să se închine, adică cum să adore pe Dumnezeul, cel ce l'a chemat din sclavia Egiptului și i-a dat moștenire pământul făgăduinței. El a orânduit toate cele privitoare pe pietatea religioasă. El a arătat poporului său cum săși dovedească credința ce fie-care judeu trebuia să o aibă în inima sa. El i-a spus ce anume fapte religioase trebuie să săvârșiască fie-care judeu pentru a putea fi cu adevărat serv credincios și devotat al lui Dumnezeu, care a avut milă și îndurare d'acest popor, precum și iubire deosebită, făcându'l poporul său ales. El i-a arătat modul cum trebuia să'L preamărească și să se închine Lui. El a întocmit toate cele privitoare la cultul ce Iudeii trebuiau a'l aduce Aceluia ceși a ținut făgăduința, dându-le moștenire pământul, unde curgea lapte și miere și învrednicindu-i de marea sa bine-cuvântare: «*Că întru acest popor se vor bine-cuvânta toate națiunile pământului*».

* * *

Aceste două lucruri, deși par deosibile în sine după natura noțiunii și a concepțiunii lor, sunt însă nedespărțite și ambele compun pietatea și religiozitatea pe care Moise o cerea poporului său să o aibă.

Netăgăduit că preceptele ce compun Decalogul sunt cu caracter teoretic. Ele coprind partea abstractă, coprind credința ce judeul trebuia să o aibă și să o mărturisească; iar legiuirile și orânduele mozaice privitoare la cult, cuprind partea practică; dar ambele sunt așa fel conlegate, încât credința cea teoretică și abstractă a Decalogului, atunci este vie și rodește în inima credinciosului judeu, când ea se dovedește și se învederează prin actele și formele religioase ce compun cultul. Moise leagă în mod nedespărțit partea practică de cea teoretică și se pare că nu numai o întrupează pe cea teoretică și abstractă în cea practică, văzută și simțită, dar chiar o și desăvârșește întru aceasta.

Acest fapt a dat mult de gândit și de cugetat celor ce au voit să mediteze și să studieze în mod aprofundat cestiunea. Mulți, foarte mulți, s'au întrebat pentru ce Moise să dea poporului său, alături cu acele precepte sublime de concepțiune religioasă dogmatică și morală coprinse în Decalog, un cult, care, în mare parte, avea părți comune cu al popoarelor păgâne și idololatre. Mulți zic, au voit să cunoască adevărata rațiune pentru ce Moise, să facă aceasta și să impună poporului său, și această din urmă parte a pietăței, (cele privitoare pe cult) ca și pre acea din'tâiă (preceptele Decalogului), tot în numele lui Dumnezeu, cu aceeași origină, ca venind adică tot dela acela ce i-a dat regula de credință, învățătura spirituală, dogmatică și morală.

Lucrul însă nu pare așa de greu și complicat. Rațiunea ce a determinat pre Moise la aceasta, pentru tot cel ce

studiază și examinează lucrurile de aproape și cu bună credință, se vede a nu fi fost alta decât *necesitatea*.

Poporul Judeu în timpul șederei sale în Egipt erà idololatriu ca și Egiptenii, mai ales că urme de idololatria sa să văd și mai înainte în viața religioasă a celor din timpurile patriarhale. Și că acest popor erà foarte dedat la cultul idolilor și al jertfelor, ne dovedește faptul istoric, că până să se întoarcă Moise din munte, unde se ridicase spre a primi legea, el, jos, unde aștepta deja își fabricase vitelul de aur, căruia se închinà și îi aducea jertfe. Cum era dar cu puțință ca pe un astfel de popor deodată să'l ridice la cultul spiritual ce'l preînchipuià Decalogul? Aceasta ar fi dus d'a dreptul la necredință, sau la îndărătnicie, ca toți să revină iarăși la vechile lor deprinderi religioase, la idololatria cu care erau deprinși și în care crescuseră în Egipt.

Moise a avut ca prima preocupare să'i detragă dela politeism. El, prin întreaga sa legiuire, voià să îi abată dela închinarea idolilor. El a voit să îi aducă la închinarea unui singur Dumnezeu abstract, Domn al cerului și al pământului.... și pentru ca poporul să nu revie iarăși la vechile sale deprinderi religioase ale idololatriei păgâne din Egipt, el i-a prescris un anume cult, pe care judeul era dator să se țină și să'l practice.

Moise cunoșteà slăbiciunea și se poate zice chiar neputința acestui cult. Probă este că el se silea ca să'l lege în total cu ideile abstracte dogmatice și morale ale Decalogului. El se sileà ca tuturor părților cultului, tuturor sacrificiilor să le deà o însemnare și un senz abstract și spiritual. El s'a silit ca tuturor să le imprime o rațiune morală, dar ele fiind materiale și josnice, legate adică în totul de materie și numai de materie, foarte de grabă au rămas în ochii și în credința credincioșilor aceea ce erau, simple semne văzute. Au rămas simple forme, cari nu

puteau avea nici o legătură cu starea morală a credinciosului, fie că această stare a sa era bună sau rea, stare de dreptate și curvie sau de nedreptate și păcătoșie.

Moise dar, precum se vede, a fost nevoit să întrerupeză învățătura Decalogului în toate aceste forme văzute, în sacrificii, și tot felul de fapte cu caracter religios, ca astfel tot credinciosul Iudeu, după starea sa sufletească, după viața și deprinderile sale, să-l poată păzi și să fie departe și păzit, atât de deprinderile religioase de mai înainte, din Egipt, cât și de deprinderile și îndeletnicirile religioase ale celorlalte popoare păgâne politeiste și idololatre.

*
* *

Astfel se prezintă și acest caracter îl are pietatea iudaică la origina sa, atunci când Moise prin cele zece porunci, prin instituirea sacerdoțiului și a sacrificiilor și prin toate legiurile privitoare pe cult și credință, o institue în Israil.

Poporul Iudeu trebuia să-și aducă aminte și să vină la credința părinților și a strămoșilor săi, și Moise îl aduce. El îi dă cele 10 porunci pentru a-i arăta ce trebuie să creadă și cum să se poarte în viața sa, în raporturile sale cu semenii săi și cu celelalte națiuni ale pământului. Dar nu l'a lăsat numai în această credință și învățatură abstractă coprinsă în Decalog și în celelalte precepte, cu același caracter, cari o desăvârșesc. Aceasta nici nu ar fi mulțumit pe Iudeu, nici n'ar fi fost posibil d'a le pricepe și d'a le păzi, și cu atât mai puțin d'a putea rodi în inima și sufletul său. Pentru aceasta el i-a impus o practică religioasă, un mod cum să-și exercite pietatea și să-și dovedească credința. Aceasta este partea pe care a priceput-o în deosebi poporul. D'aceasta s'a lipit cu cugetul, cu inima și sufletul său. În ea a concentrat toată credința, pietatea și religiozitatea și prin ea a crezut că împlinește tot ce Dumnezeu lui Israil cerea dela poporul său, dela credincioșii săi.

Alipirea poporului d'această ultimă parte a elementului constitutiv al credinței și al pietății, unită cu reaua explicare ce i se dă d'a o socoti pe ea și numai pe ea ca reprezentând toată pietatea, toată credința, toate faptele și tot ceea ce erà dator credinciosul Iudeu să facă pentru a fi desăvârșit în fața lui Dumnezeu și a oamenilor, a făcut ca foarte de grabă să fie rău înțeles spiritul acestei ultime părți din legislațiunea mozaică cu privire la pietate. Ea a degenerat foarte de grabă și, se poate, chiar sub ochii legislatorului ei. Pentru aceasta în timpurile posterioare glasul unanim al profeților, al dreptilor și chiar al păcătoșilor desaprobă o astfel de pietate. Cu toții o socotesc ca fără tărie și fără putere pentru a îi îndreptă înaintea lui Dumnezeu. Ei afirmă că Dumnezeu nu o cere și că este chiar nemulțumit de ea. Și cu drept cuvânt, căci dacă puterea pietății și a religiozității se cunoaște după influența ce o exercită asupra vieții și asupra stărei morale a credincioșilor, apoi atunci se învederează și mai mult slăbiciunea și neputința morală a acestei pietăți, rău interpretată și rău săvârșită.

Dar să ascultăm cuvântul dreptilor, al profeților și al celor ce se aflau sub greutatea păcatului, așa cum le aflăm în scrierile Vechiului Testament, despre puterea și valoarea unei astfel de pietăți.

Drag. Demetrescu.

(Va urmă).

Traducerea și adnotarea Actelor privitoare
la înființarea Mitropoliei Ungro-Vlahiei.

— — —
Acta Patriarhatus Constantinopolitani vol. II.

I.

În Biserica Ortodoxă anul al XVII (1894) pag. 678, am publicat toate actele privitoare la înființarea Mitropoliei de Moldova; acum m'am hotărât, pentru cunoștința exactă a urmașilor noștri, să public în toată întinderea lor și toate actele ce privesc înființarea Mitropoliei Valahiei, traducându-le în românește din Acta Patriarhatus Constantinopolitani vol. I pag. 383.

În cel I-ii act se vede relația Patriarhului dată Sinodului Patriarhal despre starea cestiunii bisericești din Ungro-Vlahia, ca fără păstor ori Mitropolit și cererea sa de a se admite și trimite în Ungro-Vlahia ca Mitropolit canonic și stabil pe prea sfințitul Mitropolit, din apropierea Ungro-Vlahiei, pe cel al Vitzinei. A făcut aceasta Patriarhul în urma repetatelor cereri ale Domnului Țării Alexandru Basarab ¹⁾. În act se zice: «*a cerut nu numai o dată,*

¹⁾ 1310—1364 Istoria Românilor de Tocilescu pag. 92.

*ci de mai multe ori prin scrisorile sale Domnul Țării și s'a rugat modestiei noastre și Dumneze-
escului și sfințitului Sinod depe lângă noi, ca să fie
de acum și în urmă acesta și toată stăpânirea
sa și puterea lui sub judecata și conducerea Bi-
sericească a prea sfințitei Mării noastre Biserici
a lui Dumnezeu»... Această frază ne arată evident că
până la acest timp nu există în Valahia Ierarhie consti-
tuită și stabilă, și nici Mitropolit, că Domnul de atunci a
supus pe Mitropolitul Ungro-Vlahiei, conform prescripțiu-
nilor vechilor canoane, sub jurisdicția Patriarhatului Con-
stantinopolitan. Cu așezarea țării prin Alexandru Basarab,
trebuea imperios să se stabilească și o Ierarhie în Ungro-
Vlahia, care lipsea. De aceea se adresează Domnul pentru
acest scop la Patriarhat. Alexandru Basarab mai înainte
cu câțva timp, nu știm cât, s'a pus în relație spirituală
cu Mitropolitul de Vitzina, invitându-l la sine în Ungro-
Vlahia, și convingându-l de a primi să fie Mitropolit țării.
Textul ne spune: «*De aceea și de cât-va timp mai îna-
inte Domnul Alexandru Basarab, a chemat apro-
piindu-și la sine pe Prea sfințitul Mitropolit al
Vitzinei*».*

Prin urmare Domnitorul țării preparase terenul pentru
așezarea Ierarhiei canonice în Ungro-Vlahia. Cât timp a
stat Mitropolitul Iachint al Vitzinei pe lângă Domnitor și
dacă el a săvârșit hirotonii în țară înainte de de a fi stră-
mutat, nu se spune în act, dar se poate presupune că da,
pentru că poporul din țară avea nevoie de preoți. Alexan-
dru Basarab se sue pe tron la 1310. Dar până la 1359, n'a
putut sta poporul fără cler. De unde veneau preoții? Cine-i
hirotonea? Trebuie să admitem că veneau Arhieriei de peste
Dunăre, carii hirotoneau preoți cu învoirea Domnului sau
se duceau candidații de preoție peste Dunărea. Mai știm
pozitiv că Mitropolitul de Vidin era foarte dispus la aceasta.

Posedăm o sumă de acte prin care se oprește Mitropolitul dela Diiu, așa se chemă Vidinul, de a săvârși hirotonii pentru Țara Românească numai pentru câștig de bani.

De unde își procurau preoți Români dela descălicat până la 1359, când s'a stabilit Ierarhia și despre această cestiune actul tace. Pentru ce s'a pus Domnul în relație cu Iachint Chritopol, Mitropolitul de Vitzina și n'a așteptat ca să i se trimită o persoană hirotonită în Constantinopol? Unde este Vitzina? Putem presupune că Iachint cunoștea anterior această țară, cum și obiceiurile ei. Numai așa înțelegem ușor cum a putut Domnitorul să-l convingă pe Iachint să se strămute din Mitropoliatul său la Români de peste Dunăre, pentru că Vitzina eră de sigur situată în dreapta Dunărei sub poale muntelui Emu, aproape de Dristra or Silistra, lângă râul cu asemenea numire, cum ne spune Ana Commena. Cartea VII, Cap. III.

Mai presupun că pe malul drept al Dunărei erau mulți Români dintre coloniștii lui Traian, cari trecuse ori venise lângă frații lor de mai multă vreme, și se înmulțise cu mult pe timpul așezării Țării, după al doilea descălicat. Cu aceștia Iachint venise în contact adesea ori, îi cunoștea dar pe Români și caracterul lor și de aceea a aderat cu ușurință la cererea Domnitorului de a se strămuta de la Vitzina în stânga Dunărei, ca Mitropolit al întregii Ungro-Vlahii. Prevedea el că această Țară se va așeza și liniști curând, pe când peste Dunăre, în dreapta, eră mare nesiguranță din cauza deselor invaziuni și mai ales în orașul său Vitzina, care curând din aceste cauze a și dispărut. Tot în acest act să regulează succesiunea Mitropoliților în viitor pentru țară, că adecă să se facă după el prin alegere în țară și apoi să se trimită cel ales la Patriarhie spre hirotonie în Arhiereu. Apoi i se recunoaște dreptul de membru al Sinodului patriarhal, unde trebuie să participe; pentru că pe acele timpuri membrii ce compuneau Sf. Sinod

patriarhal erau veniți din deosebite naționalități, cum vom vedea. I se mai impune îndatorirea de a predică și susținerea credința ortodoxă, iar aceasta cu scop, de a nu permite papistașilor de ași întinde propaganda lor și asupra țării Ungro-Vlahiei, cum a făcut în alte părți, ca în Poceția, Litvania, Polonia etc.

În fine i se recunoaște dreptul canonic că «în toată Eparhia și enoria sa, să săvârșească ipodiaconii, să hirotonisească Diaconi și preoți, apărându-și cu autoritate toate drepturile ale eparhiei sale, dacă ar fi atacate. Domnitorul a făcut jurământ că atât el cât și urmașii săi vor păzi neschimbat acest așezământ cu Patriarhia, pentru care a dat *«făgăduință înscrisă către sfânta Biserică catolică și apostolică a lui Hristos... ca pururea să fie Biserică Ungro-Vlahiei sub ea și să și primească de la ea pe legitimul arhierou»*. Lucrul acesta s'a și continuat până în prezent 1885, când Țara devenind Regat s'a recunoscut ca independență și d'atunci conform canoanelor și obiceiului își alege și sfințește însăși ea (Țara) pe Mitropolitul ei canonic». Acest însemnat act poartă data 6867=1359, Dat în luna Maiu în Indicțiunea al 12. Iată actul:

6867=1359. Acta Patriarchatus vol. I pCg. 383.

Prea nobilul, marele Voevod și Domn a toată Ungrovlahia, în Duhul Sfânt fiu prea legitim al modestiei noastre, Domnul Alexandru, mișcat de socotința iubitoare de Dumnezeu și arătând multă iubire, supunere și ascultare din partea sa la sfânta lui Dumnezeu Biserică catolică și apostolică, a cerut nu numai odată, ci de mai multe ori prin scrisorile sale și s'a rugat modestiei noastre și Dumnezeescului și Sfințitului Sinod de pe lângă noi, ca să fie de acum și în urmă acesta și toată stăpânirea și puterea lui sub judecata și conducerea bisericească a preasfintei mării noastre Biserici a lui Dumnezeu, și să primească arhierou, care să aibă hirotonie dela smerenia noastră și care să participe la Dumnezeescul și Sf. Sinod și să fie acesta ca a-

devărat păstor a toată Ungrovlahia, spre binecuvântarea și întărirea spirituală a sa și a fiilor săi și a toată stăpânirea lui. De aceea și de câțva timp mai înainte a chemat apropiindu-și la sine pe preasfințitul Metropolit al Vitzinei, prea cinstit, iubit frate în Domnul și conlurgisitor al modestiei noastre, Domnul Iachint, și a primit cu foarte bună voință binecuvântarea sa și a arătat cătră el cuvenita supunere și evlavie și a cerut cu multă rugămintă, ca în prezent să se strămute acest preasfințit Metropolit al Vitzinei, arătându-se el predispus acestui mare Voevod, la Biserica a toată Ungrovlahia, iar după moartea aceluia a Vitzinei, să se aleagă de țară altul și să se hirotonisească de cătră preasfânta noastră Dumnezeuască mare Biserica și să se trimită acolo, ca pastor și arhieriu legitim a toată Ungrovlahia. Deci s'a judecat (hotărât) de modestia noastră și de adunarea Dumnezeuască din jurul nostru, a preasfințiților arhieriei o astfel de cestiune și cerere a prea nobilului mare Voevod, pentru întărirea și folosul a multe suflete; căci toată lumea, după cum ne spune Domnul în sfințitele Evanghelii, nu este prețul unui suflet, și prin profetul, cel ce aduce vrednic din nevrednic este ca gura mea; se cuvine de o astfel de autoritate arhieratică a amintitei Ungrovlahii, de cel ce se află, să se conluacă poporul Domnului cel cu numele de creștin spre îndeplinirea poruncilor mântuitoare a lui Hristos, să cuvine arhierelui introdus și ca să'i învețe calea Evangheliei, ai ferii și oprii dela fapte interzise și de păcat și de toată fără de legea și dogmă (învățatură) străină Bisericii lui Hristos. Încă și modestiei noastre îngrijindu ne pe viitor pururea a lucra și a scrie și a învăța pe aceștia spre păzirea nebântuită a credinței lor, ceea ce privește la multa folosință a lor sufletească, pentru care lucru Dumnezeuesc nu este de ajuns toată lumea, precum să dovedește. Deci pentru acestea modestia noastră, consfătuindu-se despre aceasta cu Dumnezeescul Sinod din jurul nostru, al Preasfințiților arhieriei, al Iracliei..... (lipsesc în original numele arhierilor din care se compunea atunci sinodul) Fiindcă neevitabil urmează a muta pe acest Mitropolit al Vitzinei la acel mare Voevod, la scaunul a toată Ungrovlahia și stăpânirea și puterea lui, și pentru prezent nu pe alt cineva, ci pe acesta, ci acestuia să i se dea au-

toritatea ierarhică, cu multă rugăciune promițându-ne să dea jurământ și asigurare înscris, ca să fie de acum și în urmă, până cât va ființa Domnia și puterea sa, toată zisa Ungrovlahie sub preasfânta și Dumnezeasca mare Biserică, după chipul de mai sus scris; a strămutat dar pe acest al Vitrinei modestia noastră, cu socotința și buna voință a puternicului și sfântului meu autocrator, celui mai bun în toate și ne asemănat cu bunătatea și linitatea moravului și a manierilor și care voește ca în toate să domnească dreptatea și să se reazeze în tronul a toată Ungrovlahia. Va fi deci de acum și în urmă în tot timpul amintitul Preasfințit Mitropolit a toată Ungrovlahia, prea cinstit, iubit frate al nostru în Domnul și conlurgisitor, dupre cum acestui scaun și a numelui, asemenea va participa și se va bucura și de instalarea în scaun, pentru că în adevăr este arhiereu legitim așezat prin harul lui Dumnezeu la zisa prea sfântă Metropolie a Ungrovlahiei, după așezarea și chipul bisericesc, hirotosind anagnoși din toată eparhia și enoria sa, provivasind ipodiaconi și diaconi, hirotonind preoți, apărând și toate drepturile atăcate ale aceștia ori din ce parte ar veni. De aceea sunt datori și clericii din ea (Metropolie) și alți sfințiți, monahi și laici, să i se supună și să asculte de acesta, câte să cuvin legitimului lor păstor și părinte și învățător și să fie primit cu dragoste și să îndeplinească câte le va vorbi și i va îndemna și învăța pe ei, privitoare la folosul sufletesc, păstrând neschimbat și în timpul următor asigurarea jurământului și a făgăduinței înscris (dată) către sf. Biserică catolică și apostolică a lui Hristos a acestui prea nobil și mare Voevod, pentru ca pururea să fie Biserica Ungrovlahiei sub ea și să și primească dela ea pe legitimul arhiereu; așa ca să se conserve în urmă aceasta neștirbit și să amenință cu aforisenie grea și sinodală pe ori cine ar voi să desființeze aceasta. Pentru că în acest scop s'a făcut și prezenta praxă sinodală amintitului Mitropolit a toată Ungrovlahia și prea cinstit și i s'a dat spre siguranță, eliberată în luna Maiu prezentă în al 12 Indiction, anui 6867= (1359) care s'a și subscris de însuși mâna și cu scrisoarea modestiei noastre.

II.

Acest al II-lea act n'are dată, pentru că e dat ori publicat de o dată cu cel dintâiu, pentru că nu cuprinde în el alt ceva, de cât o încunoștiințare către Domnul țării, Alexandru Basarab, că adecă Patriarhia, comform cererei sale insistente, i-a admis în totul cererea sa de a se strămuta Iachint Mitropolitul Vitzinei în Ungro-Vlahia ca Mitropolit al Țării Ungro-Vlahiei. De aceea nici are actul altă dată; căci este dat tot de o dată cu actul întâiu, fiind aproape o repetire a aceluia. Se spune în acest act între altele că patriarhul a făcut aceasta de consens cu Împăratul Bizanțului (al Romeilor), consultându-se asupra afa-cerei. Perzistă însă Patriarhul de a se păstră nejjicnite punctele din așezământ, atât de el cât și de urmașii săi. Ce vederi politice aveă Împăratul Constantinopolitan admițând cu grabă această propunere a Domnitorului, nu știm.

Ceea ce știm este că s'a insistat mult pentru paza doctrinei ortodoxă între Români și aceasta au făcut-o Constantinopolitani, numai și numai pentru a combate propaganda catolică care se întinsese mult și ameniță și poporul Român, cum ne spune istoricul Fillipi I. Ast-fel după ce îl încunoștiințează pe Domn că i s'a dat tot ceea ce cerea, adecă, pe Iacint al Vitzinei de Mitropolit Ungro-Vlahiei, apoi îi cere din nou să'și țină cuvântul dat la începutul tratativelor: «*Treaba ta, Voevodule, de acum este de a îngrijî și ați îndeplini făgăduința ta, adecă, ca să facă nobleța ta și copii și clironomii și urmașii tăi, jurământ înscris, asigurător pentru tot-deauna, expunând în amănunt, ca adecă, după moartea acestui Arhiereu al vostru, să află toată puterea și stăpânirea Ungro-Vlahiei sub prea sfânta noastră a lui Dumnezeu mare Biserică și să se*

hirotonească cu votul sinodului de ea, cum este obiceiul și legal Arhiereu și să se trimită acolo la păstoria și tolosul sufletesc a poporului de acolo, cel cu numele de Hristos și să trimiți o astfel de scrisoare cu trimișii aceștia a modestiei noastre aicea la sfânta Biserică Catolică și apostolică a lui Hristos și la Dumnezeu și sfântul Sinod, ca să fie spre întărire și asigurarea făgăduinței nobleței tale, așa ca să fie neprefăcută și nezguduită amintita așezare și se amenință cu înfricoșată și sinodică afurisire pe tot cel ce ar opri și călcă aceasta».

Prea nobile, prea înțelepte, prea bravule mare Voevod și Domn a toată Ungroviahia, prea legitime în Sf. Duh, prea dorite fiu al modestiei noastre, Domnule Alexandre, sănătate, bună dispoziție sufletească, tărie trupească și bună stare și tot ceea ce este bun și de mântuire vă dorește modestia noastră să aflați delă Dumnezeu cel a-tot puternic. Din scrisorile nobleței tale și a celor de mai înainte și a celor mai din urmă a cunoscut pe deplin modestia noastră, câte a arătat nobleța ta și le-a acceptat în totul și a lăudat supunerea și ascultarea, iubirea și dragostea, pe care o ai cătră sfânta Biserică catolică și apostolică a lui Hristos, care este izvorul și rădăcina religiosității, întărirea și întemeerea creștinismului, și mai ales, pentru că ceri din suflet arhiereu și păstor și învățător locului stăpânirii nobleței tale, având hirotonia sfintei lui Dumnezeu Biserici catolice și apostolice, ca fiu al ei legitim și supus, după cum este datoria tot celui ce voește cu zel și cu sinceritate de credință să primească religiozitatea și să îndepărteze și adunările nelegiuite și învățăturile de alt neam și străine. Deci fiindcă, cum s'a zis, cu multă primire și dorință cere nobleța ta ca să aibă acolo Arhiereu dela marea Biserică, dela Dumnezeu și sfântul sinod din jurul modestiei noastre, și acum pe preasfințitul Metropolit al Vitzinei, prea cinstit, iubit frate în Domnul al modestiei noastre și conlurgisitor, Domnul lachint, iar după trecerea (din viață) lui,

pe cine s'ar alege și să se hirotonească cu votul sinodic a preasfintei lui Dumnezeu mari Biserici dela noi și să se trimită către nobleța ta și către toată puterea și slăpânirea ta, arhieru legitim și pentrucă nobleța ta ne asigură cu jurământ și cu multă încredințare, că și după moartea lui aceasta va fi neschimbată și nestrămutată la clironomii și urmașii tăi, că nici o dată să voească a primii ei arhieru din altă parte, deși un asemenea ar fi, decât hirotonia și trimiterea a preasfintei noastre mari Biserici a lui D-zeu. Deci pentru toate acestea și mai cu seamă pentrucă nobleța ta are o idee clară și o dragoste dela Dumnezeu către cel prea puternic și sfânt împărat al meu, prea Înălțatul împărat al Romeilor, reprezentantul a toate bunurile, prea luminat și prea uman, a încuviințat însuși el, prea puternicul și sfântul împărat, a votat și modestia noastră cu preasfințirii arhierii din jurul nostru, și acum după primirea și cererea ta și în interesul poporului cel cu numele de Hristos s'a strămutat preasfințitul Metropolit al Vitzinei, însuși Domnul Iachint, cu înscrisul legal al praxeii sinodice în toată (lipsa) (stăpânirea ἐπικράτεια) și va fi de acum și în urmă arhieru legal a toată Ungrovlahia, având voe după cum praxa sinodică înscrisă făcută pentru aceasta cuprinde în amărunt; să facă în toată enoria și Eparhia sa toate, care să cuvin legitimului arhieru. Și acestea leau întărit și sancționat așa sfânta Biserică a lui Hristos catolică și apostolică, cu acceptarea și a prea puternicului și sfântului meu autocrator, cu părerea și a modestiei noastre și a sfințitului sinod, după cererea și primirea ta. Treaba ta de acum este de a îngrijii și a-ți îndeplini făgăduința ta, adică, ca să facă nobleța ta și copii și clironomii, și urmașii tăi jurământ înscris, asigurător pentru totdeauna, expunând în amănunt, că adică după moartea acestui arhieru al vostru se află toată puterea și stăpânirea Ungrovlahiei sub preasfânta noastră a lui Dumnezeu mare Biserică și să se hirotonească cu votul sinodului de ea, cum este obișnuit și legal, arhieru și să se trimită acolo la păstoria și folosul sufletesc a poporului de acolo cel cu numele de Hristos și să trimiți o astfel de scrisoare cu trimișii aceștia a modestiei noastre aicea la sfânta Biserică catolică și apostolică a lui Hristos și la Dumnezeescul și sfințitul Sinod, ca

să fie spre întărirea și asigurarea făgăduinței și a înțelegerii nobleței tale, așa ca să fie neprefăcută și nezguduită amintita așezare și se amenință cu înfricoșată sinodică aforisire pe cel ce ar opri și călca aceasta. Este datoare și nobleța ta, care ați cerut, să fie ca un fiu legal al sfintei Biserici a lui Hristos catolice și apostolice, că'i place să rămână neschimbate cele declarate și (Invățătura) dogmele tradiționale sănătoase, dumnezeieștile și sfințitele canoane și legile religioase, prin care să sprijină întărirea Bisericii și a avea cătră amintitul arhieru respect și iubirea datorită, căci aceasta făcând nobleța ta, și astfel ascultând de Biserica lui Dumnezeu, fie să întimpine în viața prezentă toți binele și toată buna dispoziție și veselie, mergând pe cale dreaptă în toate actele de sub mână și faptele; iar în cea viitoare a aceluia veac și nepriceput a împărăției cerurilor, cu rugăciunile tuturor sfinților, Domnul și Dumnezeu fie să vă conserve pe nobleța ta fără boală, bine dispus, sănătos și mai presus de toată ispita necurată.

III.

Acest al III-lea act este declarația oficială a lui Critopol, fratele lui Iachint Mitropolitul Ungro Vlahiei, prin care în scris declară că nu va face nici o supărare, intrigă ori u-neltire Mitropolitului *al părții* Mitropoliei Ungro Vlahiei.

Pentru ce a cerut Patriarhatul și Sinodul asemenea declarație lui Critopol? Presupun că nu eră hotărâtă nici situația lui Iachint cu Patriarhatul, nici nu se disculpase de invinuirile ce i se aduceau. De asemenea nu se știa ce va face țara. Nu eră regulată exact nici circumscripția Mitropoliatului Ungro-Vlahiei, mai știm că Bănatul Craiovei aveă un fel de independență față de Valahia mare, ceea ce s'a conservat mai mult timp cum știm și prin urmare partea de peste Olt probabil că bisericește nu voia să cadă în jurisdicția Mitropoliatului Ungro-Vlahiei, cu Severinul, care probabil eră sub stăpânirea ungurească încă și unde mai există pe atunci poate vre o autoritate ecclesiastică a parte.

Dacă am presupune că toată Ungro-Vlahia eră recunoscută ca o eparhie Mitropolitană, atunci cum putea fi propus Critopol de Mitropolit al *părții* despre Șeverin, căci ar fi fost contra canoanelor; pentru că nu pot fi doi Mitropoliți în una și aceeași jurisdicție Mitropolitană. Se mai poate presupune că pe atunci Severinul și o parte mică din Oltenia să fi stat sub Suzeranitatea Ungară și dar bisericește nu cădea acea parte în jurisdicția Mitropoliatului de Ungro-Vlahia. În tot cazul, Critopol nu putea fi hirotonit decât pe o jurisdicție vacantă, după canoane. Dar acea parte a Olteniei fiind Megiesită cu Ungro-Vlahia, se înțelege atunci și se justifică și cererea lui Iachint, de a avea în apropiere pe fratele său Critopol, ca Mitropolit al părții Severinului, spre a-l putea ajuta la neajunsurile lui din cauza boalei și a bătrânețelor lui.

Motivul că s'a înmulțit populația nu este canoniceste suficient pentru a se înființa o a doua Mitropolie în acea circumscripție. Cere Iachint pe fratele său spre a nu veni la Severin vre un strein, care făcându-și popularitate și cunoștință apropiată cu Domnitorul țării, să nu'l scoată apoi din scaun prin intrigi și viclenii. Cu toate acestea chiar lui Chritopol, fratele Mitropolitului Iachint, i s'a cerut declarație în scris că se va feri, «*de a voi să ocupe toată Mitropolia sau să pornească pe Marele Vo-evod cu totul asupra lui.*» (Mitropolitului Iachint). Mai declară să nu-i facă «*vre o supărare Mitropolitului*», și înainte de a veni aicea Mitropolitul la Dumnezeuescul Sinod sau și după ce va veni și să va justifica la el, ca să fie și el în Ungro-Vlahia, mi s'a cerut ca să tac tăgăduința în scris. Această înseamnă că Mitropolitul Iachint nu eră bine privit de Patriarh și sf. Sinod, și eră chemat a se justifica de ținuta sa față de marea Biserică, Mitropolitul Iachint nu ș'a dus la Constantinopol spre justificare, cum vom vedea, dar ș'a scris

din țară justificarea sa. Numai după ce a dat Critopol acest act înscris a fost hirotonit Mitropolit pentru partea din Severin. Acest act n'are dată, ci numai luna, August, Indicțiunea al VIII.

Fiindcă cu bună vrerea și harul lui Dumnezeu, Preasfințitul meu stăpân, patriarhul ecumenic și Dumnezeescul și sfințitul Sinod al preasfințiților arhieriei s'au sfătuit ca să mă înainteze la vrednicia de arhieru și să mă hirotonească Mitropolit al părții preasfintei Metropolii a Ungrovlahiei, și având teamă în câtva, ca nu vreodată după hirotonia mea să pricinuesc vre o suparare Mitropolitului ce este acolo al Ungrovlahiei și să voesc să ocup toată Metropolia, sau să pornesc pe Marele Voevod cu totul asupra lui sau și înainte de a veni aicea Mitropolitul la Dumnezeescul și sfințitul Sinod sau și după ce va veni și se va justifica la el, ca să fie și el în Ungrovlahia, mi s'a cerut ca să fac făgăduință înscris; din cauza aceasta acum fac prezenta și zic și făgăduesc; să nu mă arăt nici într'un timp cândva contra Mitropolitului, nici cu îndemnarea noastră către Domnul Ungrovlahiei; ci să'l îngăduesc să'l respect și iubesc, și chiar când i s'ar întâmpla ceva, adică sau aicea aflându-se, sau aiurea, să sufăr aceasta și să nu'l contrariez în genere cândva, ci să'l am pe el după cum îl va avea și preasfințitul meu stăpân, patriarhul ecumenic și Dumnezeescul și sfințitul Sinod, adică dacă 'l au și'l sufăr pe el Mitropolit al Ungrovlahiei să'l am și eu astfel; iar de nu, să păzesc (țin) iarăși ceea ce va hotărî despre el Dumnezeescul Sinod. Deci pentru aceasta s'a făcut și prezenta mea făgăduință și subscrisă cu mâna proprie s'a însemnat spre siguranță. Luna August. Indict. al VIII.

IV.

Prin acest al IV-lea act Iachint să justifice patriarhatului și sinodului de inculpările ce i se făceau. Declară *«că nu este bine cu trupul» «căci m'a cuprins o boală cumplită și sufer foarte mult, după cum vă veți*

înștiință dela fratele tău, al Vidinului, ba încă și dela fratele meu, fiul marei tale sfințenii, decheofilaxul. Eram ținut de această și singură boală și eră în mine o cugetare, cum pot trăi cu aceasta».

După ce a primit mustrarea Patriarhului pentru că nu s'a dus la Constantinopol să se prezinte, sau la Sinod să participe și să dea relații despre starea Bisericii din Ungro-Vlahia; apoi mai urmând și alte calomnii din partea celor interesați de a-i lua locul; Mitropolitul după aceea spune că supărarea Patriarhului asupra sa o are ca un *bold la inimă și să topește cu sufletul*. Mai făcuse greșală Iachint Mitropolitul, că fiind grav bolnav s'a călugărit schivnic, iar după canoane riguros, el nu mai putea servi cele ale Mitropoliatului. El se justifică astfel: că n'a venit la Sinod fiind de tot bolnav, că Domnitorul nu i-a învoit din cauza slăbiciunii sale de sănătate, apoi că-i mare depărtare, nesiguranță și pericol de hoți de a percurge atâta cale. Se știe că Iachint eră crescut și educat în spiritul bizantin, ca și fratele său Chritopol și dar au putut fi ușor crezut că nu ș'a schimbat ideile față de patriarhat. Se mai pare că frații Critopol erau în strânse legături de prietenie cu Patriarhul. Și așa s'au aplanat ușor toate neînțelegerile. Tot Iachint zice: *«Acolo vine fratele meu decheofilaxul, fiul marei tale sfințenii spre închinăciunea ta trimis de fiul marei tale sfințenii, de marele voevod și boerii lui ca să îndeplinească aceasta și să-i dați har și binecuvântare de Arhiepiscop a toată Ungro-Vlahia, cu statul și cu voia și cu permisiunea mea și va cunoaște prin el despre noi»*. Eră dar hotărâtă înlocuirea lui Iachint prin fratele său Critopol, cu voia sa a Domnului și a boerilor țării și s'a trimis la Patriarhie spre hirotonire numai din cauza boalei și a bătrâneței. Cum s'a făcut că Iachint a rămas mitropolit al părții Ungro-Vlahiei, iar Critopol s'a pus Mitropolit al părții Severinului. Vom vedeà din actul ce urmează.

Pitacul Metropolitului Ungrovlahiei Domnul Iachint. (fără dată).

Presfințite și ecumenice al meu stăpâne. Mă rog întru tot bunului Dumnezeu și prea binecuvântatei Născătoarei de Dumnezeu ca să te și să păzească și corpul sfințit al marei tale sfințenii cu ajutorul său în totul bine. Suntem și noi sănătoși cu ajutorul lui Dumnezeu și cu solirile prea sfintei Născătoarei de Dumnezeu și cu rugăciunile și solirile marei tale sfințenii, cu trupul însă nu bine, căci m'a cuprins o boală cumplită și sufăr foarte mult, după cum vă veți înștiința și dela fratele tău, al Vidinului, ba încă și dela tratele meu, fiul marei tale sfințenii, dicheofiloxul. Eram ținut de această și singură boală și era în mine o cugetare, cum pot trăi cu aceasta. Iar acum mi-a venit de o dată și altă boală și mai mare decât ea, mica povară (greutate) a marei tale sfințenii și o am aceasta ca un bold la inimă, și mă topesc cu sufletul meu pentru totdeauna, și nu înțeleg cum a hotărît marea ta sfințenie aceasta asupra noastră. Cunosc deci cu siguranță c'au întetit unii spre ură pe marea ta sfințenie contra noastră, și Domnul să le erte greșala lor. Căci fală să arată și glorie, că m'am întâlnit cândva cu marele Voevod în favoarea marei tale sfințenii, pentru expunerea și prietenia sa. Și pentru aceea sufăr și sunt batjocorit acum la bătrânețele mele de cătră sfânta Biserică a lui Dumnezeu, ca un fără de lege (paravat) și desprețuitor al ei, cum adică n'am venit, sfinte al meu stăpâne, mai întâiu acolo după hotărârea marei tale sfințenii, m'a împedat Voevodul, punându-mi înainte depărtarea drumului și grija de frică, și pentru aceasta n'am venit spre închinarea marei tale sfințenii, iar acum din pricina boalei extraordinare de care sunt ținut; căci sunt inactiv (argos) peste tot și fără activitate. Acolo vine fratele meu, dicheofilaxul, fiul marei tale sfințenii spre închinăciunea ta, trimis de fiul marei tale sfințenii, de marele Voevod și boerii lui ca să îndeplinească aceasta și să'i dați har și binecuvântare de arhieru a toată Ungrovlahia, cu sfatul și cu voea și cu permisiunea mea și va cunoaște prin el despre noi. Deci rog pe marea ta sfințenie ca să ne erți pe noi pentru Domnul, pentrucă sunt ținut de mare boală, și nu trece cu

vederea rugăciunea noastră la bătrânețele mele adânci și a asprei mele boale. Rugăciunile marei tale sfințenii să-mi fie mie ajutoare pentru totdeauna.

V.

Ni s'a păstrat praxa marei biserici cu data de 1370, prin care se desleagă toate nedumeririle provocate cu numirea lui Antim Critopol, (Critopol fiind nume de familie). Ducându-se la Constantinopol Critopol a căutat mai întâiu a justifica înaintea Sinodului pe fratele său, de toate învinuirile ce i se aduceau. După ce a fost absolvit ș'a rămas ca Mitropolit, deși se făcuse schivnic la boală; trebuia să se găsească și un modus pentru ca să fie și Critopol hirotonit, conform recomandării Domnului, a Mitropolitului și a boerilor Ungro-Vlahiei, fiindcă eră ca un fiu spiritual al Patriarhului. Dela 1359 până la 1370 se înmulțise cu mult populația țării, după spusele lui Critopol și a venit de pretutindenea Români spre a'și ocupa iarăș moșia lor din bătrâni, apoi acum în țară eră siguranță și liniște. Să știe apoi că circumscripțiile Mitropolitare în Balcani și în Orient sunt foarte mici; și că Mitropoliile se înființau după favoruri direct de către Impărați, așa că într'o provincie găsim mai pe toți Episcopii Mitropoliți. Aceasta a trebuit să aibă loc și la noi. S'a găsit modul prin înmulțirea populației și prea marea estindere a jurisdicției Mitropoliatului Ungro-Vlahiei. De aceea s'a numit Antim Critopol al II-lea Mitropolit, hirotonit cu titlu: Τοῦ Οὐγγροβλαχίας τῆς κατὰ τὸν Σεβερῖνον al Ungro-Vlahiei cei spre Severin. In alte texte stă expres cuvântul μέρος τῆς κατὰ τὸν Σεβερῖνον a părței despre Severin. Să mai știe încă că propriu vorbind în orașul Severin n'a existat Mitropolie, ci să cunoaște pozitiv că Râmnicul-Vâlcei a fost reședința Episcopatului de peste Olt, care a înlocuit cu timpul pe Mitropolitul zis al părței despre Severin.

Eu n'am făcut aceste reflexiuni asupra tuturor documentelor privitoare la înființarea Mitropoliei Ungro-Vlahiei, de cât dus cu totul obiectiv de conținutul actelor. Dacă cineva se va încercă să le critice și să le interprete în alt mod, liber este, numai să dovedească pozitiv ceea ce va spune.

Cu aceasta mi-am îndeplinit și ultima datorie patriotică, de a da în traducere exactă toate actele grecești cuprinse în Acta Patriarhatus Constantinopolitani privitoare la înființarea Ierarhiei Române din ambele Principate de altă dată, din Moldova și Valahia, iar astăzi România.

1370.

Praxa sinodică făcută pentru Biserica Ungrovlahiei.

A sosit înainte de câțiva ani acum Preasfințitul Metropolitan al Vitzinei, mutat cu votul Sinodului și cu încuviințarea patriarhală la Metropolia Ungrovlahiei, fiindcă cereau boerii locului acela și creștinii de acolo ca să li se dea lor de cătră marea și catolica Biserică Arhiereu la demnitatea păstorească și folosul sufletesc, că de cătră acela s'ar păstori și cu bine și plăcut lui Dumnezeu ș'ar fi conduși spre pășuni mântuitoare. Trecând timp, pe când poporul locului eră mult și mai nenumărat; fiindcă nu-i cu puțință ca un singur arhiereu să fie deajuns la atâta popor, încât să poată a-i vizită pe ei sufletește și să-i învețe cele sufletești și de mântuire, și de aicea s'a rugat să li se hirotonească și un alt arhiereu pentru locul acela, cerând de asemenea și aceasta boerii acia, consimțind și cel ce a fost mai înainte acolo și care să află și acum arhiereu, ș'au ales la demnitatea aceasta prea ciostitul Dicheofilax, Domnul Daniil, bărbat vrednic, religios și virtuos, îndeajuns cu harul lui Hristos și potrivit pentru această mare demnitate, deosebindu se și cu înțelepciunea și cu virtutea, despre a căruia virtute și celelalte fapte bune având experiență boierii cei dela locul acela, precum și condușii (păstoriții), cu scrisori proprii au rugat pe modestia noastră și pe Dumnezeescul și sfințitul marele Sinod, ca să bine-voim și

să orânduim pe acesta arhieru lor, care s'a și hirotonit cu votul sinodului și cu întărirea modestiei noastre Mitropolit părței Ungrovlahiei, adică a jumătăței, pentrucă are arhieru pe cel strămutat mai înainte dela Vitzina. Este dator deci amintitul Preasfințit Mitropolit a părței Ungrovlahiei și prea cinstit, iubit frate și conlurgisitor în Sfântul Duh al modestiei noastre, numitul monah, Domnul Antim, să primească și să stăpânească Biserica aceasta și să învețe pe poporul Domnului din ea, cel cu numele de Hristos, și să'l îndemne și să'l introducă în cele sufletești și de mântuire, să întărească (hirotescască) și anagnoști etc. etc. Și să țină un astfel și locul celui al Mitilenei, pe care și de acum îl va avea în adunări și șiderile cele în sfințitul și marele sinod și pretutindinea. Deci pentru aceasta s'a dat (această praxă) amintitului Preasfințit Mitropolit a părței Ungrovlahiei, prea cinstit, și ținând locul (locotenent) celui al Mitilenei, în Sfântul Duh iubit frate și conlurgisitor al modestiei noastre și pentru care i s'a dat prezenta praxă sinodică spre siguranță.

Are și cinstita mână (subscriere) a patriarhului, în luna lui Octombrie, indictionul al IX.

C. Erbiceanu.

APOCALIPSUL SFÂNTULUI IOAN TEOLOGUL.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română Anul al XXIX-lea No. 10).

Adevăratul obiect și înțeles al Apocalipsului.

În mijlocul mai multor păreri, cari împart pe criticii și interpreții acestei materii, socotim, că marele obiect al prezicerilor Apocalipsului este nimicirea imperiului persecutor al bisericii. Dupe cum în timpul sfântului Ioan, acest imperiu persecutor eră imperiul Roman, obiectul nemijlocit al Apocalipsului este căderea acestui imperiu. Însă, precum căderea acestui dintâu imperiu persecutor eră vestirea și figura împărăției lui Antihrist, care la sfârșitul timpurilor va persecută biserica cu cea mai necrezută îndârjire, sfântul Duh, care inspiră pe sf. Ioan își invederează luarea aminte la acest mare obiect și îi insuflă imagini și expresiuni, cari nu se pot potrivi de cât la dânsul. Sfântul Ioan imitează pe vechi profeți, cari zugrăvesc tot de o dată un obiect apropiat și un obiect mai depărtat și cari trec dela unul la altul după regulele alegoriei mistice. El imitează încă pe Iisus Hristos, care vestind mai dinainte ruina Ierusalimului, prezice asemenea pe aceea a universului și trece dela una la alta, fără a înștiința. Dupe acest

sistem, care este bazat pe însăși natura poeziei profetice, oricine poate înțelege cum toți Părinții cei vechi au crezut să vadă în Apocalips nenorocirile celor din urmă timpuri și că într'adevăr ele sunt obiectul depărtat al acestei profeții și se află chiar oarecari părți, cari nu se pot potrivi de cât la aceste din urmă nenorociri. De asemenea se poate înțelege cum căderea Romei și a imperiului său persecutor este prezis învederat. Aceasta este obiectul nemijlocit al acestei profeții și ea conține întâmplările, ce trebuiau să se implinească în curând, a cărei vestiri eră proprie, spre a mângâia pre creștinii persecutați, pentru cari scriea sfântul Ioan. În acest sistem nu se întrerupe nici de cum legătura părților Apocalipsului. Cele două obiecte corespunzătoare nu sunt nici de cum pierdute din vedere și oricine nu este îndatorat a împărți această minunată poemă. În sfârșit, în acest sistem se explică cum Apocalipsul, după toate lucrările unui mare scriitor, este încă așa de întunecat; aceasta învederează că întâmplările trecute, de și ele ar fi unul din obiectele Apocalipsului, nu sunt nici de cum obiectul total.

Însuși acel mare scriitor simțea că imaginile cele mari ale Apocalipsului nu erau sfârșite prin înțelesul ce le atribue. Trebuie a adăoga aci, observă el, ceea ce zice Alcazar împreună cu toți teologii, că o interpretare chiar literală a Apocalipsului sau altor profeți poate prea bine compătimi cu ceilalți și că ceea ce s'ar vedea lămurit, că trebuie a găsi aci, nu va lăsa d'a fi ascuns în figură, sub un înțeles deja împlinit și sub întâmplări trecute. Cine nu știe, că rodnicia nemărginită a sfintei Scripturi, nu este totdeauna sfârșită printr'un singur înțeles? Acesta este un mare adevăr netăgăduit de nimeni. Cine nu vede, că este cu puțință d'a găsi un înțeles prea urmat și literal al Apocalipsului, împlinit în mod perfect în jaful Romei sub Alaric, fără vătămarea unui alt înțeles, ce cineva va găsi, că trebuie a se împlini la sfârșitul veacurilor? În sfârșit, tot ce poate cineva descoperi în adâncimea Sfintei Scripturi, aduce totdeauna o simțitoare mângâiere și această mare întâmplare de pedepse ale persecutorilor, cari trebuia a se începe de Iudei și a se împinge până la căderea idololatriei romane, fiind unul din cele mai mari specta-

cole ale dreptății lui Dumnezeu, este asemenea unul din cele mai vrednice subiecte, ce se poate da prezicerii sfântului Ioan și edificării credincioșilor.

Adevăratul înțeles al Apocalipsului.

Trebue a observă, că greutățile ce coprinde Apocalipsul, nu încep de cât în cap. VI la deschiderea pecetilor. Aceste peceti sunt vestirea nenorocirilor, cari vor cădea pe imperiul persecutor. Călărețul pecetei întâia așezat pe un cal alb, înarmat cu un arc și împodobit cu o coroană, însemnează pe Iisus Hristos, care va birui pe vrăjmașii săi. Călărețul pe un cal roșu, înarmat cu o sabie mare, care vine să zdrobească pacea și a înarmă cetățenii pe unii în contra altora, figurează războaiele interne, așa de comune printre Romani și cari vor mistui puterea imperiului lor. Călărețul de pe un cal negru, având o balanță în mână și vestind scumpetea grâului, înfățișază foametea, altă nenorocire, care va întrista mai mult imperiul. Călărețul pe un cal galben, al căruia nume este moartea, care târăște după el infernul sau mormântul, însemnează epidemia și mortalitatea, nenorocire care se va întâmpla în acel timp mai de multe ori. Și de temere, ca cineva să nu se înșale asupra înțelesului simboalelor, sfântul Ioan adaogă, că a fost dat la acești trei călăreți a face să piară vrăjmașii lui Dumnezeu prin sabie, foamete mortalitate și fiare sălbatică. Prin a cincea pecete se înțelege glasul martirilor, dați la moarte de imperiul persecutor, care cere răzbunare pentru sângele lor, li se răspunde, că numărul aceloră, cari trebuiesc prin aceleași probe a aduce simbolul triumfului martirului nu este sfârșit, că ei se bucură așteptând gloria cerească. A șasea pecete vestește în toată natura o răsturnare generală, care nu se poate potrivi literal, de cât la distrugerea acestui univers. Sfântul Ioan se slujește de această mare figură, după exemplul profetilor, spre a însemna căderea apropiată a imperiului persecutor.

În cap. VII, sfântul Ioan ne dă numărul martirilor, cari trebue să iasă din persecuțiuni și care eră cauza, că răzbunarea eră încă amânată. Se afla o sută patru-zeci și patru de mii din națiunea iudaică și o mulțime nenumărată

a altor țări. Credem că numărul una sută patru-zeci și patru de mii este misterios și însemnează o mare mulțime. Acest capitol a fost împlinit de martirii celor dintăiu persecuțiuni, dar el va fi mai împlinit de toți martirii, cari se vor adăoga aci, prin marea și cea din urmă persecuțiune a lui Antihrist

La capitolele VIII, IX, a șaptea pecete de a deschide și mărimea nenorocirilor izbesc pe fericiți de mirare și 'i țin câtva timp în tăcere. Un înger aduce lui Dumnezeu rugăciunile sfinților, cari cer răzbunare: cărbuni, pe cari a ars tămâia acestei rugăciuni sunt aruncați pe pământ și pricinuesc tunetele, fulgerile și un mare cutremur de pământ; imagini simțitoare despre răzbunarea Dumnezească, provocată prin rugăciunile sfinților, este în punctul de a lucra. Ceea ce va însemna mai lămurit încă sunetul celor șapte trâmbițe, pe cari cei șapte îngeri fac să răsună. Întăiul înger întristează pământul prin grindină și o ploae amestecată cu sânge; al doilea lovește marea și o mare parte din apele sale este schimbată în sânge; al treilea atacă riurile și fac apele lor amare; al patrulea lovește cerul și întunecă soarele, luna și stelele; al cincilea deschide adâncurile și face să iasă lăcuste așa, de puternice ca balorii, spre a chinu pe oameni; al șaselea desleagă norii exterminători, cari vestesc o armată distrugătoare la mare parte din oameni; și al șaptelea vestește biruința și împărăția lui Iisus Hristos. Toți interpreții se invoesc, că nu trebuie a înțelege aceste simbole după literă. În sfârșit, cine va îndrăzni a zice, că a fost vre o lată și va fi chiar la sfârșitul lumii locuste și cai așa, după cum ni le descrie sfântul Ioan? Astfel trebuie de necesitate a alegoriza aceste simbole. Dar atunci grindina și ploaia amestecată cu sânge și cu foc, nu sunt altceva decât relele pricinuite pământului de grindini, fulgere și furtuni. Păgânii se plângeau mult de asemenea nenorociri dela stabilirea creștinismului; apele mării schimbate în sânge însemnează bătăile navale; apele devenite amare pot însemna nesănătatea apelor stricate prin sângele cadavrelor. Întunecimea soarelui și a lunii sunt oarecari eclipse extraordinare sau mari calamități, însemnate de altfel prin această întunecime în limbajul profeților; locustele eșite din adâncimi reprezintă acest nor

de perceptori, cari merg să sugă sângele provinciilor. Armatele nenumărate însemnează aceste horde de barbari, cari sfârșesc prin distrugerea imperiului roman. Recunoaștem, că nenorocirile ce însemnăm aci, nu împlinesc mărimea acestor simbole, ci cele din urmă rele, cari sunt asemenea obiectul, vor sfârși d'a complectă împlinirea și poate chiar, ca fără a căuta rele particulare, cari corespund la fiecare din aceste figuri, poate cineva să se mulțumească a zice, că toate aceste simbole reunite, nu sunt decât o mare și pompoasă imagine, pe care sfântul Duh a arătat-o Sfântului Ioan, ca emblema unei devastări universale, asemenea aceleia, care căzù pe imperiul persecutor al lui Faraon Iată pentru ce el a zugrăvit-o pe imaginile de rane ale Egiptului. Grindina, ploaia de sânge, focul din cer, prefacerea apelor în sânge, insectele distrugătoare se găsesc aci cu deamănuntul, spre a însemna cele mai mari nenorociri.

Capitolul XI ne arată interiorul templului măsurat și exteriorul părăsit la profanarea păgânilor, spre a însemna că adevăratul templu al lui Dumnezeu, adică sfinții și aleșii sunt afară din puterea persecutorilor și nu se află decât ceea ce este exterior, adică templele materiale, cari vor fi răsturnate și profanate, după cum s'a întâmplat sub marea persecuțiune a lui Dioclețian, pe care sfântul Ioan se pare că a avut-o în vedere în acest capitol. Cei doi martori, cari profetizează sunt învățații și martirii, cari nu încetară pe timpul acestei teribile persecuțiuni a susține pe credincioși. Nu trebuie a se opri la numărul de doi, care nu este pus aci, decât pentru a însemna, că numărul lor este de ajuns, pentru că un singur martor nu este de ajuns pentru o probă și că trebuie cel puțin doi urmând după lege. Acești mărturisitori și acești martiri vor însoți mărturia lor de cele mai mari minuni, dar ei vor fi dați la moarte, prin fiara eșită din adâncime; corpurile lor vor rămâne întinse pe piața marelui oraș idololatriu, în sânul căruia Iisus Hristos a fost răstignit, dar ca și stăpânul lor ei vor învia și tot pământul va fi martor despre mărirea lor.

Această interpretare nu dă toată mărimea termenilor profetiei; de și ea explică substanța, cu toate acestea ea nu satisface pe deplin la toate împrejurările. Mărturisim,

că părinții cei vechi și mulțimea interpreților se învoesc în chip absolut, că cei doi martori să fie Enoh și Ilie, cari vor fi dați la moarte de Antihrist și nu putem a ne opune la un sentiment atât de autorizat și ne învoim, că după ce această profeție a fost în parte împlinită, prin ceea ce s'a întâmplat sub Dioclețian, ea va fi mai desăvârșit împlinită, prin ceea ce se va întâmpla sub persecuțiunea lui Antihrist; putem chiar a ne învoi, că acest capitol XI se raportează în mod propriu și literal la timpurile din urmă; profetul ar fi părăsit obiectul apropiat, spre a arăta numai obiectu depărtat, precum aceasta se întâmplă vechilor profeți, dupe regulele alegoriei mistice.

Femeia reprezentată în capitolul XII este biserica lui Iisus Hristos; ea pare însărcinată cu un copil de parte bărbătească, care însemnează poporul creștin; balaurul însemnează pe Satana, care caută a nimici acest fruct atât de prețios, dar Domnul îl ia sub protecțiunea sa și îl înalță până la tronul său. Mihail și îngerii săi iau apărarea bisericei, în contra sforțărilor lui Satana, care este biruit. El urmărește încă biserica și voește a o înghiți într'o nouă persecuțiune; Constantin se găsește acolo, spre a opri și stinge această persecuțiune. Satana se întărește încă în contra bisericei sub Liciniu, dar se oprește pe nisipul mării. Se văd aci trei timpuri de căpetenie, unde sforțările Satanei în contra bisericei sunt cu totul deșarte. Cel dintâiu, pe când persecuțiunea este oprită prin edictul favorabil al lui Galeriu; al doilea, când ea este din nou oprită de Constantin și Liciniu; al treilea pe când Liciniu reîncepe persecuțiunea, care sfârșește prin învingerea și moartea sa.

Fiara, despre care se vorbește în cap. XIII, 1—8, figurează imperiul idololatrii, în timpul persecuțiilor sale din urmă; cele șapte capete sunt cei șapte împărați, cari au persecutat mai mult biserica, sau cei șapte, cari au domnit îndată înaintea lui Constantin nimicitorul imperiului idololatriei. Capul rănit de moarte însemnează pe Dioclețian, care fû în chip periculos bolnav și se restabilî îndată după aceea, sau însăși idololatria rănită de moarte în unicul cap, ce îi rămase în timpul lui Constantin și înviată în persoana lui Iulian. A doua fiară, despre care este chestiunea în acelaș capitol, vers. 11—18, reprezintă magia, care

vine în ajutorul idololatriei, silindu-se a o stabili dupe cum Iisus Hristos a stabilit religiunea sa, adecă prin învățătură și minuni. În sfârșit se raportează multe minuni, atribuite magilor, cari erau lucrate de demon și că poporul le luă drept minuni adevărate.

Afară de acest înțeles, privit ca exprimând cu încredințare obiectul apropiat al acestui capitol, nimic nu împiedică d'a căută încă un alt înțeles pentru Antihrist, care după Părinți este fiara menționată în această parte Mărturisim chiar, că tot ce s'a întâmplat sub Dioclețian, nu împlinește de cât în chip neperfect puterea expresiunilor și că trebuie a așteptă pentru această profeție o împlinire din urmă, care va împlini toată întinderea.

Capitolul XIV mai nu cuprinde vre o greutate. Mielul se arată cu o sută patru-zeci și patru de mii; acesta este Iisus Hristos cu martiri săi, rămâind biruitor din persecuțiune; ei cântă cântul biruinței lor. Un înger vestește căderea Romei idololatră, un alt înger vestește pedepsele acelora, cari se vor mânji prin cultul idolilor. Fiiul Omului se arată, spre a seceră pământul, îngerul exterminător seceră pe cei răi și face o îngrozitoare vărsare de sânge.

Capitolul al XV nu este de cât o prevestire de vărsare a celor șapte lovituri. Cei șapte îngeri se arată cu loviturile lor de mânăie; martiri sunt arătați pe o mare transparentă, cântând cântul lui Moisi; templul ceresc este plin de fum. Rugăciunile oamenilor nu pot străbate aci, până când Domnul a sfârșit în Babilon nelmbănzita sa mânie.

Capitolul XVI este consfințit la prevestirea celor șapte lovituri; va puteă cineva judecă ca despre șapte trâmbițe, la care ele au mare raport. Trâmbițele vor sună alarma nenorocirilor și prevestirea loviturilor va fi executarea din urmă. Profetul va repetă atunci simbolele asemenea, spre a zugrăvi aceleași nenorociri, spre a produce o impresiune mai puternică. Cu toate acestea, dacă cineva ar voi să reducă la particular aceste figuri, poate aplică prevestirea loviturilor deosebitelor nenorociri, cari se bazează pe idololatrie, dupe ce ea a fost restabilită de Iulian. Astfel rana crudă, care a avut loc la vestirea celei d'întâi lovituri, va însemnă pe Iulian rănit de moarte și după el

magicii măcelăriți de Valerian. Vestirea celei de a doua lovituri, care schimbă marea în sânge, va fi înfrângerea flotei romane, echipată de tiranul Maxim și care făcū Romei să piarză imperiul mării. Plaga râurilor a celei de a treia lovituri va însemnă provinciile inundate de sânge prin barbari, căci acest sânge a fost răspândit cu atâta îmbelșugare, în cât Salvian nu s'a temut d'a pune înainte, că mai toate națiunile barbare a băut sângele roman. Plaga soarelui și arderile sfâșiitoare a celei de a patra lovituri, figurează căldurile nemoderate, cari se vor întâmpla la acea epocă, sau incediile aprinse de barbari, sau arderile pricinuite prin focul din cer. Tronul fiarei atins prin a cincea lovitură va însemna destul de bine Italia, tronul imperiului idololatra cuprins de barbari și despuiat de vechea sa strălucire. Cel puțin aceasta este părerea Fericitului Ieronim care fiind martor acestor nenorociri, vede aci executarea persecuțiunilor Apocalipsului. Venirea regilor din orient, vestită prin a șasea lovitură poate fi figura năvălirii Sciților, Perșilor și Saracinilor și despre care Fericitul Ieronim face cea mai plângătoare descriere. Cei trei regi conspiratori, spre a susține idololatria va reprezenta în destul pe Varan regele perșilor, care făcū un războiu barbar creștinilor și a cărui armată izbită de înfricoșată frică, fu înecată în Euftrat; Rohas, a cărui armată, compusă de o mulțime nenumărată de idololatri, fū consumată prin pestilență și prin focul din cer, dupe cum spune istoricul Socrat. Radages, scit și păgân care, cu o armată de patru sute de mii de luptători, vine și se aruncă asupra Italiei, spre a restabili aci idololatria și a cărui toată armata, cuprinsă de o îngrozitoare spaimă, se dete la plăceri și perii până la cel din urmă soldat. Teodoret raportează cu amănunte înfrângerea: «In sfârșit ca cineva să vază, zice el, cu ce fel de înfricoșate instrumente demonul se servea, spre a restabili idololatria și care a fost răzbunarea, pe care o atrase dreptatea Dumnezească». Vestirea loviturii a șaptea arată invederat ruina imperiului roman. Un glas din cer proclamă oprirea sa, tunetele, grindina mare, care cade din cer, cutremurul extraordinar, care împarte orașul în trei părți, orașele păgânilor care cad, insulele cari fug, munții cari pier, nu sunt de cât simbole deosebite, spre a

exprimă spăimântătoarea sa ruină. Este de prisos a căuta întâmplări particulare, cari corespund la fie-care din aceste imagini.

În cap. XVII, Sfântul Ioan explică într'un chip mai curat și mai cu dinadinsul, ceea ce a zis despre ruina imperiului roman. Femeia ce el descrie este invederat orașul Romei; fiara asupra căreia ea este așezată este imperiul roman persecutor. Cele șapte capete reprezintă cele șapte coline ale orașului Roma și cei șapte împărați, cari au persecutat mai mult religiunea sau care a persecutat-o la epocă în care se raportă profeția. Cele zece coarne sunt regii barbari, cari după ce au luptat în contra creștinismului, se fac creștini, vor declara războiu imperiului roman și se vor îmbogăți din vistieriile sale.

Capitolul XVIII conține descrierea profetică a căderii Romei. Tot se raportă la distrugerea sa prin acești barbari. Cu toate acestea, nu trebuie a lua totul după literă în această frumoasă descriere; se găsesc aci împrejurări, cari nu sunt decât ca o podoabă. Se vede de asemenea în descrierea ruinei Tirului și Babilonului făcută de vechii profeți, pe cari Sfântul Ioan a voit să-i imiteze.

Cap. XIX ne arată bucuriile fericitilor, pentru biruința adusă asupra idololatriei. Dar sfântul Ioan, spre a asigura mai mult despre această mare biruință, Sfântul Duh i-o reprezintă într'un chip mai viu. Cerurile se deschid, Cuvântul lui Dumnezeu se arată în capul armatelor sale, în cea mai înfricoșată pregătire. Fiara și împărații pământului se înarmează în zadar, spre a-i face războiu. Ei sunt nimicți; fiara și mincinosul său profet sunt prăpăstuiți în focurile eterne; regii și armatele lor izbite de sabia exterminătoare, devin prada pasărilor, cari se satură din carnea lor. Un critic este de părere, că această din urmă descriere este o prezicere anticipată ale celor din urmă lupte ale lui Antichrist; dar, după cum sfințitul autor vorbește în cap. XX, este mai bine a-l considera ca o recapitulare a tuturor luptelor, pe cari Iisus Hristos le a dat idololatriei. Sfântul Ioan 'l vede în momentul triumfului său; ceea ce se potrivește destul de bine cu începutul capitolului, unde autorul face să se auză glasurile îngerilor, cari celebrează căderea idololatriei.

Cap. XX ne arată pe Satana înlănțuit timp de o mie de ani și pe Iisus Hristos domniad în lume cu sfinții săi. Această mie de ani însemnează intervalul de timp, care va trece dela nimicirea idololatriei, până la acela al lui Antihrist; In tot acest timp Iisus Hristos va fi considerat ca împăratul oamenilor, sfinții săi apostoli și martirii vor lua parte la onoarea, pe care i-o va da în univers. Dar după acest timp Satana va fi deslănțuit, el va veni încă, spre a crea o împărăție anticreștină, care va persecuta mai viu și în chip universal pe credincioși, după cum n'a fost nici odată. El va înșelă națiunile, cari se află în patru margini ale lumii și întinsele lor armate vor încongiură biserica, dar focul din cer va consumă pe acești necredincioși. Satana va fi aruncat în infern, morții vor învia, fiecare va fi judecat dupe faptele sale.

Cap. XXI și începutul cap. XXII sunt o descriere a Ierusalimului ceresc și a bucuriei celor fericiți, despre care toți interpreți se învoesc; iar sfârșitul cap. XXII este concluziunea acestei minunate profeții.

Stilul și trumusețea literară a Apocalipsului.

Dionisiu din Alexandria s'a exprimat într'un chip puțin favorabil, asupra meritului literal al Apocalipsului; el observă o mare deosebire de stil, între această carte și celelalte scrieri ale sfântului Ioan. El găsește eleganță în așezarea termenilor și curățenie în limba evangheliei și a primei epistole a sfântului apostol: «Nu se vede aci, zice el, nici barbarism, nici solecism, nici chiar idiotism, Domnul acordând ucenicului său prea iubit îndoitul dar al științei și al elocinței». Dar pentru Apocalips, el adaugă: «găsesc că limba greacă nu este destul de curată; stilul este schimbat prin barbarisme și câte odată prin solecisme, pe cari cred nefolositor a le arăta, pentru că intențiunea mea nu este a aruncă defavoarea asupra acestei lucrări, ci numai d'a arăta, că stilul acestor scrieri nu este același». Michaelis a insistat cu putere asupra acestor cuvinte ale lui Dionisiu, și s'a silit a probă, că Apocalipsul este o carte, unde se găsește un număr de barbarisme, solecisme și construcțiuni vițioase. Supozând, că aceste lipsuri

exist, D. Calmet zice: «Sfântul Ioan la Patmos nu avea aceleași ajutoare ca la Efes, spre a revedea lucrările sale și a îndrepta stilul prin persoane destoinice». Fericitul Ieronim zice, că toate cuvintele Apocalipsului sunt atâtea mistere; și învățatul părinte se corige îndată și adaugă: «Dar este nepotrivit a vorbi de o carte atâta de stimată. Toată lauda ce ar putea face, este mai pre jos de meritul său, căci nu se află cuvinte, cari nu copriind mai multe înțelesuri, dacă suntem capabili a le descoperi.

Cu toată întunecimea acestei cărți, oricine cetind-o, zice un mare scriitor, resimte impresiunea cea mai plăcută și în acelaș timp cea mai pompoasă a măririi lui Dumnezeu; aci se arată idei așa de înalte ale tainei lui Iisus Hristos, o atât de vie recunoștință a poporului, pe care îl a răscumpărat prin sângele său, așa de nobile imagini ale biruințelor sale, și a împărăției sale, cu cântări așa de minunate, spre a celebra măririle prin cari încântă de bucurie cerul și pământul. Este adevărat că cineva este totdeodată copriind de spaimă, cetind efectele îngrozitoare ale dreptății lui Dumnezeu, sângeroasele execuțiuni ale sfinților săi îngeri, trâmbițele lor, cari vestesc judecățile sale, vasele lor de aur pline de neîmblânzita sa mânie și plăgile incurabile, cu cari lovesc pe necredincioși; dar dulcile și răpitoarele picturi, de cari sunt amestecate aceste înspăimântătoare spectacole, aruncă îndată în încredere, unde sufletul se odihnește liniștit, după ce a fost mult timp turburat și lovit de aceste grozâvii. Toate frumusețile Scripturii sunt adunate în această carte; tot ce se află mai mișcător, mai viu și mai majestos în lege și în profeți, aci primește o nouă strălucire și trece pe dinaintea ochilor noștri, spre a ne umplea de mângăeri și de daruri ale tuturor veacurilor. Aici este unul din caracterele acestei minunate profeții și îngerul a declarat-o sfântului Ioan prin aceste cuvinte: «Domnul, Dumnezeul sfinților profeți, a trimis pe îngerul său, spre a descoperi slugilor sale, ceea ce trebuie să se întâmple în curând»; cuvinte cari ne fac să înțelegem, că Dumnezeu care a inspirat pe toți profeții, a făcut să reinvieze duhul în sfântul Ioan, spre a consfinți din nou lui Iisus Hristos și bisericii sale tot ceea ce a fost inspirat profeților. În sfârșit, găsim în acest mare

apostol duhul tuturor profetilor și tuturor oamenilor trimiși de Dumnezeu; el a priimit duhul lui Moisi, spre a cânta cântul noei alianțe a poporului sfânt și spre a construi în cinstea lui Dumnezeu o nouă corabie, un nou tabernacol, un nou templu. El a priimit duhul lui Isaia și Ieremia, spre a descrie ranele noului Babilon și a spăimânta tot universul de căderea sa. Prin duhul lui Daniil el ne descopere noua fiară, adică noul imperiu vrăjmaș și persecutorul sfinților cu înfrângerea și ruina sa. Prin duhul lui Iezechiil el ne arată toate bogățiile noului templu, unde Dumnezeu voește a fi slujit, cel din cer și al bisericii; în sfârșit, toate mângăerile, toate făgăduințele, toate darurile, toate luminile cărților Dumnezești se reunesc într'aceasta. Toți oamenii insuflați de Dumnezeu par a aduce aci tot ce ei au mai scump și mai mare, spre a compune cel mai frumos tablou, ce s'a putut vreodată închipui de mărirea lui Iisus Hristos și nu vede cineva nici într'o parte mai limpede și curat, ce eră într'adevăr la sfârșitul legii, adevărul figurilor sale, corpul umbrelor sale și sufletul profetiilor sale. Dar sfântul Ioan nu este numai un imitator al profetilor predecesori ai săi; tot ce el arată, face să se găsească originalul tuturor profetilor, care nu este altceva, de cât Iisus Hristos și biserica sa. Impins de acelaș îndemn, care insuflețea pe profeti, el străbate spiritul, el hotărăște înțelesul, el ridică întunecimile și face să strălucească întreagă mărirea lui Iisus Hristos. Adăogând la atâtea minuni pe aceia, care întrece pe toate celelalte, voiu a zice fericirea d'a auzi vorbind și a vedea lucrând pe Iisus Hristos înviat din morți. Vedem în Evanghelie pe Iisus Hristos om, vorbind cu oamenii, umil, sărac, slab, suferind; totul pare o victimă, care merge să se junghie și un om hotărât la durere și la moarte. Dar Apocalipsul este Evanghelia lui Iisus Hristos înviat: el vorbește aci și lucrează ca biruitor al morței, ca acela care ese din iad pe care-l a despuiat și care intră în triumf în mijlocul mării sale, unde începe a exercita a tot puternicia, pe care Tatal i-a dat o în cer și pe pământ. Atâtea frumuseți a acestei cărți Dumnezești, de și cineva nu le pricepe de cât în general și ca în confuziune, câștigă inima. Fiind cineva mișcat în interior a cugeta și a străbate mai nainte în secretul unei

cărți, al căreia singur exterior și singura față, dacă se poate zice astfel, răspândește atâta lumină și atâta mângăere în inimă.

Reproducem aci reflexiunile lui D. Calmet, asupra frumuseții literare ale Apocalipsului: «Critici foarte învățați, zice el, admiră arta și frumusețea acestei lucrări. S'a văzut laudele date de fericitul Ieronim. Dionisiu din Alexandria nu vorbește de cât cu admirațiune de fondul lucrării, Henri Morus crede, că n'a fost vreodată lucrare, scrisă cu mai multă artă și frumusețe; totul este aci cântărit și pus la locul său, în cea mai mare dreptate. Abatele Dupin zice, că stilul Apocalipsului este înălțat și profetic, că toate narațiunile și descrierile acestei cărți sunt mari, sublime și exprimate în termeni patetici; că este scris cu multă artă și înălțare. Figurile Vechiului Testament sunt aci aplicate într'un chip prea drept și expresiunile vechilor profeți sunt aci întrebuintate la locul lor. Cerul și pământul sunt teatrul tuturor vedeniilor. Domnul, Mielul, îngeri, puterile infernale, regii pământului, idololatria sunt actorii și ceea ce reprezintă este zugrăvit în chip viu și simplu, care lovește și atinge în mod simțitor sufletul cetitorilor. Narațiunea este simplă și naturală, dar în acelaș timp mare și înălțată și expresiunile sunt nobile și mărețe. Dacă este o întunecime oare care, nu este în termeni, ci în lucruri.

Dacă îmi este permis a adăoga cugetarea mea la acelea ale acestor mari oameni, urmează D. Calmet, voi recunoaște în chip nevinovat, că pre când am început a lucra asupra acestei cărți, nu eram nici de cum prevenit în favoarea sa. O consideram ca enigmă, a cărei explicațiune eră cu neputință oamenilor, fără o descoperire particulară. Priveam pe toți comentatorii, cari au întreprins a o explica, ca oameni, cari în mijlocul întunecimilor, merg la întâmplare, unde li poate duce buna sau reaua lor soartă. Dar examinând această lucrare cu mai multă îngrijire, am observat frumuseți comparabile la tot ce poate fi mai pompos, mai mare în profețiile lui Isaia, Daniil, Ieremia și Iezechiil. Am admirat aci ordinea, așezarea, alegerea faptelor, lumina răspândită la locul ei, asupra oare căror părți întunecate; faptele înfășurate în chip nobil, sub figuri simple și expresive: o mulțime de aluziuni mărețe, la tot ce

este strălucitor în profeți și la ceea ce se practica mai pompos în templu: picturi mari și proprii a inspira respect și groază, când este vorba d'a atrage băgarea de seamă a cetitorului asupra ori-cărui obiect însemnat; mărirea lui Dumnezeu, puterea sa nemărginită, autoritatea sa absolută asupra împăraților, asupra regilor, asupra lucrurilor lumii, însemnate prin trăsuri vii și pătrunzătoare. Istorisirea aci este susținută, vie, variată, ușoară, interesantă. N'am văzut poezie mai însuflețită, căci totul aci lucrează și tot aci vorbește și caracterele aci sunt păstrate în chip minunat, și când cineva a apucat odată firul istoriei, la care face aluziune, i se pare a ceti o istorie scrisă în figuri sau înfrumusețată prin podoabele poeziei.

Fără a vorbi de Michaelis, care găsiind totul în Apocalips, barbarisme, solecisme și construcțiuni vițioase, recunoaște de altă parte, că limbajul este totdeodată frumos și sublim, viu și atingător, nu numai în original, dar și în versiunea cea mai rece și putem zice, că Eichhorn, care nu consideră această carte ca inspirată în chip Dumnezeesc, nu se poate opri de a o considera ca pe un cap de operă în geniul dramatic, astfel că poezia ebraică n'are altceva mai perfect. Acest critic admiră simplitatea și frumusețea planului, ordinea și perfecțiunea dezvoltării, mărirea, proprietatea imaginilor simbolice, ca și bogățiile vechimei sfințite și profane, ce el descoperă. El nu admiră mai puțin înțelepciunea și aprecierea, cu cari autorul le întrebuițează, geniul cu care el le înfrumusețează și le dezvoltă. În sfârșit, dupe ce a admirat încă alegerea, pe care scriitorul a făcut-o cu atâta destoinicie, a expresiunilor de care el s'a servit și talentul cu care el a știut să înmlădie limba greacă contra geniului său gramatical la mărirea subiectului său, Eichhorn exprimă toată mirarea sa despre ceea ce câți-va scriitori îndrăznesc a desprețui o așa de frumoasă compozițiune și nu se teme a zice, că un astfel de dispreț nu poate veni decât din partea oamenilor, cari n'au nici un gust despre frumos. Dar avem asemenea oarecare drept d'a ne miră, că însuși Eichhorn nu priimește inspirația Dumnezească a Apocalipsului, dupe tabloul tras de el. În sfârșit, cum o poezie așa de frumoasă, așa de sublimă va fi ca lucrarea unui sărac Iudeu fără cunoștințe?

Cum un om neînvăţat, al căruia spirit n'a fost nici odată cultivat, a putut el prin propriul său geniu a se ridica la o astfel de înălţime, a îmbogăţi lucrarea sa de aceste comori de învăţatură sfinţită de aceste frumoase şi mari imagini? Cum a putut el aduce această artă aşa de fericită la dispoziţia şi dezvoltarea materiilor, această judecată aleasă, această adresă, această magie a stilului, cari fac admiraţiunea criticului, dacă n'a fost luminat şi condus de Duhul Sfânt? Entuziasmul poate naşte prea bine lucruri mari, dar trebuie să fie ajutat de geniu şi cultivarea ştiinţelor, spre a produce un cap de operă. Astfel Eichhorn, voină a nimici cu totul în comentariul său, inspiraţiunea profetică a autorului Apocalipsului, îl restabileşte oare cum, prin laudele pompoase ce le dă acestei foarte însemnate lucrări.

C.

CÂTE-VA CUVINTE ASUPRA CATECUMENATULUI.

În scrierile lui Tertulian întâlnim pentru prima oară numirea de catecumen, prin care se determină clasa acelor cari se pregăteau pentru botez. Această numire eră în-trebuințată nu numai de credincioși, dar și de eretici. Mai târziu li-se mai dă numirea și de προσιόντες. Această numire eră proprie la început numai pentru acei ce căutau să fie primiți în numărul catecumenilor și mai pe urmă s'a întins și asupra catecumenilor.

Biserica căuta ca acestor noi veniți să le formeze convingerea întreagă că aici în creștinism vor găsi tot adevărul. Răbdare li-se cerea mai înainte de toate ca să poată suportă toate probele de încercare, de multe ori lungi și aspre. Deși pe vremurile cele mai vechi, primirea în creștinism se făcea în timpul cel mai scurt, dar după aceea noul creștin trebuea să petreacă multă vreme în post și rugăciune, pentru ca darul lui Dumnezeu să lumineze min-tea lui, ca să înțeleagă adevărurile cele înalte ale religiunii creștine.

Tertulian în scrierea sa «de praescriptione haereticorum» face imputări aspre ereticilor, cari au trăit și trăeau în timpul lui, că nu făceau o deosebire serioasă între cre-

dincioși și catecumeni ¹⁾). Se pare însă că această imputație se adresa numai la o parte din eretici, căci din scrierile clementine se vede cu totul altfel. Aici se spune că la eretici, catecumenii nu aveau voie nici să se roage în același loc cu credincioșii și nici chiar să mănânce împreună, ori cât de apropiată ar fi rudenia între ei. Scriitori ca Bingham și Schelstrates arată că nici nu e vorba de permisiunea catecumenilor, ci numai de amestecul acestora cu credincioșii și participarea lor la partea arcană a serviciului divin, acest lucru îl critică Tertullian. Ereticii acuzați de dânsul sunt Basilidanii și Karpocratianii.

Origen arată că erà foarte ușor ca cineva să dobândească permisiunea de a pătrunde în adunările religioase ale ereticilor.

La serviciul omiletic al acestora puteau să ia parte toți catecumenii, fără să fie împedicați de cineva.

După cum la creștinii drept credincioși, tot așa și la eretici, catecumenii căpătau o instrucțiune destul de serioasă și de aceea se pare că vina ce le o aduce Tertullian în această privință este îndreptată numai asupra unora din secte. Scrierile clementine aduc multe probe cu privire la instrucțiunea ce se da în acest timp, căci prezintă mai multe catecheze. Aici se spune că catechezile sunt cu totul deosebite de disputațiunile de credință. Catechezile trebuiau alcătuite sistematic, plecând dela combaterea idolilor, trecând la unitatea lui Dumnezeu, la credința în recompensa eternă etc. Instrucțiunea ca și mai în urmă, pe vremea lui Origen, aveà patru trepte: Legea, Profeții, Evangelia și

¹⁾ In primis quis catechumenus, quis fidelis incertum est. Pariter adeunt, pariter audiunt, pariter orant, etiam ethnici si super-venerint; sanctum canibus et porcis margaritas licet nun veras jactabunt. Simpliciter volunt esse prostrationem disciplinae cujus penes nos curam lenocinium vocant. Omnes tument, omnes scientiam pollicentur. Ante sunt perfecti catechumeni quam edocti.

mai multă vreme cu mintea copilărească, aceasta este voința lui Dumnezeu, și nu e la locul lui ca un *νήπιος* (copil încă nedesvoltat) să întreacă vârsta sa. Dumnezeu mai cere ca oricare să fie supus superiorilor săi. Tot în acest mod a procedat Dumnezeu cu primii oameni căci nu le a dat deodată deplină cunoștință. După cum Adam din punct de vedere spiritual eră înaintea lui Dumnezeu ca *νήπιος*, care n'a primit numai de cât *γνώσις*, ci și a căștigat-o încetul cu încetul, tot așa se întâmplă și acum. În acest mod priveau părinții bisericești catecumenatul. Cineva se naște ca copil—catecumen— și i-se dă la început lapte ca mâncare, iar în decursul timpului, odată cu creșterea—intelectuală—va dobândi un nutriment mai solid.

În cazuri excepționale, și cu deosebire atunci când eră nevoie de grabă, timpul acesta de pregătire se scurtă chiar și la o singură zi. Acestea însă erau numai rari excepțiuni, căci de obicei timpul cel mai lung de pregătire ținea până la 3 luni. Să nu se înțeleagă prin aceasta, că timpul de 3 luni ar fi o durată fixă, nu, căci de multe ori pregătirea stă în raport cu călătoriile misionare.

Dacă cineva în urma examinării ce i-se făcea eră primit în societatea credincioșilor, nu luă imediat parte la întreg serviciul divin, ci, după cum spune Iustin Martirul, intră în numărul prozeliților, supunându-se unei pregătiri mai îndelungate. În acest timp trebuia să aibă loc întreaga sa transformare ca curățenie și credință și ca luminare a minței, căci nimic nu împiedică revărsarea darurilor divine, ca păcatul.

Și în scrierile clementine vedem că acest timp de pregătire se petrecea în penitență severă și mortificare. Prin căință și penitență catecumenul trebuia să arate că desprețuește viața de până acum și că e hotărît să o schimbe.

Chiar și atunci când se întrebuintă cea mai mare grabă, catecumenul tot trebuia să postească. Și Iustin Martirul

ne vorbește și de post, cu care se începea un nou period de pregătire pentru catecumeni. In acest timp ei trebuiau să se roage și să ceară ertare pentru păcatele făcute în trecut. Cu rugăciunea erà unit postul. La rugăciune și post luau parte împreună cu dânșii și ceilalți credincioși. După trecerea acestui period catecumenii erau primiți și la unele părți ale serviciului divin.

După toate probabilitățile rugăciunea comună aveà loc între serviciul divin omiletic și partea euharistică. In timpurile din urmă, înainte de eșirea catecumenilor dela serviciul divin, se spuneà mai întâi o rugăciune pentru dânșii, și după plecarea lor, o alta pentru competenți, adecă pentru acei ce erau gata pregătiți pentru botez. In primele timpuri nu se spuneà nici o rugăciune pentru cei dintâi, ci numai pentru cei din urmă, și numai ei singuri, dintre catecumeni., puteau să ià parte la această rugăciune. In acele vremuri rugăciunea pentru catecumeni nu erà ceva regulat și stabilit, ci erà ceva deosebit introdus printre rugăciunile liturgice. Aceste rugăciuni se spuneu numai prin excepție, și anume atunci când erau de față competenții sau neofiții. Rugăciunea aceasta e posibil să fie tot aceeași, pe care o găsim în constituțiunile apostolice și la sf. Ioan Chrisostomul pentru clasele de jos ale catecumenilor. Din această rugăciune se găsesc bucăți atât la Origen cât și în scrierile clementine.

Aceste acte de penitență erau absolut trebuincioase pentru pregătirea de botez. Și dacà se întâmplà ca cineva să fi făcut penitență pentru vre un motiv oare-care, aceasta nu se ținea în socoteală, căci pregătirea pentru botez trebuia împlinită în totul. In timpul postului și al rugăciunii, catecumenul erà obligat să steà cu mâinile întinse și cu genuchile plecate.

In privința zilelor când se efectuà botezul nu se știe nimic pozitiv. Tertullian ne spune că ziua de Paște și Ru-

saliile ar fi «*proprie dies festus*», însă nu arată că numai în aceste zile erau botezați catecumeni. Și scrierile clementine vorbesc de rusalii ca de «*dies festus*». Tot în aceste scrieri se spune însă că s'a efectuat botezul «în ziua următoare, sau în Duminica următoare». Botezul se făcea dimineața, căci se cerea ca acel ce venea să se boteze să fie treaz cu mintea. Botezul se făcea în mare, sau în isvoare în apropiere de mare, într'un loc ascuns. Acestea se spun tot în scrierile clementine, însă nu putea să fie o regulă generală.

În timpul persecuțiilor ar fi greu de admis că botezul s'ar fi efectuat în locuri cunoscute, sau acolo unde ușor ar fi putut să fie surprinși. De aceea ar fi mai lesne de crezut că pe lângă casele de rugăciune trebuie să fi fost câte un loc anume determinat pentru acest scop. Bărbații erau despărțiți de femei. În timpul când erau botezate femeile, erau de față mai multe alte femei, fie pentru împlinirea diferitelor servicii, fie ca privitoare. Alte date nu mai găsim decât întâmplător în scrierile clementine cu privire la botez. Așa în *recognitionii* se vorbește că înainte de botez avea loc ungerea cu untdelemn sfințit, și se pare că și aceasta făcea parte din ceremonia botezului. Se mai spune tot aici că botezul se făcea în numele celor trei persoane ale Dumnezeuirii, urmă apoi punerea mânilor în mod misterios, după care venea sărbătoarea eucharistiei.

Cu botezul erau unite și lepădările dar conținutul lor nu este arătat în acest timp așa de limpede. Se spune numai că cel ce se botează, se leapădă de puterile cele rele.

Iustin Martirul numește botezul renaștere și înviere spirituală, tăere împrejur spirituală și mântuire din potop. Despre confirmațiune nu se vorbește nimic sigur. Iustin numai o singură dată spune că *e botezat în Sf. Spirit*, iar Teofil numește pe creștini *unși cu untdelemn divin*.

Botezul se făcea prin cufundare în numele celor trei persoane ale Dumnezeirii.

Imediat după primirea în numărul credincioșilor urmă o instrucțiune specială asupra eucharistii, asupra substanței acesteia și asupra condițiilor pentru primirea ei. Iustin Martirul ne spune că acum pentru prima oară urmă introducerea în serviciul divin al credincioșilor. Noul botezat e introdus pentru prima oară ca frate, între aceia cari de acum înainte vor fi numiți frați. Este prima introducere în serviciul divin eucharistic, în așa numita *missa fidelium*.

Cel care urmă să fie botezat luă până acum parte mai mult pasiv, la rugăciunile comunității; de data aceasta noul botezat se roagă pentru prima oară independent, cu aceleași drepturi și în aceeași calitate, ca și ceilalți frați. Urmă apoi sărutarea frățească și celelalte părți ale liturgiei, care se termină cu sf. cumenicătură.

Ereticii nu au procedat în totdeauna conform normelor stabilite de Biserică în împlinirea unor asemenea acte sfinte. Irineu ne spune că, în ce privește confirmarea, fiecare sectă proceda după bunul plac. Ei atribuiau acestui act al ungerii o mare însemnătate. Unii dintrânșii susțineau cum că confirmarea este un act mai însemnat și chiar superior botezului. Ba ce este și mai mult unii dintre eretici desprețueau și înlăturau botezul. Acestea ni-le arată Hipolit în scrierea *adv. haeresis*.

Alții, cari credeau că în adevăr prin botez omul capătă ertare de păcate, ziceau că prin acțiunea confirmării, pe care o numeau *σφραγίς* (pecete) sau *απολύτρωσις* (mântuire), se dobândește comunicarea cu Sf. Spirit. Tot Hipolit ne spune că ungera nu se aplică decât aceloră despre care se dobândeă desăvârșita siguranță că nu vor mai părăsi religiunea creștină, și anume celor ce mureau, sau

acelora, cari aflându-se în încercările cele mai grele, au rămas demni și constanți în credința lor.

Dintre toate schimbările făcute de eretici în practica botezului trei sunt mai însemnate, pe care ni-le arată Irineu și mai cu seamă Hippolit. Unii, lăsând la o parte ori ce tradițiune, ardeau cu foc la ureche pe acei asupra cărora erà chemat Sf. Spirit. Alții se serveau de o unsoare în care erau amestecate balsam, apă și alte substanțe. Alții, în fine, distribuiau acest sacrament numai prin punerea mânilor din partea episcopului, cum erau Marcosianii. Toate aceste practici erau respinse de adevărata Biserică, și cei ce le practicau erau goniți din sânul ei.

M. P.

LEGEA CLERULUI

(Vezi Biserica Ortodoxă Română, Anul XXIX No. 11 și 12)

V.

În ședința Senatului dela 23 Ianuarie a. c., s'a început discuția asupra proiectului de lege. Cel dintâiu, care a luat cuvântul, a fost I. P. sf. Mitropolitul Primat. Reproduc această cuvântare fiindcă e scurtă și cuprinzătoare.

D-lor senatori! în ședința precedentă P. S. S. Episcopul Râmnicului, raportorul legii asupra clerului mirean, în raportul său ne a dat deslușirile cele mai detaliate și cele mai lămurite asupra economiei acestui proiect de lege. Cu toate acestea îmi permit a adăuga și eu câteva cuvinte pe cari le găsesc, că sunt foarte necesare. În legea astăzi în vigoare, d-lor senatori, este art. 11 care prevede, că nu se pot face hirotonii de preoți decât una la patru vacanțe în fiecare eparhie. Înțelegeți prin urmare, d-lor senatori, cât de vătămătoare erau dispozițiunile acestui articol pentru interesele bisericii, pentrucă ori cât de mare ar fi fost necesitatea, un preot nu putea să fie hirotonit decât în caz de a se face patru vacanțe.

Prin proiectul de lege însă, adus în discuțiunea noastră, acest mare rău este înlăturat; d-l ministru a binevoit să suprime această dispozițiune din art. 11 și a lăsat posibilitatea de a se hirotonisi preoți, ori decâte ori va fi trebuință. Și pentru aceasta Biserica 'i va fi recunoscătoare.

În al doilea rând, prin legea în discuțiune s'au mai ameliorat întru câtva lefurile preoților și prin aceasta s'a făcut un mare act de dreptate. Tot așa s'au mai ameliorat și lefurile cântăreților, cari deasemenea erau în mare suferință.

Cevă important, în afară de aceste îmbunătățiri mai este și faptul că s'au introdus prin proiectul de lege în discuțiune, pe lângă consistoriile eparhiilor și consistoriile așa zise apelative, înființate

pe lângă fiecare eparhie, cu scop de a înlesni preoților, cari nu sunt mulțumiți cu judecata consistoriilor eparhiale, apelul la consistoriile acestea apelative. În proiectul prezentat de către d-l ministru erau prevăzute numai două consistorii apelative; după discuțiunile urmate, d-sa a consimțit ca să fie câte un consistoriu apelativ de fiecare eparhie.

Sunt însă unele părți la care ar trebui oarecari modificări, nu de fond dar de formă; acelea le voi semnala la discuția pe articole. Acum mă mărginesc a zice, că legea actuală e foarte bine alcătuită și foarte trebuitoare pentru cler. Și eu împreună cu toți. P. P. S. S. frați și episcopi 'mi permit și așa ruga pe d-nii senatori a'l votă. Să poate întâmplă că unii din D-nii Senatori să găsească ceva care n'ar fi potrivit, le răspund cu anticipare, ori ce lege nu poate, să se urmărească destul de bine, decât când se pune în practică, însă atunci se dovedesc părțile care au nevoie de îmbunătățire. Ași ruga pe d-nii senatori să binevoiască a trece asupra micilor chestiuni de detaliu și să admită legea așa cum se prezintă de comitetul delegaților, căci este foarte bună și foarte folositoare și Biserica va fi recunoscătoare și va binecuvânta pe d-nii senatori. Acestea am voit să zic."

După I. P. sf. Mitropolitul Primat a vorbit d-l senator *V. Lascăr* Cuvântarea domniei sale n'a apărut însă până acum în dezbaterile Senatului, așa că nu pot face un rezumat din ce a vorbit. Din rezumatele făcute prin ziare rezultă, că ar fi pus în discuțiune chestiuni de importanță în ceea ce privește raporturile dintre biserică și stat și starea materială și morală actuală a bisericii.

Al treilea vorbitor a fost *P. sf. Pimen Episcopul Dunării de jos*. 'Mi pare rău, că din lipsă de spațiu nu pot reproduce întreaga cuvântare ținută de P. sf. Pimen. Voiu căuta însă s'o rezumez, cât se poate de exact și de complet. P. sf. Sa, după ce spune, că legea ce se discută e una din cele mai importante, fiindcă privește cea mai veche instituțiune a noastră, adică Biserica și religia strămoșească, remarcă coincidența, că se discută în 1906, când se va sărbători cea mai strălucită serbare, pe care ne-a dăruit-o Dumnezeu: împlinirea celor 40 de ani de domnie fericită a M. S. Regelui. Tot în acest an se împlinesc 18 veacuri de când au fost aduși strămoșii noștri în părțile acestea și au adus cu ei și primele semințe ale creștinismului.

După ce aduce elogii M. S. Regelui Carol de tot ce a făcut pentru biserică și după ce arată, că biserica e cel mai vechiu și mai scump patrimoniu ce ce ne au lăsat strămoșii noștri și că prin ea, ni s'a păstrat limba și naționalitatea și că între biserică și stat

au existat neîncetat cele mai strânse legături și așa trebuie să fie pentru totdeauna, căci după Constituția bisericii creștine, „ea este în stat și este chemată de a da statului tot concursul ei pentru binele și fericirea lui... dela binele și fericirea statului atârnă binele și fericirea bisericii“. „Biserica creștină nu poate și nu trebuie să năzuiască în aspirațiunile ei, afară de stat, sau contra statului, biserica e datoare de a ajuta statul în îndeplinirea tuturor problemelor, cari sunt de ordine de stat și în interesul statului, căci cetățenii statului sunt fii bisericii și buna lor stare economică-socială stă în cea mai strânsă legătură cu buna lor stare religioasă morală. În acest scop biserica prin preoții ei este datoare de a lucra neconținut pentru buna educațiune a cetățenilor statului. Ea trebuie să facă din fiecare om un bun creștin și în acelaș timp să fie și un bun cetățean, care să iubească statul și biserica, ca cele mai frumoase podoabe ale unei națiuni“.

După aceste frumoase cuvinte adaogă, că și statul la rândul lui e dator, să se îngrijească de biserică și de clerul ei. Îngrijirea aceasta să arată prin niște legi, care statul le face pentru a stabili și mai mult legătura între el și biserică. În urma unei scurte priviri istorice asupra legiuirilor bisericesti vine la legea clerului din 1893 și spune că pe lângă scăderi ea cuprinde două lucruri bune și anume: 1) pregătirea cât mai bună a viitorilor noștri preoți, pentru ca să-și poată împlini cu mai multă pricepere chemarea; 2) Asigurarea unei pozițiuni materiale, de care aveă absolută nevoie în îndeplinirea cu demnitate a misiunii lor păstorale. Ceea ce a contribuit până acum la înjosirea și pierderea demnității preotului a fost și lipsa de asigurare a mijloacelor de traiu. Din pricina învoielelor, câte certuri și judecăți nu se întâmplau între preoți și enoriași? S'a făcut ceva și de sigur, că se va face și mai mult, când mijloacele vor permite și când și preotul nostru va proba că pricepe și mai bine a'și face datoria și a fi și mai folositor pentru binele obștesc. Preotul în timpul de față este așa cum a îngrijit țara să-l aibă. Arată apoi în amănunțimi, cât de înapoiată e starea religioasă morală și social-economică a poporului și cum numai prin preot să poată aduce îndreptare. Aduce în această privință pilda preoților din Transilvania și Bucovina. Trebuie să îngrijim ca preotul să se țină la înălțimea chemării, să fie în curent cu știința. Se pare că până acum, preotul în loc să influențeze pe țaran, a fost el influențat și așa încetul cu încetul și-a pierdut aproape tot bagagiul de cunoștințe, pe care'l câștigase în școală. De aci im-

portanța conferințelor pastorale. „Introducerea conferințelor pastorale, nădăjduesc că va da rezultatele cele mai fericite pentru preoții noștri întru cât prin aceste conferințe, ei vor avea un îndemn mai mult de a citi și lucra tezele lor și vor avea privilegiul de a se întâlni și a-și împărtăși unii altora cunoștințele lor și a-și cultiva legătura de colegialitate între ei, care legătură acum lipsește aproape cu totul“. Mai este o cauză pentru care preotul nostru e lipsit de autoritatea necesară misiunii lui.

Această cauză e, că nu caută să se sprijine pe propriile puteri și merite, ci pe protecții, pe spate streine. De aci, amestecul în politică militantă. Luptele politice strică în deosebi prestigiului preotului și de aceea P. sf. Sa face un apel către toți, ca preoții să nu fie amestecați în asemenea lupte. Să voteze fiecare cum 'l va lumina Dumnezeu, însă să nu fie târât într'o tabără sau alta!

O altă chestiune importantă, care preocupă pe P. sf. Pimen e chipul numirii și salarierii protoereilor. Regretă, că la noi protoereii nu prea stau multă vreme în locurile lor, cum stau de pildă cei din Bucovina sau Transilvania. Acolo un protopop poate să-și sărbătorească 15 sau 20 de ani de protopopie, ceea ce nu se prea întâmplă la noi. Cu cât un protopop ar sta mai mult în serviciu său administrativ bisericesc, cu atât ar cunoaște mai bine pe preoți cu bunurile și scăderile lor; cu atât ar cunoaște mai bine poporul. Asemenea cunoștințe sunt de mare folos și pentru biserică și pentru stat. Un protopop harnic nu-și mărginește inspecțiunile sale numai în ceea ce privește starca bisericii înăuntru și afară, ci trebuie să cunoască: „foarte amănunțit și precis starea religioasă morală a locuitorilor din parohie, dacă merg sau nu la biserică; ocupațiunea lor; patimile principale ale locuitorilor dintr'o comună, precum patima beției, furtul, boalele contagioase, criminalitatea, cultura, școala, dacă merge învățătorul cu copiii la biserică și cântă cor sf. leturghie; instituțiunile de cultură în sat ca: Cercuri culturale, conferințe satești, bănci populare, spital etc., apoi casa preotului, starea de moralitate a familiei lui, gospodăria din jurul casei lui; plantația, cimitirul etc., etc.“

Cum poate să facă el aceasta, când i-se dă numai 120 lei leafă pe lună și i-se cere obligativ 10 inspecții pe lună, pe lângă anchete? i-se prevede acum 200 lei pe lună, însă și această sumă e neîndestulătoare. Arată cum sunt plătiți protopopii și preoții din Bucovina și acolo au preoții și case parohiale. Cere să se facă și la noi case parohiale, căci nu e spre prestigiul preotului, ca atunci

când e transferat, să locuiască prin cărciumi, căci alte case nu se găsesc de închiriat. In cele din urmă amintește și de starea precară materială, în care se găsesc P. P. S. Arhierii titulari și roagă pe d-l ministru, să se îngrijească și de pozițiunea materială a acestor slujbași superiori bisericești. E o situațiune nedemnă, ca cei mai mulți dintre ei, să trăiască din servicii arhieresti întâmplătoare sau din câte un mic ajutor de 100 lei din fondul milelor.

Acesta e în scurt coprinsul cuvântării P. sf. Pimen.

După P. sf. Pimen a vorbit d-l *C. C. Arion*, fost ministru al Cultelor și Instrucțiunii publice. Mai întâiu, domnia sa se plânge de lipsa de preoți la sate și dorește să se pună capăt unui asemenea mare rău, căci nu e bine, ca să se găsească în țară creștini, cari să nu se poată apropia de sf. masă, cari să sufere în sentimentele lor religioase.

La țară avem lipsă de preoți, iar la orașe sunt prea mulți. E teamă, că licențiații sau doctorii în teologie nu se vor mulțumi cu starea materială dela țară, căci sunt crescuți cu aspirațiuni mai mari. Vorbește apoi despre disciplina bisericească și combate consistoriile apelative. In materia de disciplină nu trebuie apel, ci numai în materie penală. Ultima chestiune asupra căreia insistă, e chipul cum se vor face hirotoniile. Se pronunță în contra prea marelui amestec al ministrului în aprobarea hirotoniilor. Dorește ca hirotonia să fie o taină bisericească și să nu intervină puterea lumească, căci se introduce politica în biserică și prin aceasta o va face să decadă.

Vorbește apoi d-l *C. Disescu*. Regret, că n'a apărut discursul domniei sale până acum în debaterile Senatului, ca să-l pot rezuma. Domnia sa a făcut obiecțiuni și propuneri aprobate în mare parte de P. P. S. S. Chiriarchi. Voiu continua în numărul viitor.

G...

LITERATURA APOCRIFĂ

DIN

Secolul al doilea și al treilea și influența ei asupra tradițiunii orale

În secolul al doilea și al treilea apare, alături cu scrierile în care ereticii principali și-au formulat sistemele, o literatură întinsă, pretinzându-se sfântă, și care expunea, sub numele cele mai valoroase și respectate ale creștinismului, legende pe cari le crease imaginațiunea populară. *Clementinele* formează veriga mijlocitoare sau intermediară între sistemele gnostice sau eretice și legendele sau scrierile apocrife, pentru că ele prezintă un fel de amestec straniu sau neînțeles de expunere în mod dialectic și de fable inventate după plac. Afară de aceasta n'au pretențiunea ca să completeze cărțile sfinte, ci formează un roman care are o tendință bine determinată.

Altfel stă lucrul, însă, cu literatura apocrifă care se dă de pozitivă, și ca făcând parte din scrierile inspirate. Cu toată sărăcia ei intelectuală, pe care n'o poate ascunde sub îmbrăcămintea, strălucitoare în aparență, a invențiunilor legendare, literatura apocrifă prezintă un interes nu de puțină însemnătate, de oarece ea a fost organul de răspândire, cu mare iuțeală, al ereziei. Pe de altă parte, această literatură ne înlesnește mijlocul de a deosebi, până la un punct oarecare, curentul tradițiunii populare chiar în biserică, și să cunoștea ce elemente rostogoliau acest curent în vârtejul sau repeziciunea cursului său.

Pentru ca cineva să-și poată face o idee complectă despre mișcarea vederilor religioase dintr'o epocă oarecare, nu e destul să se țină seamă numai de lucrările aprofundate ale învățaților meritoși și cunoscuți din acel timp, ci trebuie să știe și să cunoască încă ce devin adevărurile cele mari în mintea și gura mulțimii, și ce elaborează sau face din ele imaginațiunea plastică și lesne schimbătoare.

Trunchiul puternic al revelațiunii divine este acoperit, în secolul al doilea și al treilea, de o vegetațiune de superstițiuni pe care am putea-o numi *parazită*, dar și foarte ușor de înlăturat, din cauza excentricității lor. Și ceeace se impune minții ca un ce străin este influența pe care o dobândește din ce în ce mai mult credința populară. La început provoacă dispreț și devine obiectul anatemeilor oficiale, dar, cu toate aceste, mai în urmă își face drum pe îndelete în clasele de jos, cari nici habar n'au și nu vreau să știe de disputele școalei. În așa chip dobândește o autoritate morală, de care trebuie să se țină socoteală. Și e curios lucru, că, în desvoltarea istorică, ochiul critic observă, cu o oarecare mirare, că nu rareori superstițiunea, proscrisă și condamnată de un secol oarecare, devine obiect de discuțiune oficială a unui alt secol, și astfel o marfă, eșită din uz atunci, revine în circulație acum.

Tradițiunea populară se aseamănă cu valurile continui și perzistente ale unui fluviu care mănâncă încetul cu încetul malurile, și modifică treptat cursul. Prin urmare la această tradițiune populară trebuie să ne adresăm, pentru ca să ne explice transformările însemnate, pe cari le observăm în doctrina și morala creștină a unei epoce, în raport cu alta. Este dar de mare însemnătate ca să urmărim desvoltarea caracteristică, și câteodată chiar stranie, în numeroasele scrieri apocrife, pe care cercetările științifice le-a pus la dispoziția oricărui doritor.

Literatura apocrifă se împarte în două clase: una cu caracter declarat eretic, și alta de o natură legendară la început, pe care erezia a căutat, însă, să o altereze prea adesea în profitul ei.

Scrierile, cari fac parte din clasa cu caracter curat eretic, au dispărut mai toate; din contră, cea mai mare parte din apocrife, cari sunt mai mult legendare decât eretice, ca unele ce n'au dat naștere la o discuțiune vie și deci nici la o combatere de acest fel, ele au fost lectura plăcută și favorită a oamenilor simpli și prea lesne crezători. Așa se și explică păstrarea ei, fapt de altfel cunoscut și inerinte literaturii populare în general.

I

Apocrife curat eretice

Sunt o mulțime de evanghelii atribuite ereticilor, dar nici una din ele nu s'a păstrat complet. Cu toate acestea citațiunile din ele, semănate în scrierile părinților, sunt de ajuns, ca să ne putem face o idee generală despre cuprinsul lor. Toate pleacă dela un tip general pe care l-au exagerat sau denaturat fiecare în felul său.

Evangelia lui Matei a fost modificată cu deosebire de Judeii creștini de toate nuanțele, și aceste modificări au luat diferite numiri:

1) *Evangelia așa zisă a Ebreilor*. Despre dânsa vorbește Clemente Alexandrinul, Origen, Eusebiu și Ieronim, și pare a fi fost cea mai însemnată dintre toate modificările, a fost sau era scrisă în limba aramaică,—(quod haldaico quidem aproque sermone sed hebraicis litteris scriptum est Ieron. Adv. Pelag. libr. III c I).

Nazareii și Ebioniții se serveau numai de dânsa, și poate că nu fără oarecare modificări a trecut dela unii la alții. Istorisirea este încărcată de întâmplări legendare.¹⁾ Câte odată este corectată cu intențiunea de a face să dispară vre-o dificultate cronologică. (Astfel evangelia Ebreilor înălătură dificultatea referitoare la Zaharia. pe care Mateiu îl numește fiul lui Barahia sau Baruh—23,35—pe când părintele său era Jogada).

Semnul unui sistem preconcepțuit se cunoaște după adăogirile sau suprimările ce se fac, și cari schimbă cu totul

¹⁾ Origen refera ca un ce caracteristic din această evanghelie că sf. Spirit ar fi suit pe Iisus pe Tabor, luându-l de un fir de păr.

textul canonic. Așa istorisirea celor dintâi două capitole, care cuprindea învățătura despre concepțiunea miraculoasă, era suprimată sau înlăturată, fiindcă Ebioniții refuzau Mântuitorului Iisus divinitatea eternă. Pentru acest din urmă motiv, evangelia Ebreilor adăogă la cuvintele rostite la botezul Mântuitorului: «Acesta este fiul meu cel iubit, întru care am bine voit...» și pe cele următoare: «Eu *astăzi* te-am născut. Se vede de aci că adaosul avea menirea ca să confirme ideea lor, că adică divinitatea Mântuitorului începe numai dela sfințirea sa solemnă prin botez.

2). *Evangelia Egiptenilor*, care pare a fi avut de bază sau ca punct de plecare tot evangelia lui Mateiu, cuprinde modificările cele mai mari. Informațiuni despre această evanghelie ne dă Clemente Alexandrinul, precum și a doua epistolă așa zisă a lui Clemente Romanul.

Iată câteva locuri din cele mai însemnate ce s'au păstrat: Mântuitorul fiind întrebat despre timpul când va veni împărăția sa, răspunde: «Va veni *când doi vor fi unul*, când exteriorul se va confunda cu interiorul, și bărbatul cu femeea, ca să nu mai fie nici bărbat nici femeie».

Aceasta însemnează: când nu va mai fi nici o deosebire între corp și spirit, căci corpul este exteriorul și spiritul interiorul. Pe lângă aceasta se mai știe că, în limbajul simbolic al gnosticilor, elementul material era confundat cu elementul feminin și elementul spiritual cu cel masculin.

Clemente Alexandrinul complectează textul acesta astfel: «Impărăția lui Dumnezeu va veni, când voi veți fi aruncat veștmântul pudorii». Toți teosofii iudei asemanau cu corpul veștmintele cu cari se îmbrăcase Adam și Eva, pentru a-și acoperi goliciunea. Materia deci sau corporabilitatea trebuie să dispară, pentru ca să se întemeeze împărăția Mântuitorului. Aceeași idee reese și dintr'un alt pasagiu, care e tot așa de ascuns, subtil sau enigmatic:

Salome întreabă pe Domnul până când va domni moartea? «Până când voi femeile, îi răspunde, veți naște copii». «Atunci am avut dreptate, răspunse dânsa, că n-am născut nici odată copii!» — «Mănâncă din orice iarbă, îi zice Domnul, dar nu gusta nici odată din aceea care este a-

mară». Iarba amară, care produce moartea, este aci fără îndoială căsătoria.

Foarte cu drept cuvânt evangelia Egiptenilor a fost numită astfel, de oarece Egiptul, unde Filone își răspândise învățătura sa, este locul nașterii acestui product imaginativ al creștinilor născuți iudei și al gnosticilor moderați.

3) *Evangelia lui Petru*, a cărei particularitate cunoscută era că admitea o căsătorie a lui Iosif, mai înainte de a fi fost logodit cu sfânta Fecioară, și din care căsătorie ar fi eșit frații și surorile Mântuitorului Iisus. Scopul acestei tradițiuni se poate lesne pricepe.

Evangelia lui Petru era o altă modificare a evangheliei lui Mateiu. Părinții fac aluziune și la o *evangelie a adevărului*. (Irineu în adv. haereses), în care gnosticul Valentin formulase un panteism absolut. De asemenea se pomenște de evangelia zisă *a perfecțiunii, întrebările mari și mici* ale sf. Marii, și în fine de evangelia atribuită lui Filip.

Evangelia zisă a lui Marcion nu e decât un extras din evangelistul Luca. Toate istorisirile, ba chiar cuvintele, ce s'ar părea că până la un punct oarecare susțin iudaismul, sunt înlăturate. Tot așa sunt suprimate și cele dintâi două capitole, precum și istorisirea despre botezul lui Iisus, despre ispitirea lui, genealogia sa, și alte multe cuvinte care se raportă la legătura ce există între Noul și Vechiul Testament și care înfățișează pe Iisus ca împlinire a profețiilor.

Parabola despre vie, care face din profeți pe înainte mergători ai Fiului, intrarea triumfală în Ierusalim, înălțarea la cer și lupta din Ghetsimani sunt înlăturate.

Acelaș sistem de înlăturare sau suprimare îl aplică Marcion și la alte cestiuni. Tertulian zice cu drept cuvânt că Marcion a suprimat tot ce era contrariu părerii lui și a păstrat numai ce era conform cu vederila lui.

Evangeliile acestea apocrife sunt în mare parte falsificări ale evangeliilor canonice.

Afară de acestea există o evanghelie foarte curioasă atribuită lui Toma și care are vederi dochetiste. Obiectul ei principal este copilăria lui Iisus, și această epocă a vieții lui grămădește miracole peste miracole, spre a-l pune afară din legile desvoltării gradate ale omenirii.

După această evanghelie, copilul Iisus este un geniu caprițios și atotputernic, care face din materie tot ce vrea și cheltuește la minuni, pentru a da pas mâniei și dorințelor sale.

Face din pământ figuri de pasări, și cu un cuvânt le însufletește. Cu o singură vorbă omoară și înviează. Un copil, care a avut cutezanța să-i sară în spinare, jucându-se, cade îndată mort. Altuia, care i-abate apa din șanțulețele pe cari și le săpase, i-se usucă mâna, ca pedeapsă a îndrăznelii lui.

Pedepsele acestea, însă, dau naștere la alte minuni, pentru că Iisus se înduplecă să desființeze efectele răzbunării sale, înviind pe cei morți. Ceeace îl caracterizează cu deosebire este un spirit care nu se împlânzește și nu se înduplecă lesne. Astfel locuitorii din Nazaret zic lui Iosif: «Cu un astfel de copil tu nu poți locui aceeași cetate cu noi, afară numai dacă-l înveți ca să binecuvinteze în loc de a blestema, căci ne omoară copiii.»

Puterea de a face minuni a lui Iisus se manifestă și în cele mai neînsemnate împrejurări. Astfel dacă se duce să aducă apă mamei sale, el o aduce în poala hainii. El n'are trebuință de scule sau unelte, ca să netezească lemnele trebuincioase pentru facerea unui jug; și când a semănat arătura familiei sale, secerișul e atât de bogat și productiv în cât poate îndeslulă pe toți săracii din acel ținut.

Minunea, însă, asupra căreia înzistă mai mult evanghelia lui Toma, este știința lui Iisus. El învață pe învățătorii săi și-i pedepsește fără milă, fiindcă nu i se supun; astfel se formează în legenda populară ideea despre un Hristos înfricoșător, pe care numai mama sa îl poate împăcă.

Cel dintâiu învățător al său se numește Zacheu. Acesta vrea să-l învețe tot ce se poate ști, și începe cu respectul ce se datorește bătrâneții, dar se vede nevoit să recunoască că el are trebuință d'a fi învățat, pentru că atunci când Iisus îl întreabă asupra înțelesului profund al celor dintâi litere ale alfabetului, Zacheu tace. «Dacă nu cunoști natura lui *Alef*, îi zice Iisus, cum vei învăța tu pe ceilalți pe *Bet*?»

Locuitorii din Nazaret, văzând minunile sale, exclamau: «Copilul acesta nu e din lume, pentru că poate să împlân-

zească până și focul. El a fost mai înainte de facerea lumii, este un copil ceresc, orice cuvânt rostit de dânsul devine un fapt».

Erezia se arată și mai mult în istorisirile legendare despre apostoli, unde se prezintă într'un grad mai mare de cât în evangeliile apocrife. Anticitatea creștină a pus falsificațiunile relative la faptele apostolilor în sarcina unui gnostic anume *Lucius Carinus*, care a trăit pe la sfârșitul secolului al doilea și începutul secolului al treilea.

Falsificările acestea, cu toate că au fost condamnate de mai multe ori de biserică în mod oficial, totuși au preparat pe tăcute desvoltarea mai multor superstițiuni.

Faptele apostolice, cari au fost modificate mai mult de ereticii gnostici și manihei, sunt: faptele lui Andreiu și Mateiu, martirul lui Mateiu și faptele lui Toma.

Faptele lui Andreiu și Mateiu n'au caracterul unui sistem particular, ci intră mai mult în categoria legendelor populare, cari au contribuit direct la formarea tradițiunii orale. Ele au de obiect misiunea acestor doi apostoli între antropofagi.

Istorisirea, care e o țesătură de fabule grosolane, se isprăvește cu descrițiunea martiriului lui Andreiu. Fiecare bucată din carnea acestuia se face un arbore verde. Cetatea ucigașă e înecată și nu scapă de peire decât numai prin căința repede pe care o arată. Andrei înviază morții și înalță un templu în acest loc sălbatic. Ca minuni extraordinare se istorisește că chiar sfinxii făceau să răsune, din gurile lor de piatră, cântări de laudă pentru Hristos.

Ceeace învederează origina gnostică sunt multele transformațiuni ale lui Iisus, care apare când sub forma unui căpitan de corabie, ordonând lui Andrei ca să se uniască cu Mateiu, când sub forma unui copil.

Martirul lui Mateiu prezintă cam acelaș caracter, dar ceva mai pronunțat. Mateiu postește patruzeci de zile mai înainte de a-și începe misiunea, care consistă în a merge în cetatea antropofagilor, spre a plantă acolo arborele vieții. Aceștia, îndată ce au gustat din fructele lui, încep a-și dà seama de sălbăticia lor, se civilizează și se botează în isvorul care țâșnește dela tulpina arborelui sfânt.

Martirul lui Mateiu, victima mâniei regelui sălbatic, este

istorisit în modul cel mai amănunțit. Focul, pe care fu aruncat ca să arză, se transformă în rouă pentru apostol, și apoi se face balaur furios, care se aruncă asupra vrășmașilor, pentru a-i înghiți. În cele din urmă apostolul își sfârșește viața, dar corpul și îmbrăcămintea îi rămân neatinse; bolnavii, îndată ce se ating de ele, se fac sănătoși.

Faptele lui Toma transportă pe cititor în India, leagă-nul gnosticismului. Predica apostolului nu este aci aproape de nici un folos, pentru că creștinismul, pe care-l proclamă dânsul, este învățătura bramanilor și a următorilor sau discipolilor lui Buda, un fel de rîu, care se întoarce la izvorul sau sorgintea sa.

Toma primește misiunea sa dela Iisus Hristos, pe care o declină mai întâiu din lipsă de credință; mai târziu pleacă, însă, în calitate de dulgher lucrător și se tocmește la regele orașului Gundafor, care căută pretutindenea lucrători, ca să-i zidească un palat. Toma și soțul său de călătorie, punând piciorul pe pământul Indiei și intrând în oraș, dă teră peste o sărbătoare mare: se celebră căsătoria ficei regelui. După obișnuința ospitalității orientale, toți noii veniți fură invitați ca să ieă parte la serbare. Toma nu primii ca să se supue obiceiurilor păgâne ale țării. Un servitor 'i dă palme, dar imediat este sfășiat de un leu, lângă o fântână, unde se dusesese, ca să scoată apă.

O tânără judee, care cântă cu fluerul, se prezentă către sfârșitul ospățului; numai dânsa înțelege imnul simbolic intonat de Toma în lauda miresii, care, după vederile lui, este personificarea elementului feminin, care joacă un rol așa de mare în sistemele gnostice și care se confundă, după dânsii, cu sfântul Spirit.

În urma cântului, în care compară pe mireasă cu *Pleroma* și frumusețile ei fizice cu emanațiunile eonilor, regele invită pe Toma ca să binecuvinteze pe tinerii căsătoriți, la intrarea lor în camera de nuntă. Binecuvântarea lui este un ascetism amestecat cu precepte budiste.

El desaprobă căsătoria, care naște numai durere, vițiu și moarte, și îndeamnă pe mire și pe mireasă ca să se mulțumească cu o unire spirituală.

Istorisirea despre moartea apostolului este făcută sub o formă simbolică.

II

Apocrife nu tocmai eretice.

Din acestea face parte mai întâiu o scriere foarte curioasă, intitulată «Testamentul celor douăsprezece patriarhi», care, deși ieșit din sânul creștinilor născuți judei, nu prezintă nici un caracter eretic. În acest testament se găsește ideea teocratică din evul meziu, formulată în aceeași termeni pe care i-a întrebuițat Grigorie al VII și Inocențiu al III.

«Domnul, zice Iuda, mi-a dat mie împărăția și lui Levi sacerdoțiul. Mie mi-a dat lucrurile de pe pământ și lui pe cele din cer; și după cum cerul e mai presus de pământ, așa și sacerdoțiul divin e mai presus de împărăție».

Afară de acest testament mai sunt două istorisiri foarte vechi din istoria evanghelică, făcând parte din categoria apocrifelor nepătate de erezie. Acestea sunt *protoevangelia lui Iacob și actele lui Pilat*.

Scrierea aceasta din urmă e compusă din două părți deosebite: una cuprinde scenele pretoriului și alta descrie pogorârea lui Iisus la iad. Ele n'au aceeași vechime, cea din urmă este scrisă mult mai târziu, deși amândouă au apărut într'un trecut depărtat al creștinismului. Mai târziu au fost întrunite și li s'a dat numirea de evanghelia lui *Nicodem*.

Protoevanghelia lui Iacob istorisește împrejurările cari au avut loc înainte de nașterea sfintei fecioare. Istorisirea este o copiere nu tocmai reușită a nașterii sf. Ioan Botezătorul.

Ioachim și Ana, doi izrailiți cu frica lui Dumnezeu, înaintați în etate, dobândesc dela Atotputernicul, printr'o favoare specială, productivitatea căsătoriei tocmai la adânci bătrânețe. Minunea aceasta prevestește înalta hotărîre ce așteptă pe copila Maria. Ea crește ca un crin la umbra altarului, între alte colege curate și nevinovate ca și dânsa, devenind obiectul iubirii părinților și preoților, cari se ocupă foarte de aproape cu creșterea și educațiunea ei până în ziua căsătoriei. Pentru ca să știe cui trebuie dată,

marele preot invită la o masă un număr oare-care de Izrailiți pioși. O porumbiță albă se lasă pe cârja bătrânului dulgher, Iosef, care, prin aceasta, e desemnat de păzitorul curat al sf. fecioare. Anunțarea îngerului se întâmplă ca în evanghelie. Faptele cari înconjoară nașterea lui Hristos, sunt împrumutate din evangelistul Luca, cu singura deosebire că sf. fecioară naște pe Hristos într'o peșteră, iar nu într'un staul.

Evangheliile apocrife din epoca următoare, precum *Pseudo-Mateiu*, *evanghelia dulgherului Iosef*, *evanghelia copilăriei sf. Fecioare*, precum și *evanghelia nașterii lui Iisus* au înavuțit acest fond primitiv, mărind din ce în ce mai mult rolul mamei lui Iisus.

Actele lui Pilat nu dau la iveală un scop particular. Autorii lor anonimi se încearcă să pună apologia lui Iisus în gura Iudeilor din vremea aceea. Proconsulul roman dă în instrucțiunea procesului o dezvoltare întinsă. Bolnavii vindecați de Hristos se înfățișează înaintea tribunalului, venind pe rând să depună în favoarea sa și istorisind ce le-a făcut el.

În cele din urmă, învierea lui este constatată prin mărturisirea soldaților puși să păziască mormântul și prin declarațiunea lui Iosef din Arimatea, care l-a văzut arătându-i-se în închisoarea în care-l aruncaseră Iudeii și de unde a ieșit în mod miraculos.

În toate scenele acestea, Nicodem joacă rolul judecătorului imparțial, pe care i-l dă apostolul Ioan în evanghelia sa.

Partea a doua a scrierii se ocupă de evenimentele petrecute cu pogorârea lui Hrisos la iad. Istorisirea este atribuită celor doi fii ai bătrânului Simion, cari s'au sculat din morți prin învierea lui Iisus. Pe când infernul și stăpânul lui au fost rușinați de răscumpărător, sfinții Vechiului Testament l-au primit cu bucurie; fie-care din ei, dela Adam până la Ioan Botezătorul, l-au recunoscut ca pe obiectul îndelungatei lor așteptări. Profeții cei mari din nou rostesc înaintea lui profețiile lor mai însemnate, declarând că numai au nimic de așteptat.

Toate scenele acestea, cari se petrec în lumea cealaltă, sunt descrise într'o frumoasă formă poetică. Scrie-

rea se termină cu o confruntare juridică făcută de Pilat între cărțile sfinte ale Vechiului Testament și întâmplările petrecute atunci de curând în Ierusalim.

Legendele asupra apostolilor au avut în biserică o influență tot așa de mare ca și cele despre viața lui Iisus.

Acta Petri et Pauli, amintite de Eusebiu, trebuie să fi fost compuse imediat după clementine, pentru că scopul lor este de a pune în deplină lumină acordul perfect dintre acești doi apostoli și lupta lor comună contra lui Simon. Astfel invențiunile răutăcioase ale ereticilor creștini născuți iudei, cari identificau pe apostolul Paul cu Simon Magul, erau cu totul înlăturate.

Cartea expune lupta lui Petru cu Simon Magul la Roma și este aproape reprodusă în biografia acestui apostol, la 29 Iunie, când este sărbătorit.

Acta Pauli et Theclae, citate deja de Tertulian, sunt o glorificare mai dinainte a ascetismului și a curății monahale.

Acta Andreae, cari s'au bucurat de o mare considerațiune la eretici, istorisește misiunile acelui apostol.

Acta Iohannis, cari par a fi din acelaș timp ca și actele lui Andrei, pun în scenă pe imperatorul Domițian, care, după îndemnul Iudeilor, ordonă o persecuțiune contra creștinilor.

Informat că Ioan anunță căderea imperiului Roman și ridicarea unui alt imperiu, trimite de-l aduce dela Efes. La întrebările ce-i face, Domițian nu obține de cât reînnoirea profețiilor sale despre venirea Domnului. Pentru a face ca profețiile sale să aibă crezământ, Apostolul bea o otravă puternică, dar care nu-i face nici un rău. Aceeași băutură omoară, în fața imperatorului, pe un asistent, dar Ioan îl înviează imediat.

Apostolul este exilat la Patmos, de unde se întoarce la Efes, ca să încredințeze biserica lui Policarp, mai înainte de a muri.

Expirând, Ioan se culcă într'un mormânt, de unde izvorăște o vână de apă vie, imaginea reîntineririi ce se dobândește din învățătura sa.

Actele lui Tadeu amestecate foarte mult cu păreri și vederi iudaice. Ele cuprid epistola prin care Abgar, regele

Edesei, roagă pe Iisus ca să-l tămăduiască de o boală grea. Eusebiu a primit în istoria sa o epistolă ce se pretinde a fi răspunsul lui Iisus.

Tradițiunea, care formează fondul actelor lui Tadeu, este foarte veche și învederează dorința pe care o aveau creștinii ca să aibă un document scris de mâna lui Iisus. Istorisirea legendară, despre vindecarea lui Abgar prin imaginea lui Hristos, imprimată pe ștergarul cu care și-a șters sudoarea, este dintr'o epocă de mai târziu.

În decursul secolului al doilea se găsesc în circulație mai multe epistole apocrife. Între acestea se numără:

- 1) O epistolă către Laodicensi;
- 2) O corespondență între apostolul Paul și Seneca. Nici una nici alta n'au avut vre-o particularitate dogmatică.

În anul 1866 s'a publicat și o colecțiune de *apocalipse apocrife*, dintre cari două sunt foarte vechi, fără a se putea preciza data lor.

Apocalipsul lui Moisi este o istorisire mitică a boalei și morții lui Adam și Evei.

Cartea lui Ioan.

Cartea despre moartea sf. Fecioare este scrisă numai pentru prea mărirea ei.

Toți apostolii sunt chemați, în mod misterios, din diferitele țări pe unde se aflau pentru predică, ca să aziste la moartea ei. Toți se întrec în a-i aduce cântări de laudă. Aceste cântări au fost schimbate mai târziu peste măsură, după cum se poate vedea și în Acatistul Adormirii.

Imediat după înmormântare, corpul ei fu luat de îngeri.

Această literatură apocrifă a exercitat o influență foarte mare asupra dezvoltării ideilor creștine, răspândite în popor.

Imaginațiunea poporului simțea o neapărată trebuință, ca să dea o formă vie și colorată ideilor religioase abstracte, și instinctul acesta mitologic, care transformă repede faptele, a și găsit ocaziunea în lipsurile istoriei. Se știe că este o perioadă în viața lui Iisus asupra căreia evangheliile canonice au păstrat o mare tăcere, precum este copilăria lui; și tocmai această parte a fost transformată mai cu deosebire în multe și întinse legende.

Ceea ce caracterizează literatura apocrifă este tendința

de a răpi creștinismului caracterul spiritualității, prin care se distinge de toate religiunile și de a-l transforma într'o religiune cu autoritate exterioară, întemeată numai pe minuni, și conducând la o morală strâmtă. În nici o parte sacrificiul lui Iisus Hristos nu e înfățișat în puterea lui morală, ca împăcând lumea cu Dumnezeu și dând omului o viață nouă. Totul se rezumă în fapte exterioare. Prin milostenie și postire, fiecare își asigură o locuință în cer, și astfel spiritul judaismului fariseic se introduce în creștinism. Viața creștină este desbrăcată de caracterul umanității normale; perfecțiunea fantastică a ascetismului înlocuește practica simplă și bărbătească a datorii.

Pe când școala din Alexandria inaugurează cu succes apologia creștină, care întemeiază siguranța pe acordul dintre evanghelie și conștiință, masele ignorante aleg o cale mai scurtă, aceea a judeilor, care cer minuni, pentru a înțelege adevărul, după cum zice sf. Apostol Pavel.

A. M.

NARTICA.

(Νάρθηξ).

STUDIU LITURGIC ȘI ISTORIC.

I

Din cea mai adâncă vechime a creștinismului și până astăzi, Biserica se compune din aceste trei părți: *nartica*, *naosul* și *altarul*.

a) În vechime intră cineva, din partea despre apus a Bisericii, în *nartica exterioară*, adică într'o curte a Bisericii numită în apus «atrium» ori «mesavlium». Intrarea se făcea printr'o poartă mare, numită în răsărit πρόπυλον μέγα, iar în apus «vestibulum magnum». Poarta era zidită din marmoră, piatră ori cărămidă, și împodobită cu simbole religioase și picturi sfinte. Evsevîe părintele Istoriei Bisericești, numește această poartă πρώτην εἴσοδον (primum introitum), adică «prima intrare», pentru a o deosebi de celelalte intrări în Biserică ¹⁾.

¹⁾ Bisericile nu se puteau zidi fără încuviințarea episcopului, potrivit datinelor vechi și canonului 4 al sinodului IV ecumenic: „S'a socotit dar, nimine nicăiri a zidi, nici mănăstiri a alcătui, sau casă

Nartica exterioară, se mai chema la Biserica sfânta Sofia din Constantinopole *αὐλή*, *aula* ori *impluvium*, adică curte, pentru că nu era acoperită, și așa grindina și mai ales ploaia, cădeau aci cu îmbelșugare în anumite timpuri. În nartica exterioară, ședea în timpul serviciului divin, prima clasă a creștinilor penitenți, sau clasa *plângătorilor* (*κλαίοντες*, flentes), adică a făcătorilor de rău, alungați din sânul Bisericii și aci sufereau toate schimbările timpului s. e. viscole, vânturi, ploi, ninsori cum și călduri tropicale.

Păcătoșii fioroși și periculoși ordinei sociale, nu erau primiți nici în nartica exterioară, ci ședea afară la poarta cea mare a curței¹⁾. Aceștia se numiau *ernatici* (*χειμάζοντες*), pentru că erau și mai mult expuși, a suportă timpurile aspre ale ernei și arșița soarelui rostogoliți fiind în praf și în cenușă²⁾. Atât păcătoșii din nartica exterioară, cât și cei dela poartă, numiți deopotrivă «plângători», rugau necontenit pe trecători, ca aceștia să se roage lui Dumnezeu pentru ei, și să mijlocească a fi primiți la pocăință. Canonul 12 al sfântului Grigorie al Neocesareei, tot așa glăsuște în această privință. Iată acum și cuvintele acestui canon: «*Tânguirea* (*χειμάζοντες* sau *κλαίοντες*), este afară de ușa Bisericii, unde stând cel ce a păcătuit, se roagă credincioșilor ce intră, ca să se roage pentru el. *Ascultătorii* (*ἀκροώμενοι*), în lăuntru din ușă, în nartică, unde trebuie a stă cel ce a păcătuit. *Căderea* (*ὕποπίπτοντες*), în lăuntru de ușă bisericeii (în naos). *Starea împreună* (*συστάμενοι*) să șază alături cu credincioșii» (în naos). Dacă li se îngăduia rugăminte plângătorilor, atunci ei se mărturiseau episcopului ori presviterului, se hotărâ timpul și modul căinței, și treceau după un timp de expiere în clasa a II-a a penitenților.

Biserica era blândă față de păcătoșii penitenți, ca să se

de rugăciune, fără voea episcopului“. Asemenea și Iustinian hotărăște prin novela sa 131 c. 7, ca „dacă cineva voește să zidească un sfânt paraclis, ori o mănăstire, nu poate altfel să înceapă zidirea, de cât numai pe locul unde prea cuviosul episcop a făcut rugăciunea“.

¹⁾ Conf. și can. 28 al s. Nichifor Mărturisitorul.

²⁾ Conf. și can. 2 al s. Dionisie al Alexandriei.

îndeplinească cu aceasta cuvintele următoare ale sfintei Scripturi: «De-ți va greși ție fratele tău, mergi și-l ceartă pe el, între tine și între el singur¹⁾». Dar și în cartea a II-a a Constituțiunilor apostolice, se dă episcopului această îndemnare: «*Poartă grijă pentru toți... pe cei sănătoși îi ferește..., pe cei căzuți îi sfătuește..., pe cei ce au fost întristați, iarăși primește'i*». În Biserica răsăriteană penitenții purtau de obicei un vestmânt propriu căinței lor; iar în Biserica apuseană, se îmbracă penitentul într'un vestmânt numit, «cilicium» făcut ca un sac de păr aspru de animale, în culoare cenușie ori neagră. Despre această îmbrăcăminte iată ce zice fericitul Ieronim: «*In ciliciu se arată cele aspre și grele ale păcatelor; iar în cenușă se arată pulberea morții*²⁾».

b) În nartica exterioară era o *fântână* (chantharus, phiala) din care curgea apă cu îmbelșugare, pentru spălarea mânelor și a feței celor ce intrau în Biserică: «*Aci, zice Evseviev, s'au săpat fântânele (κρήνας) adică semnele curățirilor sfinte, pentru că cine intră în Biserică astfel curățit, să primească cu vrednicie apa cea vie pentru ertarea păcatelor*³⁾». Spălarea aceasta are în creștinism două însemnări: una mistică și alta fizică. Partea mistică o tâlcuiește Ciril al Ierusalimului în cateheza a V-a mistagogică, ca pe o curățenie sufletească; iar partea fizică izvorăște din însăși firea lucrului. Fântânele din nartica exterioară, se arată de cei vechi, sau ca niște izvoare cari curg necontentit, ori ca niște cisterne cari aruncă apă prin guri de diferite forme sau și prin guri de lei (λεοντάριον)⁴⁾. Câte o dată fântânele erau împodobite și cu figuri de vietăți împrumutate din apocalipsă. O fântână de acest fel se numea în apus «nymphæum», iar în răsărit, în înțelesul mai depărtat al cuvântului se zicea «κολυμβεῖον».

Câte odată se întâmplau și cruzimi înfiorătoare în nartica exterioară a Bisericii. Despre acestea ne încredințază

¹⁾ Mat. 18, 15.

²⁾ Hyeronim. Lament. c. 9.

³⁾ Evseb. Hist. eccl. lib. X. c. IV.

⁴⁾ Paulin ep. XII ad Severum Conf. Guéranger, Instit. Liturg. t. I. p. 83 seqq.

țăminte, căci și lui Moisi când s'a apropiat de rug, 'i a poruncit Iehova: «Nu te apropia aici; desleagă încălțăminte picioarelor tale, căci locul pe care tu stai, pământ sfânt este¹⁾».

Vechii creștini când treceau pragul Bisericii, își plecau corpul și grumazul, în semn de umilință înaintea lui Dumnezeu. După ei starea dreaptă, însemnă demnitate, mândrie; iar starea curbată, arată supunere, ascultare. Regii și Impărații creștini, își scoteau armele și coroana de pe cap, când intrau în naos, casa Impăratului Impăraților. Teodosie cel Mic, mărturisește că obiceiul acesta îl păstrează cu multă pietate²⁾.

În apus, cele trei uși ale pronaosului, fiind-că aveau în partea superioară o formă arcuită, se chemau și «arcus», după cum ne mărturisește Paulin de Nola;³⁾ iar în răsărit se mai ziceau și «apsis» (ἄψις), cuvânt care în limba greacă însemnează «figură arcuită» ori și «curbată». Dar cuvântul «apsis» se îndatina câteodată și în apus, pentru a se numi aceste trei uși. Așa, canonul 50 al sinodului local din Cartagena, orânduiește ca înaintea «apsidei», adică înaintea ușilor Bisericii «să se impună mânele pentru ertare, tuturor acelor cari au greșit, pentru ca păcatele lor să se facă cunoscute Bisericii». Tot înaintea acestor uși, ședeau săracii, bătrânii, nevoiași, slăbănogii și orbii, și căpătau milă dela trecători și dela Biserică. Despre aceștia, de multe ori sfinții Părinți Grigorie de Nazianz⁴⁾, și Ioan Chrisostom⁵⁾, vorbesc cu căldură în cuvântările lor, și îndeamnă pe cei bogați a avea îndurare față de acești «credincioși păzitori ai casei lui Dumnezeu».

b) După ce creștini treceau aceste trei uși, veneau după cum am zis mai sus, în locul numit *nartica* interioară (νάρθηξ, narthex—narthex intra parietes—πρόναος). Aci în timpurile vechi, se rugau necontenit monahi și pioși, mai ales când se săvârșea sfânta Liturgie și se ceteau veghe-

¹⁾ Exod. 3, 5.

²⁾ In codice Theodos. lib. IX tit. 45 leg. IV.

³⁾ Paulin. epist. 12 ad Sever.

⁴⁾ Gr. Naz. orat. XVI de amore pauperum.

⁵⁾ Chrysost. hom. X în I-a Tessalon.

rile de noaptea. Tot în acest loc rămâneau trupurile celor morți, până la a lor înmormântare, așa cum e datina și astăzi în unele împrejurări. Să mai săvârșeau aci litanii, cetiri bisericesti și multe acte religioase.

În pronaos mai ședeau și energumenii sau demonizații, cum și catehumenii din treapta I numiți *ascultători* (ἀκροώμενοι) după cum zice și canonul 5 al sinodului din Neocesarea: «*Cel ce se catehisește, intrând în Biserică, să stea în locul celor ce se catehiesc*». Alături de ascultători își aveà locul și clasa II-a a penitenților numiți tot *ascultători* (ἀκροώμενοι sive audientes), și aci ascultau și unii și alți, cântările, cetirile din sfintele scripturi și cuvântările bisericesti; iar după acestea, când diaconul zicea «*ca niminea dintre auditori, ca niminea dintre necredincioși*» eșeau din Biserică, fără a li se ceti vre-o rugăciune și fără a li se împărtăși binecuvântarea ¹⁾.

Constituțiunile apostolice se rōstesc astfel în această privință: «*Și după cetirea sfintelor scripturi a profeților, a epistolelor și faptelor apostolilor, preotul... să grăească poporului cuvântul îndemnător. După finirea cuvântului... Diaconul să zică dintr'un loc înalt: ca nimenea (să rămână aici) dintre ascultători ori necredincioși ²⁾*».

Marele Vasilie în canonul său 75, oprește pe cel nelegiuit de a intră în casa Domnului, și îi arată treptele de pocăință. Sfântul Ierarh orânduște ca păcătosul acesta să stea trei ani între *plângători* (κλαίοντες) înaintea ușilor Bisericeii, și să roage plângând pe trecători, ca aceștia la rândul lor să ceară pentru dânsul îndurare dela Dumnezeu. După acest timp, păcătosul va intra pentru alți trei ani (ἄλλην τριετίαν) între *ascultători* (ἀκροώμενοι) ca să a-udă aci (în nartică) sfintele scripturi (τῶν Γραφῶν) și învățăturile Bisericeii... Iar după acest interval făcut cu sdro-

¹⁾ Totuși în Liturgia Constituțiunelor apostolice, din Codicele Liturgic al lui Daniel, tom. IV n. V. p. 52, găsim pe preot binecuvântând și pe energumeni și cetindu-le rugăciunea de eșirea din Biserică.

²⁾ Constit. apostol. lib. VIII c. V: ὁ διάκονος, ἐφ' ὕψηλοῦ τινος ἀνελθὼν, κηρυτέτω. μή τις τῶν ἀκροωμένων. μή τις τῶν ἀπίστων.

bire de inimă, el va trece mai departe în rândul celor *prosternați* (ὀποπίπτοντες) și va ascultă cu aceștia (în naos) alți trei ani (ἄλλοις τρισὶν ἔτεσι) rugăciunile Bisericii (Liturgia până la fine). Apoi în al zecelea an, păcătosul va merge în rândul *împreună stătătorilor* (συστάμενοι) și va ședeă cu credincioșii (în naos), și va ascultă Liturgia tot până la fine, dar nu va aveă dreptul să aducă prinoase la Biserică. Și după doi ani de o asemenea stare, va intră apoi în rândul credincioșilor cu dreptul de primirea bunului (a sfintei euharistii) ¹⁾.

c) Iudeii, păgânii, ereticii și schismaticii, în unele țări, nu erau îngăduiți să asculte sfintele scripturi și cuvântările bisericești, potrivit glăsuirei canoanelor 6 și 7 ale sinodului din Laodicea, care îi oprește de a veni în casa Domnului. În Africa însă și în multe locuri, eră hotărârea ca episcopul pe nimenea să nu oprească a intră în Biserică, ca să audă cuvântul lui Dumnezeu, «fie pe păgân, fie pe eretic, sau pe Iudeu, până la liturgia catehumenilor». Sfântul Ioan Chrisostom și fericitul Augustin, asemenea încuviințează în omiliile lor, venirea în nartică a celor ce doresc ascultarea cuvântului dumnezeesc, fiindcă acesta eră «un vechiu obicei».

Unii dintre scriitorii apuseni, cred că în cele dintâi secole ale creștinismului, Bisericele aveau numai două părți: «sanctuarul», cum zic ei, adecă altarul pentru clerici, și «aula», prin care ei înțeleg curtea pentru laici; iar în secolul al VI-lea după credința lor, a fost adaosă și nartica. Susținătorii acestei rătăcirii găsec cuvântul «nartica» (νάρθηξ) întrebuințat abia prin secolul al VI-lea, și de aceea cred, că și partea Bisericii arătată prin acest cuvânt, tot în secolul al VI-lea a fost adăogită. Iar despre «naos» (ναός) ei nu amintesc nimic. Dar pentru înfrângerea lor, este destul să le punem înainte împărțirea Bisericii în *nartică*, *naos* și *altar*, așa cum o arată mulți istorici vechi, și în deosebi istoricul Evsevie în cuvântarea ținută la sfințirea Bisericii din Tîr, cam pe la anul 315 ²⁾. Iată cuvintele istoricului, cu privire la împărțirea acestei Biserici mi-

¹⁾ Conf. și canonul 57 al sfântului Vasilie cel Mare.

²⁾ Guéranger, Instit. Liturg. tom. I p. 83.

nunate: «*Apoi (dela poarta din spre apus) a întins un lung vestibul (curte) spre răsărit în care cei mai depărtați de religiunea noastră, pot fi chemați aci... Se înaintează spre Biserică trecând prin trei uși... și aci sunt un număr de vestibule (pronaose)... ferestrele aduc o mare lumină... Cât despre Biserică (naos), el (episcopul Tirului) nu a economisit nici o cheltueală pentru a o face cât mai măreață... El așază altarul în mijloc (spre răsărit) și închise locul cu foarte frumoase împletituri de lemn, pentru ca poporul să nu se poată apropia de altar¹⁾*». Prin urmare nartica și naosul existau din vechime, însă sub diferite numiri.

d) În zilele noastre nartica interioară sau pronaosul, numit și *tinda* în cărțile bisericești, încă are o mare însemnătate, și este după cum am văzut, una din cele trei părți ale Bisericii. De și acum nu mai vedem aci pe vechii penitenți și pe catehumeni, totuși în pronaos se săvârșesc și astăzi anumite rugăciuni bisericești după rânduețele noastre creștine ortodoxe. Litiile, pavecernița, miezonoptica, cetirile și cântările la îngroparea morților, tot în pronaos să săvârșesc mai ales în mănăstiri.

Creștinii cei vechi, pentru a întări între ei mai bine spiritul de frăție, și a stabili în fața sfântului altar unirea gândurilor lor, mâncau împreună bogații și săracii în nartică, mai cu seamă Duminica, după ce se împărtășeau cu sfânta Euharistie. Ospetele acestea se chemau «agape» adică mese de iubire creștinească. Fiind-că unii dintre cei avuți au început a desprețui la ospete pe cei săraci, pentru aceea încă de timpuriu ele nu mai fură bine văzute de păstorii bisericești. Prin secolul al IV, răul acestor agape crescuse întru atâta, în cât se așezară și așternuturi în nartică spre desfătarea adunării. De aceea sinodul din Laodicea (an. 360 și 375) le oprî prin canonul 28, ale cărui cuvinte sunt acestea: «*Nu se cuvine în chiriacale, ori în Biserici a face cele ce se zic agape, și a mânca în casa lui Dumnezeu, și a așterne acubite*».

Să vede însă că canonul acesta nu s'a luat în vedere pretutindenea, căci sinodul al VI-lea ecumenic (an. 692), a hotărât din nou oprirea acestor agape sub pedeapsa

¹⁾ Euseb. Hist. eccles. lib. X c. 4.

aforisirei. Dela aceste ospete a rămas obiceiul pe la unele Biserici, de a se aduce de credincioși în nartică prinoase, la ziua hramului, și apoi a le mânca acolo; iar în cele mai multe Biserici, prinoasele se aduc chiar în naos, unde se și binecuvintează de preot. Patriarhul Constantinopolului Nichifor Mărturisitorul (806—815), prin canonul 3 zice: «De va mâneà (dormi) cineva în pritvorul (tinda) Bisericeii, de nevoie și în puțină vreme nu să osândește; iar de va face aceasta multă vreme, el să se scoată de acolo cu certări». Baptisteriul sau «colimvitra» (κολυμβήθρα), adică vasul în care se botează cel ce vine în sânul Bisericeii ortodoxe, astăzi se află în pronaos. Iar în vechime, aceste baptistorii erau niște monumente falnice deosebite de casa Domnului.

În multe Biserici din comunele noastre rurale, unde se află pronaosul despărțit prin zid, de naos, în pronaos este locul femeilor unde se roagă între ele în timpul serviciului divin, potrivit unor datine vechi creștine; iar bărbații se roagă între dânșii în naos ¹⁾.

e) În pronaos, potrivit orânduelelor noastre bisericesti, și Erminiei zugravilor, se pictează figura cuviosului Pavel Tibeul, (+340), a lui Antonie cel Mare (+356), a învățăcelului său Pahomie, a lui Macarie cel Mare, Macarie cel Mic, a lui Ilarion cel Mare și a altor eremiți și pustnici viețuitori în timpurile vechi creștine.

Aci mai vedem chipurile sfinților eremiți: Sava cel sfințit, Eftimie cel Mare, Arsenie cel Mare, Efrem Sirul, Maxim Mărturisitorul, ș. a.

Scopul pentru care ni se pun aci înainte, aceste chipuri ascetice, este ca privitorul să și aducă aminte de deșertăciunile acestei lumi, în care mulți bărbați luminați nu și au găsit liniștea sufletească, și de aceea s'au retras în pustietăți, pentru ca aci să prea mărească în taină pe Dumnezeu și să admire fapăturile lui.

Nu lipsesc din pronaos nici figurile sfintelor martire și

¹⁾ În casa lui Dumnezeu cuvine-se a ședeà fie-care la locul său, și cu umilință a se ruga Celui Prea Înalt. Starea necuviincioasă și șoptele, sunt oprite de poruncile bisericesti și chiar de buna cuviință.

ale cuvioaselor femei s. e. a sfintei Maria egipteanca, Evdochia. Fevronia, Melania, Pelaghia, Teodora, Evlampia, Sofia ș. a. Genul femeesc stând în pronaos, privește în chipurile acestor sfinte, modelele de virtute și curățenie sufletească.

Pe perețele pronaosului din spre apus, lângă ușă, se zugrăvesc ctitorii Bisericeii, ținând în mâni, Biserica zidită de dânsii.

Apoi în vestibulul pronaosului, se zugrăvesc creațiunea lumii, greșala lui Adam, scoaterea lui din paradis, judecata înfricoșată, iadul, raiul și alte subiecte instructive. Din acestea cunoaște omul, că el este creat de Dumnezeu, și că nu își are origina așa după cum învață materialistii și contrarii Bisericeii. Mai cunoaște de aci, că primul om a păcătuit greu, și pentru aceea a fost scos din raiu.

Dr. Badea Cireșeanu.

ISTORIA BISERICII OCCIDENTALE

DIN

E V U L M E D I U.

PRIMA PERIOADĂ

De la Carol cel Mare, până la Bonifaciu al VIII.

(800—1294).

Aspirațiunile, pe care le nutriă papismul, ca să aibă o supremație absolută, întâmpinară, la începutul perioadei dela 800—1294, două piedici puternice și anume: suveranitatea imperială și sentimentul de independență al mitropoliților.

Cu toate acestea, împărțirea imperiului lui Carol cel mare, neînțelegerile și intrigile dintre urmașii săi, dreptul canonic al lui *Pseudo Isidor*, propaganda ierarhică și politică din partea monahilor dela Clugny și Camaldoli, puterea și favoarea evenimentelor și împrejurărilor liberând papismul în curând de aceste două mari obstacole, el se ridică la înălțimea absolută a puterii sale. Papa era considerat acum de capul suprem al bisericii; investit cu putere nemărginită și privit ca reprezentantul lui Hristos, având putere ab-

solută în cele spirituale și în cele lumești. Conciliile generale au acum, față de dânsul, numai voce consultativă. Papa primiă apeluri dela orice instanță judecătorească și putea dispensa de orice lege bisericească existentă. În fine numai papa are dreptul, de aci înainte, *de a canonizà* sau de a proclama pe sfinți. Conform obiceiurilor italiene, se întroduse *sărutarea piciorului*.

În toate țările erau «*legați*» adică reprezentanți ai papii. În privința afacerilor statului și ale bisericii, cardinalii formau consiliul său. Pentru a șterge memoria neplăcută, cumcă papismul 'și datorează puterea lumească imperatorilor franci, se scoase la lumină legenda, crezută aproape sute de ani, cum că Constantin cel mare ar fi investit pe papa cu puterea lumească asupra Romei și Italiei și că tocmai din această cauză 'și-a și strămutat reședința la Bizanț. În anul 1143, monahul Gratian din Bologna dete la lumină un nou manual de drept canonic, intitulat «*Decretum Gratiani*», care, complectat în diferite părți, devine deja în secolul al XIV-lea *corpus juris canonici* definitiv.

P a p i i.

Cel mai însemnat papă din secolul al IX-lea este Nicolae I (858—867). Lothar II-lea de Lotharingia, pentru a se putea căsători cu favorita sa Walrade, se desparte de soția sa Thietberga, după ce mai întâiu luă asentimentul și încuviințarea dela unii episcopi, lipsiți și desbrăcați de orice demnitate sacerdotală. Thietberga se plânse la papa, iar acesta destitui imediat pe episcopii, cari se făcuseră vinovați în această cestiune, excomunică pe Walrade și sili pe Lothar II să primească iarăși pe soția de care se despărțise.

Această împrejurare constituie un triumf pentru papă față de suveranitatea imperatorilor franci și are să slujască ca un precedent puternic în conflictele viitoare cu imperatorii franci.

Un al doilea triumf, tot așa de însemnat, 'l obținù Papa Nicolae contra arhiepiscopului Hinkmar din Reims, cel mai distins bărbat al Bisericii occidentale din acel timp. Iată cum s'a întâmplat:

Hinkmar fu constrâns de papa Nicolae I ca să reîntegreze pe episcopul Rothad din *Soissons*, care fusese destituit din cauza nesupunerii. În această luptă, Papa Nicolae I se întemee cu succes pe colecțiunea de *decretale* ale lui Pseudo Isidor. Sub numele respectat al lui Isidor de Sevilla, apăruse, în prima jumătate a secolului al noulea, un nou manual de drept canonic, care, amestecat cu elemente autentice, cuprindea vre-o sută de *decretale* false, atribuite papilor celor dintâi patru secole. Cum că aceste decretale sunt false, o probează limba în care sunt scrise (o latină franțuzită) precum și mulțimea anahronismelor; cu toate acestea spiritul timpului, care erà cu totul lipsit de critică, a îngăduit această înșelăciune, deși erà cât se poate de evidentă. Scopul principal al acestei înșelăciuni intenționate erà ca clerul și, în parte, episcopii să fie puși la adăpost de orice acuzare și condamnare venită din partea puterii lumești, precum și din partea sinoadelor provinciale. Acest scop se atinge prin ridicarea papismului la cel mai înalt grad de autocrație în biserică, prin înfrângerea și slăbirea puterii mitropolitane, prin punerea episcopilor sub autoritatea imediată a papii și prin ridicarea autorității clericale atât de sus, în cât devine inatacabilă. Toate acestea se accentuează ca dispozițiuni legale cuprinse în *epistolele decretale* ale celor dintâi episcopi ai Romei. Autorul

acestei colecțiuni de decretale se zice că ar fi arhiepiscopul Otgar din Mainz, care, fiind implicat în conjurațiunea fiilor lui Ludovic Piosul, voia să scape partida sa de urmările pornite din partea puterii imperiale, și din partea sinoadelor provinciale, care secundă și ajută puterea imperială. Pentru atingerea acestui scop, Otgar voi să dea în mâna papii toată jurisdicțiunea asupra episcopilor. Autoritatea, pe care dânsul o perduse prin sfărâmarea puterii mitropolitane, o câștigă îndoit și întreit prin faptul că cree scaunului din Mainz o pozițiune excepțională în virtutea căreia i-se recunoștea drepturile de primat în toată Germania.

II.

Secolul al zecelea prezintă un timp de cea mai mare decadentă a papismului. În mijlocul luptelor îngrozitoare ale nobililor italieni, care izbucniseră după moartea împăratului Arnulf (899), partida comitelui Adalbert de Toscana și a nărăvitei Teodora cu desfrâmatele ei fice, Marozia și Teodora, avură puterea în mâini și puseră pe scaunul Bisericii din Roma mai mulți papi, bărbați cu totul incapabili. Octavian, fiul Maroziei, un om cuprins de toate viciile și foarte desfrânat, se sui pe tronul papal, când avea numai 18 ani, sub numele de Ioan al XII. El este cel dintâi papă, care își schimbă numele, când se sue pe scaunul papal. Fiind atacat și constrâns de o partidă contrară, chemă în ajutor pe regele german Otto I (936—973) și-l încoronă de imperator roman la anul 962. Nu trecu mult după aceasta și papa intră în relațiuni pentru trădare cu vrășmașii împăratului. Otto se întoarse repede la Roma și adună aci un sinod,

care detronă pe papa la anul 963, acuzându-l pentru sperjur, incest, omucidere etc.

După moartea lui Otto I se ridică iarăși partida toscană sub Crescentiu, un nepot al Teodorei, până când Otto III (983—1002) puse capăt desfrâului, pentru care fapt fusese chemat de papa. La o vacanță a scaunului papal, Otto ridică la tron pe învățătorul său Gerbert, cel mai mare erudit și om politic al aceluși timp. El se sui pe scaunul papal sub numele de Silvestru al II (999—1003).

Papa Silvestru al II conducea după bunul său plac pe tânărul împărat neexperimentat, îl înstreină de toți episcopii Germani mai distinși, slăbi puterea imperială, emancipând cu desăvârșire pe Polonia și pe Ungaria de legătura cu statul și cu biserica germană, gândindu-se a face din tronul imperial o treaptă a scaunului papal. Atât papa cât și împăratul muriră în curând unul după altul. În Roma veni la putere iarăși partida toscană și vechile orgii se reînnoiră. În anul 1033 se sui pe tronul papal un băiat de 12 ani, exercitat în cele mai rafinate orgii, anume Benedict IX. Când se alese un contrapapă, el vându scaunul papal lui Grigore al VI, care primi blamul simoniei numai ca să scape scaunul papal de corupțiune și peire. Dar Benedict nu voi să cedeze și astfel Roma avu acum trei papi în acelaș timp. În sfârșit împăratul Enric al III (1039—1056) puse capăt desfrâului printr'un sinod ținut la Satri în 1046. Grigorie abdică, iar ceilalți doi papi fură destituiți.

Enric al III ridicase puterea imperială la cel mai înalt grad. Statul aveà putere nemărginită și asupra bisericii și papa numai erà decât un vasal umilit. Numai dintr'o singură parte nu erà încă sfărâmată puterea reacțiunei. În sânul a două ordine monahale,

Cluniacensi și Camaldulensi, se începuse deja de mai mult timp o propagandă condusă de bărbați serioși, capabili și devotați bisericii, și a căror convingere și credință era că singurul remediu radical al timpului consistă în a ridica autoritatea papală din decăderea ei morală și a o scăpa de umilința politică în care se află. Scopul acestei propagande era ca să întărească Biserica, înlăturându-se investitura din partea laicilor, simonia și căsătoria clerului. Pe de altă parte iarăși, pentru a paraliza și zădărnici dorințele de cucerire ale împăraților germani, inspirau diferitelor naționalități ideea ca să se unească într'o mare familie creștină și politică, formând state politice independente unele de altele, cu aceleași drepturi de suveranitate, cu un sistem mitropolitan independent și având unitatea lor în puterea spirituală a papii. Locul de unde porniau aceste aspirațiuni era mănăstirea Cluny din Burgundia și reprezentantul lor energetic e monahul Hildebrand, fiul unui fierar din Saôn. Acesta apare în 1048 ca diacon la Roma și fu de atunci sufletul *curiei* romane. Tot lui se datorește stabilirea faptului ca papa să fie ales de colegiul cardinalilor. În cele din urmă, când crezù că puterea papală este destul de tare, și că e timpul să imprime operei sale, cu numele său, pecetea sau sigiliul perfecțiunii, se sui pe scaunul bisericii romane, sub numele de Grigorie al VII (1073—1085). El făcù cunoscut împăratului Enric al IV-lea (1056—1106) alegerea sa și obținù confirmarea sau asentimentul acestuia. La un sinod ținut în Roma la 1074 reînoi legile vechi și severe relative la celibat, declarând pe toți preoții, cari trăiau căsătoriți, ca destituiți, și funcțiunile lor sacerdotale nevalabile. Clerul inferior, care în cea mai mare parte era căsătorit, provocă mișcări violente,

dar voința de fer a lui Grigorie îl făcù să rămână învingător. Legații papali cutreerau țările și ajutați de popor executau și puneau în faptă ordinele papii. La un al doilea sinod în Roma, la 1075, deschise o luptă serioasă contra simoniei și investiturei obișnuite din partea suveranității lumești. «Oricine ar primi o funcțiune bisericească din mâna unui laic să fie degradat și orice senior feudal, care ar mai dà investitura, să fie excomunicat». Cât de serioasă erà hotărârea aceasta a lui Grigoriu se vede din faptul excomunicării a cinci consilieri imperiali.

Imperatorul, despotic și extravagant, pe care supușii săi Saxoni 'l acuzaseră la predecesorul lui Gregoriu pentru apăsări nedrepte, simonie și răpirea avuțiilor bisericești, și care fusese citat la Roma, spre a se justifica, dar care scăpase de un conflict serios prin moartea acestuia, se află acum implicat și încurcat din nou într'un rășboiu cu statele germane și astfel a trebuit deocamdată să-și muște durerea, liberând sau mai bine zis licențiind pe cei cinci consilieri. Dar abea astâmpărâse turburările saxone și îndată primi în funcțiunile lor pe consilierii excomunicați, dându-se la simonie mai rău ca mai înainte. Papa 'l invită să-și deà seama și 'l amenință cu excomunicarea. Enric se purtă foarte rău cu legații papali, și făcù ca papa să fie declarat destituit de către un sinod la Worms 1076. Acum urmă și din partea papii destituirea și excomunicarea solemnă a imperatorului, deslegând pe toți supușii săi de jurământul de credință. Excomunicarea, pronunțată de papa, făcù asupra poporului și principilor germani o impresiune puternică. Aceștia din urmă erau gata să aleagă la Tribur un nou îperator, când Enric se hotărî la o umilință extremă. In zilele friguroase ale ernei, dela

25—27 Ianuarie 1077, desculț, în haina unui penitent și postind toată ziua, sta Enric în curtea castelului margravei Matilda, la Canossa, până ce papa, care se află acolo, i-dete *absoluțiunea*, dar cu condițiune ca să renunțe la orice exercițiu al demnității sale regale, până la o nouă cercetare și hotărîre. Enric găsi însă un sprijin puternic la Lombarzi. Excomunicarea și destituirea atât din o parte, cât și din cealaltă se reînnoiră. Se alese un contrarege și un contrapapă. Norocul favoriză armele lui Enric, contra-regele său Rudolf căzù în luptă la Merseburg în 1080. Enric însoți acum pe contrapapă în Italia, cuprinse Roma și strâmtoră foarte mult pe papă, care respingea orice mijlociri de pace, în fortăreța Angolo, până când îl liberă Robert ducele Normanilor. Papa muri în anul următor în Salerno la 1085.

Ideea principală, pe care a urmărit-o Grigoriu al VII în toată viața sa a fost *înființarea unei teocrații universale, al cărei cap unic vizibil să fie papa, ca reprezentant al lui Hristos pe pământ.*

În unitatea teocrației papale, trebuia ca toate statele creștine să fie unite unele cu altele, ca membre ale acelueaș corp. Principii primesc ungerea lor și sancțiunea divină prin autoritatea sau puterea spirituală. Ei sunt din grația lui Dumnezeu, dar între dânșii și Dumnezeu stă biserica ca instanță mijlocitoare. Puterea regală se raportează către puterea papală ca luna către soare, și, după cum luna 'și primește lumina și căldura dela soare, tot așa regele primește dela papa demnitatea și puterea pământească. Biserica, care dă autorității lumești puterea ei divină, poate să i-o și retragă, când ea abuzează de dânsa. Cu retragerea ei, încetează sau se desființează și datoria de supunere a cetățenilor.

veranitatea regală asupra clerului, care nu voia să recunoască altă autoritate asupra-i decât *curia* romană.

Pentru executarea acestui plan, regele credea că a găsit pe adevăratul om în Toma Beket, care era cancelarul său. De aceea îl și numi arhiepiscop de Canterbury și-l puse să jure în adunarea reprezentanților țării, la Clarendon (1164), că va păzi legea antipapală dată de Enric. Dar Toma Beket, devenit odată primat al Bisericii Anglicane, se schimbă. Făcù penitență publică pentru jurământul dat cu atâta ușurință, și Alexandru al III îl deslegă în mod solemn de acel jurământ. Beket fugi acum în Franca de furia regelui și de aci lucră și întări opoziția.

În anul 1170 se împăcară ambele părți, Beket se întoarse înapoi și excomunică pe toți episcopii, care s'au conformat sau s'ar conforma dispozițiilor luate la Clarendon. Patru cavaleri, luând în serios o vorbă nemeditată a regelui, pe care o indignațiune de moment i-o provocase, omorîră pe arhiepiscop lângă altar în 1170. Papa *canoniză* pe martirul hildebrandismului, și regele, silit de papa, de poporul său și de fiii săi revoltați, se văzù constrâns să ceară ertare și să facă penitență pe mormântul vrășmașului său de moarte (1174).

La al 3-lea conciliu Lateran (al 11 conciliu ecumenic în Occident) în 1179 se aranjă din nou alegerea papii în sensul următor: O alegere, ca să fie valabilă, trebuie să întrunească două treimi din voturile cardinalilor.

Frideric I muri departe de patria sa. Fiul său Enric VI (1190—1197) dobândi, prin căsătoria sa cu moștenitoarea Constanța, coroana siciliană, și păși puternic la ridicarea și realizarea suveranității imperiale. În fața lui sta Celestin al III (1191—1198)

un bătrân de 90 de ani, care nu putea ține piept energicului imperator. Acesta muri, însă, în curând, lăsând, pe fiul său Frideric, copil de 3 ani. Aceasta se întâmplă în 1197.

În urma lui Celestin al III, se sui pe tronul papal Inocențiu al III (1198—1216), cel mai mare papă, pe care l-a văzut vre-o dată Roma, și care a ridicat papismul la cel mai înalt grad de putere și splendoare. În modul de a concepe lucrurile, energia cugetărei și puterea voinței eră egal lui Grigorie al VII, dar îl întrecea în erudițiune. Pietatea lui, seriozitatea morală, zelul și devotamentul lui pentru biserică erau tot așa de sincere, puternice și vii. El eră răzbunătorul oricărei nedreptăți, părintele orfanilor și văduvilor, mijlocitorul păcii între popoare și principii. Ducând o viață modestă și cât se poate de restrânsă, adună tezaure enorme, care-i serviră de arme puternice pentru menținerea puterii sale.

Istoria lui Inocențiu al III este istoria timpului în care a trăit; el își întinse autoritatea în toate statele Europei, ba chiar până la Constantinopole, și acolo, unde autoritatea sa teocratică nu eră recunoscută imediat, a știut să-i procure valoarea cuvenită, prin energie, înțelepciune și prevedere atât în luptă cât și în triumf.

Ideile principale, pe care le-a urmărit toată viața, erau independența politică a scaunului papal prin întărirea și desvoltarea statului bisericesc, prin liberarea Italiei de domnia streină și prin luarea înapoi a Siciliei și a Neapolului din mâna Germaniei. Acestea le consideră Inocențiu ca mijloace neapărat trebuincioase, pentru a exercită cu siguranță autoritatea sa spirituală asupra tuturor statelor, monarhilor și popoarelor creștine. Conflictele cele mari le-a avut cu Ger-

mania și Anglittera. Văduva lui Enric al VI, Constanța, murind, îi lăsase tutela asupra fiului său Frideric, care fusese recunoscut imperator mai înainte de a fi fost botezat. Papa dete dovezi de această încredere prin creșterea îngrijită și liberală pe care o dete copilului.

Cu toate acestea, în Germania împrejurările reclamau neîntârziat un guvern energic. Nobilii germani se împărțiră, cu ocaziunea alegerii imperatorului, în două grupe. Partida Guelfilor alese pe Otto al IV și partida Gibelinilor pe Filip. În virtutea autorității sale teocratice, Inocențiu confirmă pe Otto al IV. Acesta abiă primise coroana imperială, după omorârea adversarului său, și îndată ridică pretențiunile lui imperiale asupra Italiei. Papa i-aruncă o excomunicare în 1210 și ridică pe tronul imperial pe unicul Hohenstanfen-Frideric II (1215—1250); după ce acesta renunțase la Sicilia pentru coroana Germană în favoarea fiului său Enric.

Cu un succes mult mai mare știu Inocențiu al III să-și menție autoritatea sa în Anglittera. O alegere, care se diviză, dete ca rezultat doi arhiepiscopi de Canterbury (1207). Inocențiu respinse sau anulă această alegere și institui ca arhiepiscop pe Ștefan Langton.

Opozițiunea stăruitoare și îndărătnică a lui Ioan fără țară sau fără pământ fu pedepsită de papa cu excomunicare și interdicție (1209). Ioan, fiind urît de cei mari, desprețuit de popor și destituit de papa, fu silit să facă penitență și în cele din urmă, ca semn de cea mai mare umilință, să primească regatul său ca feudă papală. Aceasta se întâmplă în anul 1213. Clasele sociale, revoltându-se, îl siliră să le dea «*Magna Charta*», contra căreia papa protestă cu ultima energie, dar în mod zadarnic.

În Franca papa sili pe Filip August, prin excomunicare și interdicțiune, ca să primească înapoi pe soția sa Ingeburgis. Portugalia fu silită să-i plătească un tribut anual. În Ungaria, Polonia, Dalmația, Livonia și Norvegia, Papa judecă și împacă neînțelegerile. Ioanițiu al Bulgariei și României se află sub protecțiunea sa. În fine atotputernicia papală eră în toate țările reprezentată prin legații săi. La sfârșitul zilelor sale, aruncând o privire asupra tuturor lucrărilor glorioase din viața sa, Inocențiu al III convocă pe reprezentanții bisericii la al patrulea sinod Lateran (al 12 ecumenic, vorbim de biserica occidentală) în anul 1215. La acest sinod fură reprezentați și patriarhii orientului.

Cestiunile principale, ce s'au discutat, au fost: o nouă cruciadă, condamnarea Abligensilor, confirmarea învățaturii despre transubstanțialitatea pâinii și încoronarea de imperator a lui Frideric al II-lea.

Nu mult timp după moartea lui Inocențiu al III, Frideric al II își aduse aminte că este un Hohenstaufen. Papa Honoriu al III (1216—1227) îl deslegă de obligația de a despărți Sicilia de Germania, promițând o nouă cruciadă, a cărei executare o temporiză prin fel de fel de pretexte; până când Papa Grigoriu al IX (1227—41) aruncă asupra lui excomunicarea, cu care l-amenințase atâta vreme.

Frideric, fără a mai cere să i-se ridice excomunicarea, întreprinse a 5-a cruciadă, în țara sfântă, în anul 1228. După înapoerea sa din această cruciadă se împacă numai de formă cu papa, dar încercările și demersurile pe care le făcea imperatorul spre a-și asigura și întări puterea absolută în Italia provocară o nouă excomunicare și o nouă luptă. Aceasta se întâmplă în anul 1239.

Acuzațiunile, pe cari le aducea papa imperatorului, consistau în necredință și insultă adusă bisericii și reprezentanților ei. Imperatorul ar fi zis că nașterea Mântuitorului din Sfânta Fecioară ar fi un basm și că Moise, Iisus și Mahomed ar fi cei trei mari înșelători ai lumii. Tocmai fără cuvânt nu ar fi fost aceste acuzațiuni ce se aduceau împăratului, cu toate că cartea, intitulată *de tribus impostoribus*, nu e opera lui, pentru că a apărut mai târziu și fu atribuită lui Frideric al II, numai pe considerațiunea acuzațiilor papii.

Frideric cuceri statul papal dinaintea porților Romei și cu chipul acesta împedica constituirea conciliului, care era convocat contra sa.

Grigoriu al IX muri în 1241, și după 17 zile muri și succesorul său Celestin al IV. După o vacanță de doi ani, se alese Inocențiu al IV-lea (1243—1254). Acesta, altă dată, era amicul lui Frideric, dar acum, devenit papă, deveni și inamicul lui de moarte. El se retrase la Lion, unde ținându-se întâiul conciliu de Lion, sau al treisprezecelea general, papa excomunică și depuse pe împărat ca insultător și prădător al bisericii. Impăratul și papa, amândoi neînduplecați și cerbicoși, cereau unul dela altul supunere necondiționată. Lupta cu condeiul și cu sabia continuă mai mult timp, fără a se putea decide în mod sigur de partea cui va fi victoria.

Frideric muri la anul 1250 și peste patru ani și Inocențiu al IV-lea.

Urban al IV-lea (1261—1264) chemă pe Carol de Anjou, fratele lui Ludovic al IX din Franța, ca să cucerească Sicilia. Trădarea îi netezi sau înlesni calea. Manfred, fiul lui Frideric, căzu în bătaea dela Benevent 1266, și Conradin, nepotul lui Frideric, își sfârși viața în bătălia dela Tagliacozo 1268.

În mijlocul secolului al XII-lea, papismul învinsese cu desăvârșire, dar culmea victoriei fu pentru dânsul începutul căderii. Germania era dezorganizată, Italia sfâșiată, Franca puternică și gata de a călca și transformă în pulbere gloria papismului. Entuziasmul pentru cruciade se stinsese, și din această cauză papismul perduse unul din cele mai puternice sprijine. Ludovic asigură, prin *sanctiunea pragmatică* (1269), Biserica francă contra simoniei, precum și contra nedreptăților ce-i veneau din partea papilor, punând prin aceasta temelia bisericii galicane. Succesorii lui Inocențiu al IV-lea nu putură să se opună puterii considerabile a domniei franceze în Sicilia; ei se mărginiră a blestemă pe liberatorii apăsători, și favorizară o conspirațiune care izbucni în *Vesperile Siciliane* în 1282. Influența franceză se amestecă acum și în alegerea papii. După o vacanță de trei ani a scaunului papal, Grigoriu al X-lea (1271—1276) ordonă, în conciliul al II dela Lion din 1274 (acest conciliu este al 14 general la Latini) ca alegerea papii de către cardinali să se facă în *conclave*, și alegerea să fie grăbită prin micșorarea în fiecare zi a porțiunii de nutriment. Cu toate aceste măsuri răul nu fu înlăturat. Aceasta o vom vedea mai târziu. Acum, oprind sau mai bine întrerupând puțin firul istoric cu privire la papi, să facem o ochire asupra științei teologice din secolele 10—13 rămânând a-l relua și continua mai târziu.

(Va urmă).

B. M.

APOLOGETICA LUI TERTULIAN

SAU

APARAREA CREȘTINILOR ÎN CONTRA PAGANILOR

(Vezi Biserica Ortodoxă Română anul al XXIX-lea No. 12).

CAP. 50,

*Curajul neînfrânt al creștinilor, cari înfruntă pentru religiu-
nea lor, moartea și toate chinurile. Exemplul lor este mai elo-
cinte de cât toate discursurile filozofilor. Sângele lor răspândit
este sămânța altor creștini.*

Dacă este vorba așa, ziceți voi, pentru ce atunci vă plângeți, că sunteți persecutați, când înșivă voiți aceasta? Trebuie să iubiți pe aceia, dela cari suferiți ceea ce vreți, să suferiți. Fără îndoială, noi iubim suferințele, dar cum iubește cineva războiul, unde nimeni nu se angajează de bună voe, din cauza grozăveniilor și pericolelor; ci luptă din toate puterile sale, se bucură de victorie,—după ce s'a plâns de luptă,—pentru că ese încărcat de glorie și de pradă. Nouă ni se declară războiu, când suntem conduși înaintea tribunalelor, unde luptăm pentru adevăr, cu primejdia vieții noastre.

Noi eșim biruitori, pentru că dobândim chiar lucrul, pen-
tru care ne-am luptat. Fructul victoriei este fala de a plă-
cea lui Dumnezeu, este cucerirea vieții vecinice.

Noi perdem viața, este adevărat aceasta, dar murind,
eșim la scopul dorit. Murim în mijlocul victoriei și prin
moartea noastră, scăpăm de vrăjmașii noștri. Luați-ne în

batjocură, ori cât veți vrea; căci ce însemnează a fi puși pe stâlpi, pentru a ni se da foc, aprinzând viața? Acestea sunt instrumentele victoriei noastre, podoabele și carul triumfului nostru. Cei învinși au motiv de a nu ne iubi și ne tratează de furioși și desnădăjduiți.

Dar, această furie și această desnădăjduire, când sunt produse prin iubirea de glorie și renume, desfășoară la voi stindardul eroismului. Scevola arde însuși mâna sa cea dreaptă: ce statornicie! Empedocle se asvârle în flacările muntelui Etna: ce curaj! Fondatoarea Cartagenei voește mai bine să fie arsă pe rug, decât să intre în a doua căsătorie: o minune de castitate! Regulu supune tot corpul său să sufere chinuri ne mai auzite, mai bine decât să trăiască cu vrăjmașii săi: ce mărinimie vrednică de un Roman biruitor, cu toate că e prizonier. Pe când cineva s robiă în capină pe Anaxarcu, acesta zicea: «Lovește, lovește corpul lui Anaxarcu; Anaxarcu nu simte nimic». Ce tărie de suflet la acest filozof, care își bătea joc oare cum, de sine însuși. Nu zic nimic de aceia, cari au pretins a se face nemuritori, omorându-se pe sine cu sabia, sau într'alt chip mai ușor. Inșiși voi lăudați pe cei cari suferă chinuri, cu statornicie. O curtezană din Atena, după ce ostenise calăul, își taie limba cu dinții săi și o scuipă în fața tiranului, pentru ca să'i fie peste putință, să descopere conspiratorii, în caz când ar fi voit să facă aceasta, biruită de durere. Zenon din Elea, întrebat de Denis, la ce ar putea să servească filozofia, el răspunse: «A înfrunta moartea;» și tiranul, dându-l să-l omoare prin lovituri de biciu, acest filozof își sigilă răspunsul, cu însuși sângele său. În flagelarea tinerilor Lacedemonieni, pe care prezența și încurajările părinților lor, o fac și mai crudă, măsura sângelui vărsat este măsura gloriei, cu care se acoper.

Iată o glorie legitimă, întru cât este o glorie omenească. Nu este aici nici rătăcire, nici fanatism, nici desnădăjduire, în disprețul vieții și al chinurilor. Este îngăduit de a îndura pentru patrie, pentru imperiu, pentru amiciție, aceea ce este oprit a suferi pentru Dumnezeu. Voi înălțați statui acestor eroi profani, scriți laudele lor pe marmură și aramă, pentru a le eterniza numele, dacă ar fi cu putință; prin aceasta, vă siliți de a-i readuce oarecum la viață; eroul

creștin care așteaptă dela Dumnezeu, adevărata recompensă și care suferă pentru El, cu această nădejde, este considerat de voi ca un smintit.

Iar voi, onorabili magistrați, asigurați de aplauzele poporului, atât cât îi veți jertfi creștini, — osândiți-ne, chinuiți-ne, zdrobiți-ne: nedreptatea voastră este proba nevinovăției noastre. Dumnezeu permite, ca noi să suferim aceste prigoniri. Nu de mult, osândind pe o creștină, într'un tractir, mai bine decât la leu, voi ați recunoscut, că pierderea castității este pentru noi, cel mai mare chin și mai îngrozitor decât moartea chiar. Dar, cruzimile voastre cele mai rafinate nu servesc la nimic, este mai mult o atracție la religiunea noastră. Cu cât ne secerați mai mult, cu atât noi ne înmulțim, sângele nostru este sămânța creștinilor.

Mulți dintre filozofii voștri au scris tratate, în cari vă îndeamnă să suferiți dureră și moartea, cum a făcut Cicerone în Tusculanele sale; cum a făcut Seneca în tratatul său ¹⁾, Diogen, Pirhon, Calnicu. Dar, exemplele creștinilor sunt mult mai vorbitoare, decât toate operele filozofice. Și această neînvinsă tărie, pentru care ne faceți o crimă, este o instrucțiune. Cine poate să fie martor, fără a fi sdruncinat, fără a voi să pătrundă cauza? Când se pătrunde de cineva, nu se unește cu noi? Nu dorește cineva a suferi, pentru a obține grația lui Dumnezeu, pentru a cumpăra cu prețul sângelui său, ertarea păcatelor sale? Căci nu este nimic, ceea ce să nu șteargă martirul

De aceea, noi vă mulțumim pentru hotărârile judecătorești, ce voi le dați în contra noastră. Dar judecățile lui Dumnezeu, cât sunt de opuse judecăților oamenilor! Pe când voi ne condamnați, Dumnezeu ne achită.

(Fine).

Traducere.

Pr. N. Georgescu.

Alexandria.

¹⁾ „Lucruri întâmplătoare“ (în Fortuitis), din care tratat se cunoaște numai un fragment și este socotit ca apocrif de mai mulți învățați.

O sesiune extraordinară a Sfântului Sinod.

Sf. Sinod al sfintei noastre biserici Ortodoxe Autocefale Române a fost convocat cu decret Regal în sesiune extraordinară pentru sfințirea sf. mir și anume pentru zilele de 29, 30 și 31 Martie 1906.

Sesiunea extra-ordinară a Sfântului Sinod pentru Sfințirea Marelui Mir.

Ședința din 29 Martie 1906.

Sesiunea s'a deschis la reședința Sf. Mitropolii, la ora 10 dimineața făcându-se tedeum de către I. P. S. Mitropolit Primat, în prezența P. P. S. S. Membri ai Sf. Sinod și a D lui Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice.

După Te Deum D l Ministru dă cetire Mesagiului Regal de deschiderea sesiunii in salonul cel mare pentru recepțiuni al sfintei Mitropolii.

Se citește apelul nominal al P. P. S. S. Membri. Prezenți 16.

Se dă cetire actelor, care se vor transcrie in Condica

Sfântă, și după care se va scrie și o diplomă pe pergament pentru evsevioasa aducere aminte de săvârșirea pentru a treia oară a acestui sfânt și mare act bisericesc, făcut în anul mântuirii 1906, luna Martie 30 zile în sfânta noastră biserică autocefală Ortodoxă Română, în ajunul serbării anului jubiliar al glorioasei domnii a Majestății Sale Regelui Carol I, soției sale Doamna și Regina Elisabeta, Altețele Lor regale Principele Ferdinand, Moștenitorul Tronului, soției sale Principesa Maria, cu drept credincioșii lor fii Principii Carol, Elisabeta, Maria și Nicolae. Se decide a se transcrie aceste acte în Condica sfântă și a se scrie diploma menționată, care acte se vor semnă de D-nii Miniștri cari au fost de față și de P. P. S. S. Membri cari au luat parte la săvârșirea acestui sfânt și mare act bisericesc.

Ședința se ridică la ora 11 a. m.

Președinte, (ss) *Iosif Mitropolit Primat.*

Secretar (ss) *Pimen al Dunărei-de-Jos.*

Ședința din 30 Martie 1906.

După terminarea sfintei liturgii și sfințirea sfântului Marelui Mir la care au luat parte toți P. P. S. S. Membri ai Sf. Sinod în biserica Catedrală sf. Mitropolii, fiind de față și D-l Ministru al Cultelor și Instrucțiunii precum și alte persoane de distincțiune, au trecut în salonul cel mare de recepțiuni al Sf. Mitropolii atât P. P. S. S. Membri cum și D-l Ministru.

Se deschide ședința la orele 10¹/₂ dimineața.

Se cetește apelul nominal al P. P. S. S. Membri Prezenți 16.

Se procedează la semnarea actelor transcrise în condica sfântă pentru săvârșirea acestui sfânt și mare act biseri-

cesc, care s'a făcut acum pentru a treia oară în sfânta biserică Autocefală Ortodoxă Română.

Dupe ce s'au semnat numitele acte în Condica sfântă de către toți P. P. S. S. Membri și de către D-l Ministru al Cultelor și Instrucțiunii, se decide ședința viitoare pentru mâne Vineri 31 Martie la ora 9 dimineața.

Președinte (ss) *Iosif Mitropolit Primat.*

Secretar (ss) *Callist I. Botoșeneanu.*

Vineri 31 Martie 1906 sesiunea aceasta extraordinară a fost închisă prin cetirea următorului decret Regal.

« Prea Sfințiți Părinți,

*« Sfântul Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe
« Române, convocat cu decretul Nostru No. 1.364 din 1906
« în sesiune extraordinară, la reședința Sfintei Mitropolii
« a Ungro-Vlahiei, în zilele de 29, 30 și 31 Martie a. c.,
« pentru sfințirea Mirului trebuincios tuturor bisericilor din
« țară terminându-și lucrările,*

*« Eu declar închisă sesiunea extraordinară a Sfântului
« Sinod».*

Dat în Lugano, la 31 Martie 1906.

CAROL,

Mintrul cultelor și instrucțiunii publice.

M. Vlădescu.

No. 1.367,

Publicăm și copiile după procesul verbal transcris cu această ocaziune în condica sfântă și după diploma întocmită pentru amintirea acestui însemnat act.

REGATUL ROMANIEI.

Sfântul Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române.

Proces-verbal.

Noi, smeriții robii lui Dumnezeu, Arhieriei, Membrii ai Sf Sinod, al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române, în puterea harului sfântului duh, pogorât peste sfinții Apostoli în chip de limbi de foc și transmis nouă prin următorii lor, îngrijindu-ne cu neadormire de mântuirea sufletelor creștinilor incredințați păstoriei noastre duhovnicești de către marele Arhipăstor Domnul nostru Iisus Hristos, urmând înștiințării înaltului Decret Regal No. 1364 pentru convocarea în sesiunea extraordinară a Sf. Sinod, ne-am adunat astăzi 30 Martie anul 1906, în sfânta și marea Joi a patimilor Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, în biserica Catedrală a sfintei Mitropolii a Ungro Vlahiei din București și cu chemarea harului întru tot sfântului și săvârșitorului Duh, săvârșit-am la sfânta liturghie după toată rânduiala sfintei și drept măritoarei biserici de răsarit, sfințirea sfântului Marelui Mir, pentru întărirea și sfințirea în duhul sfânt a creștinilor și a sfintelor locașuri dumnezeiești din păzitul de Dumnezeu Regat al României.

Această sfințire a sfântului Marelui Mir săvârșindu-se acum pentru a treia oară în sfânta noastră Biserică Autocefală Ortodoxă Română din păzitul de Dumnezeu Regat al României, în ajunul serbării anului Jubiliar al patruzecilea al glorioasei Domnii a Majestății Sale Regelui Carol I și soției sale Doamna și Regina Elisabeta, Altețele lor Regale Principele Ferdinand moștenitorul tronului, soția sa Principesa Maria cu drept credincioșii lor fii Principii Carol, Elisabeta, Maria și Nicolae, fiind Președinte al Consiliului de Miniștri D-l Gheorghe Gr Cantacuzino, iar Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice D-l Mihail Vlădescu, s'a alcătuit acest act și s'a scris în această condică sfântă, semnându se de către P. P. S. S Membri ai sf. Sinod, cari au luat parte la sfințirea sf Marelui Mir, precum și de către Domnii Miniștri care au fost de față la săvârșirea acestui mare și sfânt act bisericesc.

Pentru evsevioasa aducere aminte de săvârșirea acestui mare și sfânt act bisericesc, se va face și semnă o diplomă, care se va trimite în facsimile autorităților însemnate bisericești și civile din Regatul României.

- (ss) † *Iosif Mitropolit Primat,*
- (ss) † *Parthenie Mitropolit Moldovei-Sucevei,*
- (ss) † *Athanasie Episcop Râmnic Noul Severin,*
- (ss) † *Dionisie al Buzăului,*
- (ss) † *Gerasimu al Romanului,*
- (ss) † *Gherasim al Argeșului,*
- (ss) † *Pimen al Dunărei de Jos,*
- (ss) † *Conon Episcopul Hușilor,*
- (ss) † *Ar. Valerian Râmnicianu,*
- (ss) † *Calistrat Bârlădeanu,*
- (ss) † *Meletie Gălățeanu,*
- (ss) † *Nifon Ploșteanu,*
- (ss) † *Callist I. Botoșeneanu,*
- (ss) † *Sofronie Craioveanu,*
- (ss) † *Melchisedek Piteșteanu,*
- (ss) † *Ghenadie G. Bacăoanul,*
M. Vlădescu, Ministru Cultelor și Instrucțiunei.

REGATUL ROMÂNIEI.

Sfântul Sinod al sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române.

Dumnezeu cel în treime închinat fie laudat în veci amin, pentru că ne-a învrednicit pre noi smeriții robii săi Arhieriei, membri ai sf. Sinod al sfintei Biserici autocefale Ortodoxe Române să ne adunăm în sfânta Miiropolie a Ungro-Vlahiei și să săvârșim duple toată rânduiala sfintei și drept măritoarei Biserici de Răsărit cu chemarea harului întru tot sfântului și săvârșitorului Duh, la sfânta Leturghie, Sfințirea Sfântului Marelui Mir, pentru întărirea și sfințirea în Duhul sfânt a creștinilor și a sfintelor locașuri Dumnezești, din păzitul de Dumnezeu Regat al României.

Această sfințire a Sfântului Marelui Mir, făcându-se pentru a treia oară în sfânta noastră biserică Autocefală Ortodoxă Română, în anul una mie nouă sute șase, luna Martie în 30 zile, în sfânta și marea Joi a patimilor Domnului Nostru Iisus Hristos, în ajunul serbării anului jubiliar al patruzecilea al glorioasei Domnii a Majestății sale

Regelui Carol I și soției sale Doamna și Regina Elisabeta, Altețelor lor Regale Principele Ferdinand moștenitorul Tro-
nului, soția sa Principesa Maria cu drept crețincioșii lor
fii Principii Carol, Elisabeta, Maria și Nicolae, fiind Preșe-
dinte al Consiliului de Miniștri D-l Gheorghe Gr. Cantacu-
zino, iar Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice D-l
Mihail Vlădescu, s'a alcătuit această diplomă și s'a sem-
nat de noi Membri ai Sf Sinod, cari am luat parte la sfin-
țirea Sfântului Marelui Mir, precum și de către Domnii
Miniștrii cari au fost de față la săvârșirea acestui mare și
sfânt act bisericesc.

- (ss) † *Iosif Mitropolit Primat,*
- (ss) † *Parthenie Mitropolit Moldovei-Sucevei.*
- (ss) † *Dionisie al Buzăului,*
- (ss) † *Athanasie Episcop Râmnic Noal Severin,*
- (ss) † *Gerasimu al Romanului,*
- (ss) † *Konon Ar. Donici Epp. Hușilor,*
- (ss) † *Gherasim al Argeșului,*
- (ss) † *Pimen al Dunărei de Jos,*
- (ss) † *Callistrat Bârlădeanu,*
- (ss) † *Arh Valerian Râmnicianu,*
- (ss) † *Meletie Gălățeanu,*
- (ss) † *Nifon Ploșteanu,*
- (ss) † *Callist I. Botoșeneanu,*
- (ss) † *Sotronie Craioveanu,*
- (ss) † *Meclhisedeck Piteșteanu,*
- (ss) † *Ghenadie Bacăoanul,*

M. Vlădescu Ministru Cultelor și Instrucțiunii.

P.

Note asupra Istoriei Bisericești a Românilor pentru Secolul al XIX-lea.

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română», anul al XXIX-lea, No. 11).

Data	Luna	
1865	Aug. 26	Patriarhul de Ierusalim admite măsura luată de consiliul din Constantinopol și aderă la ea fără rezervă, zicând că este reclamată de drepturile sale juridictionale
«	Noem. 5	Răspunde tot în acest senz și Patriarhul Antiohiei, dupre cum răspunde și al Alexandriei.
«	Sep. 18	Să fie știut că tot aceștia erau interesați în cestiune, cum am zis.
«	Noem. 4	Patriarhul mai are grije, deși cei din Rosia știeau lucrurile prin consulat foarte precis, de a scrie și Sinodului Rusesc, trimițându i în copii toată polemica. Așa în 1865.
«	Dec. 9	Răspunde afirmativ și susținând că are tot dreptul asupra Ierarhiei Provinciilor dela Dunărea, dar fără a argumenta. Aceasta Patriarhul de Ierusalim, iar cel de
«	Dec. 15	Antiohia îl sfătuește «să vegheze și să se ocupe de a stinge ori-ce priveste la vre un novism, la o ciuntire a legiurilor bisericești sau a sfințitelor tradiții sau vre o călcare ori stră-

Data	Luna
1865	Febr. 5

formare, să nu cedeze întru nimica, făcând grație unor persoane sau pentru interese materiale trecătoare ¹⁾»...

Senatorul Scarlat Roseli combate în Senat proiectul de lege al Guvernului pentru numirea de Mitropoliți și Episcopi prin simpla recomandare a Miniștrilor și cu decret Regal. Intre altele senatorul se exprimă așa asupra cauzelor acestui proiect de lege:... «Zi când aceasta nu doară că înfruntez cui-va starea cea jalnică, în care Eclesia noastră Română se află astăzi; năvălirile neconținute din afară, împrejurări politice, care poate nu depindeau dela noi, cu care au fost adese izbită nenorocita noastră Patrie, au stat cauza cea mai principală, care ținut o mai multi ani, în mai multe rânduri, în văduvie de păstorii ei duhovnicești, Mitropoliți și Episcopi; să nu înfruntăm dar nimănui această jalnică stare a Ecclesiei noastre, ci să grăbim mai bine a depune cu toții la picioarele tronului suveranului nostru sentimentele noastre de cea mai înaltă recunoștință, căci în scurtul timp de când națiunea i a încredințat cu desăvârșire destinele ei, Măria sa în sentimentele sale de pietate, simțind de o potrivă cu noi lipsa ce cercă patria de păstorii ei cei duhovnicești, a dat închibzuirea Camerei legiuitoare, și a noastră bătrânilor poporului, întâmpinarea acestei grabnice și sacre necesități». Apoi arată că Moldova a adus un contingent serios de știință teologică, că a avut păstori ca Iacobii, Veniaminii, arhierii ca Scribanii și Melhisedecii și dar alegererea să se facă după merite de știință teologică și viață duhovnicească. După ce dovedește că numirea Ierarhiei nu este conformă cu spiritul și litera canoanelor, care cer riguros alegere prin cler

¹⁾ Vezi pentru toate aceste date Ἐκκλησιαστικὴ Μέριμνα opul citat.

Data	Luna
------	------

și popor, apoi aduce ca confirmare la argumentarea sa, modul alegerilor Ierarhilor în țările Românilor, din străbuni, carii în totdeauna au fost aleși de obșteasca Adunare a nobililor Halia și Mazili împreună cu clerul, și după care Domnul întărea alegerea și încunoștiința și Patriarhatul spre cele de cuviință. Citează chiar actul recent prin care Dionisie Lupu a fost ales Mitropolit pe timpul fanarioților. Conte Roseti ca Senator conchide la combaterea proiectului astfel:... «Domnilor, noi astăzi pentru un post de scriitor cerem câte-va clase de Gimnazii, și pentru un simplu profesor de clasele începătoare se dau examene și concursuri; iar pentru capii Ecclesiei noastre, membrii Sinodului nostru, să trecem înainte cu un singur cuvânt, *ca să fie învățați?* Apoi învățătura clerului nostru ajunsese într-o vreme de se mărginea numai în Bucovina și dela chinoviile, de unde se alegeau capii Bisericii noastre, de mult de când n'am mai auzit să fi ieșit vr'un dascăl învățat, vr'un mare teolog; Ş'acum mi-e teamă că și acele chinovii sau cele mai multe sunt pe drumul desființării. Seminariile noastre se vede că au fost și sunt destinate să fie mult timp în proastă stare; de vreme ce 30 de ani de când s'au deschis, nu putem cere categoric, ce grad de învățatură trebuie să aibă viitorul cap al Religiei noastre, viitorul membru al Sinodului, ce sunt sorociți să se ia din aceste Seminarii. În alte părți dela candidații la asemenea înalte duhovnicești sarcini, pe lângă o întinsă cunoștință a sf. Scripturi, se cere neapărat să fie doctor, sau licențiat în Teologie și să cunoască bine și dreptul canonic; Capacitatea și pietatea într'alte părți se dovedesc printr'un stagiul de mai mulți ani ca profesori în școale Teologice, ca rectori de Seminar, se dovedesc prin trecerea

Data	Luna
------	------

prin mai multe trepte ale Ierarhiei clericale. Cei ce vor hirotonisi pe capii Bisericii noastre, putea-vor trece cu vederea Canonul 12 dela Laodicia, putea-vor trece fără a cădea în păcatul Afuriseniei? Iată ce zice acest canon: «Episcopii cu judecata Mitropoliților și Episcopilor celor din prejur să se așeze fiind de multă vreme cercați în cuvântul credinței și în viețuirea dreptului cuvânt».

Cu toată această combatere dreaptă, proiectul de lege s'a votat și s'au numit prin decret Domnesc aproape toți membrii Ierarhiei noastre, pentru că afară de Mitropolia Ungro-Vlahiei și cea a Râmnicului, toate celelalte scaune erau ocupate prin Locotenenți, și care stare a fost foarte dăunatoare prestigiului Episcopal. Cam 15 ani a durat această tristă stare, a cărei rezultat a fost: Suprimarea unor prerogative vechi ale Episcopatului, restrângerea lor materială și supunerea vrând nevrând la ordinile Ministerului Cultelor, care ținea budgetul Bisericii în mână. Starea precară a Bisericii a produs între membrii clerului un scepticism, un cinism ne mai pomenit, ei ș'au pierdut a cele frumoase însușiri de abnegație și sacrificiu pentru Biserică și apărarea ei, și s'au dat, prin contactul cu ideile timpului la așa numitul egoism. Nu se interesă și nu urmărea decât rădicarea sa personală, vieța comodă și bani spre a ș'o asigura. Nu se mai gândeau la școale bisericesti. la cultura clerului, la vieța spirituală care face tăria și fala religiei creștine. Mulți călugări de valoare se descălugăresc, pentru că nu mai prevedea un viitor, mulți preoți de mir leapădă preoția, preferând a rămâne simpli profesori. O pleiadă de tineri călugări, educați în Seminarul Veniamin de Scribănești și trimiși în străinătate spre a se perfecționa, reîntorcându-se și neavând de ce se apucă, pentru că erau taxați de răsvrătitori, au fost

Data	Luna
------	------

Infundați prin monastiri, disprețuiți și reduși a'și cerșitori pâinea zilnică. Așa s'a întâmplat cu capabilul tânăr călugăr Filaret Dimitriu, care după ce a fost redus la o sărăcie extremă s'a împușcat; așa cu Damaschin ce a studiat la Halchi, și care a renunțat la călugărie, preferând a rămânea profesor. Așa au făcut și alții, ale căror nume le tac fiind în viață. Ce n'ar fi putut face pentru biserică niște asemenea persoane culte și devotate? Dar respinse sistematic de Ierarhia în majoritate ignorantă, desprețuite, și prigonite fățiș dela locurile vacante în oficiile bisericesti, înlocuite cu tot ceea ce erà mai desfrânat, mai lingușitor și cu oameni de pe lângă casele Episcopale, fără alte merite, decât acele de a fi fost servitor credincios, Diacon ori Arhidiacon la vre o Mitropolie sau Episcopie. Tot cărturarul erà înlăturat dela funcțiunile bisericesti sub fraza *că are gâr-găuni în cap*, ori că sunt din *Școala Scribăneștilor*. Chiar eu cel ce scriu acestea, am fost educat pentru a intrà în cler, și întors în țară din străinătate, eram plin de dor pentru a face ceva pentru Biserică și țara mea. Văzând însă starea de jale în care erà situația Ierarhiei noastre, dându'mi samă că m'ași jertfi fără nici un scop și fără a aduce vre un folos Bisericeii și țarei; căci ar fi fost destul să fi fost prins în ghiarele lor, erau mijloace de a mă smeri și chiar nimic. Mulți dintr'acei ce au studiat pe timpul meu, atât din Moldova cât și din Muntenia, intrând în cler bat și până astăzi pavelele, abea având cu ce și duce viața. La ignoranți le trebuiesc oameni culți, cărturari, dar numai pentru a se servi de ei ca de niște instrumente, fără a i promova când-va la trepte mai înalte. Pentru aceste cuvinte am renunțat de a intrà în cler și am preferat viața liniștită și grea a profe-

Data	Luna
------	------

soratului. Ce putea spera cineva în cler, când prevedea că numai intriga și coteria, numai banii și calomnia înalță la grade ierarhice. Când un Isaia Vicol, fost eclisiarh în Seminarium este preferat la Episcopat în locul lui Filaret Scriban? Când ambii Mitropoliți își ridică pe Arhidiaconii lor ignoranți și pătimiși la Arhierie și apoi la Episcopate? Acesta-i starea tristă a Bisericeii cam dela 1840—1876. Dela acest timp au început a se recruta și în Arhierie ca și la Episcopate cu timpul bărbați culți și pricepuți în ale bisericeii.

C. *Erbiceanu.*

(Va urmă).

DONAȚIUNI.

Se aduc mulțumiri publice D lui Dimitrie Ionescu și soției sale din comuna Jegalia Ialomița pentru că a donat bisericii din cătunul Biilicu un sf. epitaf în valoare de 100 lei, un sfeșnic în valoare de 20 lei, și a contribuit cu 20 lei și la cumpărarea unui steag.

Se aduc mulțumiri publice din partea enoriașilor parohiei Adunații-Butești D-lui Ioan T. Ghica și D-lui Virgiliu Torocanu, ambii proprietari din comuna Adunații-Butești, județul Vlașca, cari au binevoit a donă bisericii parohiale Sfinți Impărați din acea comună, cel dintâi un frumos rând de veștinite bisericesti, complet, în valoare de 100 lei; iar cel de al doilea un frumos steag cu 3 ciucuri, în valoare de patru-zeci de lei.

Se aduc mulțumiri publice următoarelor persoane, cări au făcut donațiuni la bisericile din orașul și județul Iași, după cum să specifică mai jos: D-nul Niculae Ivanciu din Iași a donat bisericii parohiale din parohia Mânjești un clopot în valoare de 750 lei. Preotul Mihail Constantinescu din Iași, a îmbrăcat mai multe icoare cu argint la biserica Sfântul Nicolae din urba Iași în sumă de 1600 lei și D-nul Ioan Perdun a donat bisericii parohiale din parohia Buhalnița un dulap în valoare de 22 lei.

Se aduc mulțumiri Prea Sfințitului Arhiepiscop D. D. Nifon Ploeșteanu, Vicarul Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei; Prea Sfințitului Arhiepiscop Narcis Crețulescu, Starețul Sfintei monastiri Neamțu-Secu; Prea Cucernicului Econom-Stavrofor Șt. Călinescu, Protoiereu în București; D-lui Constantin Boerescu, Președintele Senatului și Preotulni Marin Dumi-

trescu din comuna Dobroești, județul Ilfov, pentru cărțile ce au binevoit a dărui bibliotecii din nou înființată la palatul Metropolitan din Iași.

Se aduc mulțumiri publice următoarelor persoane, cari au binevoit a contribui la restaurarea bisericii parohiale Toma-Cozma din Iași, dăruiind și diferite obiecte după cum să specifică mai jos: D-nii Frații Smirnov, Grigori Ivanov, Cozma Alexief, Filip Gherasim, Arhip Antonof, Martin Egorof, Xenofont Maruhiu, Chiril Nichiforof, Timofte Martinof, Ivan Smirnof, Ivan Pronin, Vasile Macof, Cozma Vasilief, Alex. Vasilof, Alexe Tutof, Emilian Ivanof, Pavel Socolof, Vasile Filipof, Ivan Alixief, Ivan Ermacof, Ilie Panof, Iacov Teacinco și Alexandru Sumeți, au dăruiit bisericii o strană nouă cu patru icoane, un polican-dru de alamă nou cu 16 fofeze pentru lumănări având și alte ornamente două candelou noi, au reparat 19 candelou de argint ale bisericii, au dăruiit o stofă de matasă cu fir, cari obiecte au costat suma de 1200 lei. Membrii societății de bine-facere Fraterna Română din Iași, a contribuit cu 100 lei la zugrăvirea Catapetezmei și a altor obiecte ale bisericii. D-nii D. Tudvan, Econom I. Vasiliu, I. Motaș, A. Botez, P. Negrine și alții, au contribuit cu suma de 113 lei la reparația a trei sfeșnice de alamă mari precum și la confecționarea unui rând de veștinte diaconești Dl. V. Popa a contribuit cu 100 lei pentru facerea din nou a două strane (pupitre) pentru cantori, două strane pentru public și repararea stranei arhieresti și a celorlalte strane ale bisericii. D-nul epitrop al bisericii Th. Jelea a contribuit cu 50 lei la așezarea unui pervaz nou în jurul sfintei mese și văpsirea cu boc a stranelor bisericii D-nul C. Vranceanu a contribuit cu suma de 60 lei, pentru reparația curpănelui și facerea din nou a 12 fofeze și a 12 tuburi pentru lumănări. Dl. D. Borșa a dăruiit bisericii două prapure noi cari a costat 100 lei. D-nul Gh. Neculau a dăruiit bisericii un acoperemânt pentru sfânta masă de adamască roșie cu matasă, care a costat 60 lei. D-na Maria Vasiliu (Nița) a contribuit cu 5 lei la reparația unei cruci de argint. D-nul Vasile Ionescu a dăruiit bisericii, o icoană Maica Domnului, îmbrăcată cu argint. D-nul E. Stihî a dăruiit bisericii un analog nou care a costat 25 lei. D-nul Gh. Pânzariu a dăruiit bisericii o icoană Maica Domnului de lemn format mare și o candelă de metal.

Se aduc mulțumiri publice persoanelor de mai jos, cari au contribuit cu bani și obiecte pentru biserică filială Sf. Voevozi din parohia Clîpicești, județul Putna, și anume: D-nul Theodor Cincu a binevoit a împrumuta pe enoriașii bisericii cu suma de zece mii lei la eare sumă pe timp de 10 ani a ertat procentul de un leu și trei sferturi la sută pe lună D-nul Ioan Vlădeanu, a dăruiit 36 lumănări în valoare de 600 lei. Dl. Pavel Moșu a contribuit cu 5000 lei la pictarea întregului interior al bisericii; D-nul Gheorghie C. Zbârciog, a contribuit cu suma de 300 lei la repararea și văpsirea din nou al acoperemântului bisericii; D-nul

Nistor Țăranu a contribuit cu patru sute lei cu cari s'a cumpărat o Evanghelie legată cu argint plache, zece sfeșnice do lemn, din care 4 mari la icoanele împărătești și 6 mici, un chivot mare de argint suflat cu aur și o candelă de argint; D-nul Nicolae Negrea a contribuit cu suma de 125 lei pentru cumpărarea a unui sfânt epitaf și o candelă de argint plache; Preotul Gheorghie Popescu a contribuit cu 100 lei la cumpărarea unui serafim; D-nii Nicolae Gh. Damiescu, Ștefanache Laduncă, Staicu Apostu, Salomia Al. Mihalache, Antochi Culiță, Antochi Ciolan și Sandu Diaconu au contribuit fiecare cu câte 35 lei de sau cumpărat câte o candelă de argint de fiecare nume; D-nul Nicolae Enache jandarm din secția Țifești, a contribuit cu 48 lei pentru cumpărarea unei cădelnițe de argint; D-na Ana Galațanu a contribuit cu 240 lei la facerea icoanei Izvorul Maicei Domnului și cumpărarea sf. vase precum: sf. Potir, sf. Disc și steluța de argint plache; D-nul Gh. Gaiță a contribuit cu 60 lei la cumpărarea unui prapur; D-nul Nicolae Preotu Galațanu a contribuit cu 80 lei la facerea sf. Pristol și punerea unei pietre mari deasupra; D-nul Nicolae Boboc mic a contribuit cu 35 lei la cumpărare unei cruci de argint pe sfânta masă; Dl. Mincu Marcu a contribuit cu 100 lei la facerea Sfintei Crucii; D-nul Moise Maftei a contribuit cu 60 lei la facerea restignirii; D-nul Alexandru Mihalache a contribuit cu 300 lei la facerea stranei arhieresti; D-nul Ghiță Roșcu a contribuit cu 200 lei la facerea Iconostasului; și D-nul Vasilie Pavăloiu, a procurat toată lemnăria de stejar in valoare de 100 lei pentru facerea unei clopotnițe noi. D-na Maria Dascaloff 100 lei, D-nii Pavel Moșu 100 lei, Ioan Chilean 120 lei, Toma Chilean 20 lei, Toader Mărascu 100 lei, Nică Mircea 120 lei, Ioan Preotu Buluș, Costache Mircea, Vasile Părloiu, Antochi Ciolan și Dochiță D. Purice câte 20 lei, Gheorghe Pascal și Const. Zbârciog câte 100 lei, Preotu V. Popescu, Ghiță Rașcu, Ioan Al. Mihalache, D-na Smaranda Ghiniță, Postolache Gagea și Nicolae Purice câte 300 lei, Ioan Apostică, Grigoraș Ghiniță și Vasilie Ghiniță câte 250 lei, Petrache Ghiniță 200 lei, Gheorghie Chiperiu 250 lei, Vasilie Pârvană 200 lei, Constantin Susanu 230 lei, Vasilie Gheorghinoiu 100 lei, Mihalache Boncaci 50 lei, Nicolae Ușurelu 100 lei, Alexandru Gagea 50 lei, Alexandru Ciobotariu 50 lei, Ștefăname Dumbrovă, Nicolae Ursache și Nicolae Ciobotariu câte 200 lei, Vasilie Șelaru 60 lei, Nicolae Mitrea și Mihalache Kristescu câte 200 lei, Ghiță Cotorană Mare 50 lei, Sandu Catarama 250 lei, Constantin Voițe, Iancu Sobaru și Gh. Chircovți câte 50 lei, Postolache Macau 70 lei, Andrei Pană 50 lei, Nicolae Boncaci 220 lei, Ioan Boncaci 100 lei, Gh. Bercu 50 lei, Vasile Costișanu 60 lei, Simion Boncăcel 60 lei, Nicolae A. Anghel 100 lei, Vasilie Măru, Ioan M. Negrea și Ioan Hădaru câte 200 lei, Nicolae I. Hădaru 100 lei, Ioan Mangu 200 lei, Ioan Cârnu și Alexandru I. Boncăcel câte 250 lei, Nicolae Boncăcel 150 lei, Ghiță Boncăcel 100 lei, Ghiță Th. Costache și Postolache Costache câte 250 lei, Toader Costache 300 lei, Nică Costache 100 lei, Ioniță Costache 250 lei, Petrache Saftoiu 160 lei, Alexandru Mihalache și Gh. al Păunei câte 250 lei, Constantin Tiron 50 lei, Vasile Roman 40 lei, Andrei a Mocancei și Cost. a Mocancei

câte 60 lei, Costache Gh. Simion 50 lei, Vasile Zaharia 250 lei, Nicolae S. Susan 100 lei, Grigorie Patrașcan 60 lei, Pârvu Neagu 100 lei, Nicolae Costache 200 lei, Toader Mafteiu, Anghelache Găiță și Constantin a Mocancei câte 250 lei, Vasile N a Păunei, Alexandru Boncaci și Andrei Anghel câte 50 lei, Anita Cost Susanu 80 lei, Costache Șelariu 60 lei, Gh. Cobzariu și Nicolae Cioacă câte 50 lei, Nicolae Meranță 60 lei.

Se aduc mulțumiri publice D-lui Radu P. Bordeiu și soției sale Alexandra, cari au bine-voit a dona un epitaf în valoare de 100 lei pentru biserica parohială cu hramul Sf. Nicolae din comuna Ulmu jud. Brăila.

Enoriașii bisericii Chițani din comuna Gura-Boului, jud. Olt, au contribuit la facerea unui steag și un epitaf în valoare de 71 lei 50 b.

Se aduc călduroase mulțămiri D-lui Th. Cerchez, mare proprietar din județul Fălciu, care a bine-voit a dărui bisericii catedrale acestei sfinte Episcopii, două mari covoare de așternut pe jos, în valoare de aproape 500 lei.

Se aduc călduroase mulțumiri D-nei Natalia Gh. Docan, proprietara moșiei Ibănești din județul Tutova, care a bine-voit a dărui bisericii din Ibănești, un clopot în valoare de 500 lei.

Se aduc mulțumiri persoanelor mai jos notate, cari au bine voit a donă bisericii parohiale „Adormirea Maicei Domnului“ din urba Brăila obiectele notate în dreptul fiecăruia, după cum urmează: D-nul Ioan Berceanu, maior pensionar, o icoană mare și alta mică a hramului în valoare de 260 lei; D-nul Nicolae Șerbu cu soția sa Maria și fiul lor Oprea, o icoană mare și alta mică a Sf. Ierarh Nicolae, în valoare de 220 lei, precum și o condică de argint plache în valoare de 55 lei.